

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ
ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και ο ρόλος του στην παγκόσμια
οικονομία.

ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΑΜ 15340

ΚΟΚΟΛΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΑΜ 15369

ΜΠΑΛΑΤΣΑ ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ ΑΜ 15452

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

Contents

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 Ιστορική Αναδρομή στην Ίδρυση και τους Στόχους του Ταμείου	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 Η Οργάνωση, Λειτουργία και η Διοίκηση του ΔΝΤ	7
Οργάνωση και Διοικητικά Όργανα του Ταμείου	7
Σκοποί και στόχευση του ΔΝΤ.....	8
Οι Πόροι του ΔΝΤ	9
Διαδικασίες και οργάνωση επιτήρησης σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο.	12
Το δικαίωμα στην βοήθεια του Ταμείου	13
Υλοποίηση του προγράμματος	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 Το ΔΝΤ ως Διακρατικός Πιστωτικός Οργανισμός	14
Ηθικός Κίνδυνος και προϋποθέσεις δανεισμού(Conditionality moral hazard).....	14
Λειτουργία Δανεισμού προς Κράτη-Μέλη του Ταμείου	15
Δανεισμός σε χώρες χαμηλού εισοδήματος με σκοπό την ανάπτυξη και τον μετασχηματισμό τους	16
Δανειοδοτικά Προγράμματα Μη Ευνοϊκών Όρων.....	17
Ποσοτώσεις δανειοδοτικών προγραμμάτων.....	18
Ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα (special drawing rights).....	19
Η Μεταβαλλόμενη φύση του δανεισμού από το Ταμείο.....	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 Η Εφαρμογή του Πρόγραμματος του ΔΝΤ σε Επιλεγμένες Δανειολήπτριες Χώρες από την Δεκαετία του 1980 έως Σήμερα	20
Η περίπτωση του Μεξικό (1982).....	23
Η περίπτωση της Αργεντινής (1992)	26
Η περίπτωση της Ρωσίας (1991).....	30
Η περίπτωση της Ισλανδίας (2008).....	33
Η περίπτωση της Ουγγαρίας (2009)	40
Η περίπτωση της Ρουμανίας (2008)	41
Η περίπτωση της Λετονίας (2008)	42
Η περίπτωση της Τουρκίας (2001)	44
Η περίπτωση της Σερβίας (2009)	46
Η περίπτωσης της Βραζιλίας (1967), (1992)	47
Η περίπτωση της Ελλάδας (2010)	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 Κριτική και Εναλλακτικές Οικονομικές Πολιτικές για το ΔΝΤ.....	67
Η υποδοχή των πολιτικών του ΔΝΤ και ο αντίκτυπός τους στην Κοινή Γνώμη	73
Τρόποι Αύξησης της Επιρροής του ΔΝΤ στην Ρύθμιση της Παγκόσμιας Οικονομίας.	80
Συμπεράσματα	84

Βιβλιογραφία	88
Ελληνική	88
Ξενόγλωσση	88
Άλλες πηγές	90
Παράρτημα.....	91
Λίστα των μετόχων και ειδικών τραβηκτικών δικαιωμάτων του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου	91

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εργασία μας αφορά τον ρόλο που διαδραματίζει το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στην παγκόσμια οικονομία. Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στο πώς δημιουργήθηκε το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο καθώς και στο πώς εξελίχθηκε ιστορικά μέχρι και σήμερα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο εξηγούμε το πώς λειτουργεί, καθώς και τους σκοπούς για τους οποίους δημιουργήθηκε το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Αναφερόμαστε επίσης στους πόρους του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου από τους οποίους αντλεί χρήματα για την συντήρηση και ομαλή λειτουργία του, καθώς και για την χρηματοδότηση των χωρών-μελών του. Στη συνέχεια εξηγούμε το πώς μια χώρα μπορεί να γίνει μέλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, όπως επίσης και την διαδικασία κατά την οποία ελέγχονται οι χώρες-μέλη.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναφερόμαστε στους όρους με τους οποίους χρηματοδοτείται μια χώρα καθώς και στο ηθικό κίνδυνο που υπάρχει κατά την χρηματοδότηση αυτή. Συνεχίζουμε αναλύοντας το πώς γίνεται ο δανεισμός σε χώρες υψηλού αλλά και χαμηλού εισοδήματος, όπως επίσης και από ποια ταμεία μπορεί να χρηματοδοτηθεί κάθε χώρα μέλος. Επιπλέον εξηγούμε ποια άλλα δανειοδοτικά μέσα υπάρχουν που δεν αναφέρθηκαν και είναι σε χρήση σήμερα. Στην συνέχεια επεξηγούμε την σημασία των ποσοστώσεων αναλύοντας το μερίδιο ποσόστωσης της κάθε χώρας-μέλους όπως επίσης και το δικαίωμα ψήφου της. Ολοκληρώνουμε το κεφάλαιο μας με το ταμείο των Ειδικών Τραβηχτικών Δικαιωμάτων καθώς και με την μεταβαλλόμενη φύση του δανεισμού.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναφερόμαστε στις χώρες τις οποίες έπαιξε σημαντικό ρόλο το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ανά τον κόσμο καθώς και το πόσο τις βοήθησε να ξεπεράσουν τις οικονομικές δυσκολίες για να φθάσουμε στο πέμπτο κεφάλαιο το οποίο εξηγεί το ρόλο που διαδραμάτισε το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στην χώρα μας.

Ολοκληρώνουμε την εργασία μας παραθέτοντας τα συμπεράσματά μας σχετικά με τον ρόλο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στην παγκόσμια οικονομία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 Ιστορική Αναδρομή στην Ίδρυση και τους Στόχους του Ταμείου

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF, International Monetary Fund)¹ είναι ένας οργανισμός ο οποίος επιβλέπει το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, παρακολουθώντας τις συναλλαγματικές ισοτιμίες και τα ισοζύγια πληρωμών. Εφαρμόζει ένα σύστημα σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών γνωστό ως το σύστημα Bretton Woods και προσφέρει στις χώρες μέλη οικονομική και τεχνική βοήθεια². Στη διάρκεια του Β Παγκοσμίου Πολέμου οι συζητήσεις γύρω από τα οικονομικά προβλήματα οδήγησαν στην ταυτόχρονη δημοσίευση ενός Βρετανικού και ενός Αμερικανικού σχεδίου για την δημιουργία μιας κεντρικής συντονιστικής νομισματικής αρχής. Το Βρετανικό σχέδιο ήταν κυρίως έργο του John Maynard Keynes και είναι γνωστό ως σχέδιο Keynes, το οποίο προέβλεπε την δημιουργία μιας διεθνούς τράπεζας που θα πιστοδοτούσε τα κράτη-μέλη με ένα ποσό που δεν θα υπερέβαινε το 75% του μέσου ύψους των εισαγωγών και εξαγωγών τους στην περίοδο 1936-39. τα δάνεια θα υπολογιζόταν σε μια νέα νομισματική μονάδα το bancor, της οποίας η αντιστοιχία σε χρυσό θα καθοριζόταν σε τακτά χρονικά διαστήματα. Βέβαια το βρετανικό σχέδιο ευνοούσε την μεγάλη Βρετανία ενώ αντίθετα οι ΗΠΑ ανησυχούσαν για τις πληθωριστικές πιέσεις που θα ασκούσαν στην αμερικανική οικονομία. Το αμερικανικό σχέδιο προετοιμάστηκε από μια ομάδα ειδικών με επικεφαλής τον Harry White. Το σχέδιο αυτό προέβλεπε την ίδρυση ενός διεθνούς οργανισμού με κεφάλαιο τουλάχιστον 5 δισεκατομμυρίων δολαρίων, στον οποίο τα κράτη-μέλη θα μεταβίβαζαν ένα μέρος των συναλλαγματικών τους αποθεμάτων. Ο οργανισμός αυτός θα χορηγούσε δάνεια ορισμένου ύψους. Προς το τέλος λοιπόν του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου, έπειτα από μια περίοδο μεγάλης νομισματικής αστάθειας πραγματοποιήθηκε στις 22 Ιουλίου 1944 μία συνάντηση σαράντα πέντε κυβερνήσεων στα πλαίσια της Διεθνούς Νομισματικής και

¹ IMF, www.imf.org

² J.M. Boughton, 2001, The silent revolution: The international monetary fund, 1979-1989, IMF

Χρηματοοικονομικής Διάσκεψης του ΟΗΕ στο Bretton Woods (New Hampshire, USA) για να συζητήσουν τις παγκόσμιες εξελίξεις³. Εκεί ο άγγλος οικονομολόγος John Maynard Keynes και ο βοηθός υπουργός οικονομικών των ΗΠΑ Harry White κατέληξαν στο να δημιουργηθεί το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ΔΝΤ, και η Παγκόσμια Τράπεζα. Ως στόχο είχαν να δημιουργήσουν έναν οργανισμό που θα σταθεροποιήσει τις συναλλαγματικές ισοτιμίες και θα βοηθήσει στην ανασυγκρότηση του διεθνούς συστημάτων πληρωμών. Στις 27 Δεκεμβρίου 1945 οι πρώτες εικοσιεννέα χώρες, που είχαν συμβάλει στο 80% του κεφαλαίου, υπέγραψαν τα άρθρα της συμφωνίας. Τέλος στις 1 Μαρτίου 1947 άρχισε η λειτουργία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου με έδρα την Washington (USA) και πρώτο διευθυντή τον βέλγο Camille Gutt.

Από το 1944 λοιπόν ο κύριος στόχος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου ήταν ν' αποφθεχθεί η νομισματική αστάθεια. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο εφάρμοσε το σύστημα Bretton Woods για να διασφαλίσει τη σταθερότητα στις συναλλαγματικές ισοτιμίες παροτρύνοντας τα μέλη ν' αναπτύξουν την ανταλλαγή εμπορίου.

Το 1971 καταρρέει το σύστημα σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών και από το 1972 και μετά οι χώρες έχουν την δυνατότητα να επιλέξουν τον διακανονισμό για τις ανταλλαγές τους. Το 1973 ξεκινούν οι πετρελαϊκές κρίσεις με αποκορύφωση την περίοδο 1982-1989 όπου προκαλείται διεθνή κρίση χρέους⁴. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο προσπαθεί να βοηθήσει στον συντονισμό αυτής της παγκόσμιας κρίσης. Ωστόσο όμως μέχρι και σήμερα συνεχίζεται η αύξηση ροών κεφαλαίων προκαλώντας επιπτώσεις στην οικονομική πολιτική και τη σταθερότητα του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος.

³ B.J. Eichengreen & H. James, 1996, International monetary cooperation since Bretton - Woods

⁴ C. Bina, 1985, The economics of the oil crisis, St' Martin's Press, NY

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 Η Οργάνωση, Λειτουργία και η Διοίκηση του ΔΝΤ

Οργάνωση και Διοικητικά Όργανα του Ταμείου

Το ΔΝΤ⁵ υπόκειται στον έλεγχο των κυβερνήσεων των κρατών μελών του. Στην κορυφή της οργανωτικής δομής βρίσκεται το Συμβούλιο των Διοικητών, που απαρτίζεται από έναν διοικητή από κάθε κράτος μέλος. Όλοι οι διοικητές συνεδριάζουν μια φορά κάθε χρόνο στις Ετήσιες Συνελεύσεις του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας⁶.

Εικοσιτέσσερις από τους διοικητές συμμετέχουν στην Διεθνή Νομισματική και Οικονομική Επιτροπή (ΔΝΟΕ) και συνεδριάζουν τουλάχιστον δύο φορές ετησίως. Οι καθημερινές εργασίες του ΔΝΤ πραγματοποιούνται από το εικοσιτετραμελές Διοικητικό Συμβούλιο του. Οι εργασίες αυτές καθοδηγούνται από τη ΔΝΟΕ και υποστηρίζονται από το διοικητικό επαγγελματικό προσωπικό του ΔΝΤ και τον πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου.

Board of Governors

Το συμβούλιο αποτελείται από έναν εκπρόσωπο και έναν εναλλακτικό εκπρόσωπο για κάθε χώρα. Το συμβούλιο συναντιέται μια φορά τον χρόνο και αποφασίζει για την εκλογή των εκτελεστικών διευθυντών. Καθώς επίσης είναι υπεύθυνο για όλες τις κρίσιμες λειτουργίες και αποφάσεις του οργανισμού, πρακτικά όμως οι περισσότερες αρμοδιότητες μεταφέρονται στο εκτελεστικό συμβούλιο του οργανισμού.

Executive Board

Το συγκεκριμένο συμβούλιο αποτελείται από 24 εκτελεστικούς διευθυντές οι οποίοι αντιπροσωπεύουν όλες τις χώρες μέλη. Οι μεγαλύτερες οικονομίες σε παγκόσμια κλίμακα έχουν δικό τους εκτελεστικό διευθυντή, ενώ οι περισσότερες χώρες αντιπροσωπεύονται σε ομάδες των τεσσάρων ή και περισσότερων χωρών. Οχτώ χώρες αντιπροσωπεύονται από δικό τους διευθυντή. Αυτές είναι οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία, η Γερμανία, η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Κίνα, η Ρωσία και η Σαουδική Αραβία

Managing Director

Ο διευθύνων σύμβουλος κατέχει την ηγεσία του ΔΝΤ καθώς επίσης είναι και η

⁵Θα αναφέρεται πλέον το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο εν συντομία ΔΝΤ.

⁶ N. Woods, 2000, The challenge of good governance for the IMF and the Worlds Bank themselves, World Development, vol. 28(5)

κεφαλή του Executive Board. Επίσης ο πρώτος αναπληρωτής και οι τρεις ακόμη αναπληρωτές έχουν βοηθητικό ρόλο στο έργο του διευθύνοντος συμβούλου. Παραδοσιακά ο διευθύνων σύμβουλος του ΔΝΤ είναι ευρωπαίος και της Παγκόσμιας τράπεζας αμερικανός. Στις 28 Ιουνίου του 2011 η Christine Lagarde έγινε διευθύνων σύμβουλος του οργανισμού για θητεία πέντε ετών

Σκοποί και στόχευση του ΔΝΤ

Το ΔΝΤ έχει πολλούς σκοπούς δημιουργίας αλλά και χρήσης:

- ❖ Αποσκοπεί στην διασφάλιση της σταθερότητας του διεθνούς νομισματικού και χρηματοπιστωτικού συστήματος προωθώντας τη νομισματική συνεργασία ανάμεσα στα κράτη-μέλη με σκοπό ν' αναπτυχθεί ισόρροπα το διεθνές εμπόριο.
- ❖ Βοηθάει ν' αναπτυχθούν οι καλές σχέσεις μεταξύ των κρατών-μελών ώστε να υπάρχει σωστή συνεργασία και να επιτυγχάνεται η επίλυση όλων των διεθνών ζητημάτων που προκύπτουν.
- ❖ Προωθεί τη σταθερότητα του συστήματος των συναλλαγματικών ισοτιμιών, ώστε ν αποφευχθεί τυχόν νομισματική αστάθεια και ανταγωνιστική υποτίμηση των νομισμάτων.
- ❖ Προσπαθεί να διασφαλίσει τις διεθνείς συναλλαγές και πληρωμές.
- ❖ Και τέλος παρέχει δάνεια σε χώρες που έχουν χαμηλό εισόδημα, με σκοπό να προσαρμοστούν στις συναλλαγματικές ισονομίες αναπτύσσοντας μία σταθερή οικονομία⁷.

⁷ IMF, *what we do*, www.imf.org

Οι Πόροι του ΔΝΤ⁸

Οι ετήσιες δαπάνες λειτουργίας του ταμείου καλύπτονται από την διαφορά εισπραξης τόκων επί των οφειλόμενων δανείων και της καταβολής τόκων επί των ποσοστώσεων που χρησιμοποιούνται για να χρηματοδοτηθούν οι αποθεματικές θέσεις των δανείων. Δηλαδή οι πόροι του ΔΝΤ προέρχονται και από τα κράτη μέλη, μέσω της καταβολής ποσοστώσεων, οι οποίες δείχνουν το οικονομικό μέγεθος κάθε κράτους⁹.

Η δύναμη της ψήφου στο ταμείο βασίζεται σε ένα σύστημα κωτά. Κάθε μέλος του ταμείου έχει μια συγκεκριμένη ποσόστωση η οποία στην πραγματικότητα είναι η εισφορά του κάθε κράτους μέλους και αντιπροσωπεύει το μέγεθος της κάθε χώρας στην παγκόσμια οικονομία. Προφανώς το σύστημα Προφανώς, το σύστημα των ποσοστώσεων δημιουργήθηκε με σκοπό να δημιουργηθούν κεφάλαια για δάνεια. Έτσι, οι οικονομικές συνεισφορές από χώρες-μέλη συνδέονται με τη δύναμη ψήφου που κατέχει η κάθε κυβέρνηση στο Ταμείο. Αναλυτικότερα, κάθε μέλος έχει έναν αριθμό βασικών ψήφων που ισούται με το 5.502% του συνόλου των ψήφων. Ένας επιπλέον ψήφος δίνεται για κάθε 100.000 Ειδικά Τραβηχτικά Δικαιώματα (ΕΤΔ) της ποσόστωσης μιας χώρας μέλους. Τα Ειδικά Τραβηχτικά Δικαιώματα είναι συμπληρωματικά διαθέσιμα συναλλάγματος που ορίζονται και διατηρούνται από το ΔΝΤ. Δεν είναι νόμισμα, αλλά μια αναπαράσταση μιας πιθανής απαίτησης νομίσματος που κατέχεται από τις χώρες μέλη του ΔΝΤ. Αυτή είναι η λογιστική μονάδα για το ΔΝΤ¹⁰. Η αξία των ειδικών τραβηχτικών δικαιωμάτων καθορίζεται από την αξία των νομισμάτων αρκετών σημαντικών νομισμάτων. Σήμερα, το ΔΝΤ υποστηρίζει ότι ο ρόλος των ΕΤΔ δεν είναι μεγάλης σημασίας. Οι ανεπτυγμένες χώρες που κατέχουν το μεγαλύτερο αριθμό των ΕΤΔ δεν είναι πιθανό να κάνουν χρήση τους, ενώ οι αναπτυσσόμενες χώρες είναι πολύ πιθανό να τα χρησιμοποιήσουν ως μια φθηνή γραμμή πίστωσης.

⁸ IMF, www.imf.org

⁹ IMF, Worldwide Government Revenues Database

¹⁰ R.Cooper & E. Truman, 2007, The IMF Quota formula: Linchpin of Fund reform, IMF

Το 2008 κατέρρευσε ο δανεισμός στις ΗΠΑ παρασύροντας και τις υπόλοιπες ανεπτυγμένες και μη οικονομίες. Έτσι λοιπόν αφού το ΔΝΤ –δεχόμενο πολλές αιτήσεις για βοήθεια- λόγω αυξημένων δανειοδοτικών αναγκών, αποφάσισε στην σύνοδο G20¹¹ τον Απρίλιο του 2009 να τριπλασιάσει την εισφορά πλούσιων χωρών. Το Νοέμβριο λοιπόν του 2009 οι υπάρχοντες και νέοι συμμετέχοντες των Νέων Πιστωτικών Ευκολύνσεων (NAB, New Arrangements to Borrow¹²) συμφώνησαν να επεκτείνουν τις NAB σε 600 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ.

¹¹Συνάντηση 20 Υπουργών Οικονομικών και Διοικητών Κεντρικών Τραπεζών.

¹²Σύνολο διακανονισμών μεταξύ ΔΝΤ και των 38 χωρών-μελών και ιδρυμάτων τους.

NAB συμμετέχοντες και Credit Ποσά ¹

	Ποσό (SDR εκατομμύρια)
Τρέχοντες Συμμετέχοντες	
Αυστραλία	4,370.41
Αυστρία	3,579.24
Κεντρική Τράπεζα της Χιλής	1,360.00
Τράπεζα της Πορτογαλίας	1,542.13
Τράπεζα του Ισραήλ	500.00
Βέλγιο	7,861.85
Βραζιλία	8,740.82
Καναδάς	7,624.43
Κίνα	31,217.22
Κύπρος	340.00
Εθνική Τράπεζα της Δανίας	3,207.78
Deutsche Bundesbank	25,370.81
Φινλανδία	2,231.76
Γαλλία	18,657.38
Ελλάδα *	1,654.51
Νομισματική Αρχή του Χονγκ Κονγκ	340
Ινδία	8,740.82
Ιρλανδία *	1,885.52
Ιταλία	13,578.03
Ιαπωνία	65,953.20
Κορέα	6,583.44
Κουβέιτ	341,29
Λουξεμβούργο	970,59
Μαλαισία	340.00
Μεξικό	4,994.76
Ολλανδία	9,043.72
Νέα Ζηλανδία	624,34
Νορβηγία	3,870.94
Κεντρική Τράπεζα των Φιλιππίνων	340.00
Εθνική Τράπεζα της Πολωνίας	2,530.00
Ρωσική Ομοσπονδία	8,740.82
Σαουδική Αραβία	11,126.03
Σιγκαπούρη	1,276.52
Νότια Αφρική	340.00
Ισπανία	6,702.18
Sveriges Riksbank	4,439.74
Εθνική Τράπεζα της Ελβετίας	10,905.42
Ταϊλάνδη	340.00
Ηνωμένο Βασίλειο	18,657.38
Ηνωμένες Πολιτείες	69,074.27
Σύνολο ²	369,997.36
¹ πιστωτικές ρυθμίσεις αυτές υπόκεινται σε τουλάχιστον 340 εκατομμύρια SDR.	
² Το σύνολο δεν μπορεί να ισούται με το άθροισμα, οφείλεται σε στρογγυλοποιήσεις.	
* πρέπει ακόμη να επεκταθούν οι NAB.	

Διαδικασίες και οργάνωση επιτήρησης σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο.

Το ΔΝΤ για να πετύχει τον σκοπό του που είναι η συναλλαγματική σταθερότητα παρακολουθεί τις παγκόσμιες, περιφερειακές, οικονομικές και χρηματοοικονομικές εξελίξεις, συμβουλευόμενος τις κυβερνήσεις να υιοθετούν σωστές πολιτικές ώστε να διατηρηθεί η ισορροπία στην οικονομία της χώρας. Αυτή λοιπόν η διαδικασία παρακολούθησης-παροχής συμβουλών σε κάθε κράτος μέλος ώστε να προληφθεί η κρίση και ο αντίκτυπος που μπορεί να έχει στο παγκόσμιο νομισματικό σύστημα ονομάζεται επιτήρηση.

Σε τακτικά χρονικά διαστήματα μια ομάδα οικονομολόγων του ΔΝΤ επισκέπτεται κάθε χώρα μέλος ελέγχοντας την οικονομική και χρηματοοικονομική κατάσταση της χώρας και συζητά τις δημοσιονομικές και οικονομικές πολιτικές που ακολουθεί η κυβέρνηση και τα ανώτατα στελέχη της κεντρικής τράπεζας. Έπειτα παρουσιάζει στο διοικητικό συμβούλιο τα στοιχεία που συλλέγει από την κάθε χώρα –μέλος και αυτό με την σειρά του εκφέρει τις απόψεις τις απόψεις και τις συμβουλές στην κάθε κυβέρνηση. Επιπλέον το ΔΝΤ δύο φορές κάθε χρόνο δημοσιεύει δύο εκθέσεις, την Παγκόσμια Οικονομική Προοπτική (World Economic Outlook) η οποία αναλύει τις εξελίξεις της παγκόσμιας οικονομίας και την Παγκόσμια Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα (Global Financial Stability) η οποία αναλύει τις εξελίξεις στις παγκόσμιες χρηματοπιστωτικές αγορές¹³.

Τέλος από το 2006 μέχρι και σήμερα γίνονται συνεχώς πολυμερείς διαβουλεύσεις, δηλαδή συνεδριάσεις που έχουν ως στόχο να συζητήσουν οι χώρες μέλη τα προβλήματα που τους αφορούν προβαίνοντας σε κάποια επίλυση.

¹³ J. Elliot et al, 2010, The making of good supervision, IMF

Το δικαίωμα στην βοήθεια του Ταμείου

Τα δάνεια που δίνει το ΔΝΤ έχουν ως στόχο να βοηθήσουν τα κράτη μέλη να διορθώσουν τα προβλήματα ισοζυγίου πληρωμών τους. Βοήθεια από το ΔΝΤ μπορεί να λάβει οποιαδήποτε χώρα, κατά προτίμηση να είναι ελεύθερη και κυρίαρχη. Μέχρι και σήμερα το ΔΝΤ αριθμεί 188 χώρες-μέλη από τις οποίες οι κυρίαρχες χώρες που έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα στη λήψη αποφάσεων είναι οι ΗΠΑ, η Γερμανία, η Γαλλία και η Βρετανία. Για να μπορέσει να λάβει οικονομική και τεχνική βοήθεια μια χώρα στέλνει μία αίτηση στο ΔΝΤ η οποία πρέπει να εγκριθεί από το Εκτελεστικό και Διοικητικό Συμβούλιο του ΔΝΤ. Έπειτα η αιτούσα χώρα υπογράφει συμφωνία αφού έχει ρυθμίσει το νομικό πλαίσιο ώστε να μπορέσει να πραγματοποιήσει τις μεταρρυθμίσεις που θα βάλουν σε μια 'τάξη' το οικονομικό, πολιτικό και νομισματικό σύστημα που ακολουθεί¹⁴.

Υλοποίηση του προγράμματος

Υπάρχουν διάφορα προγράμματα υποστήριξης που εφαρμόζει το ΔΝΤ ανάλογα με την χώρα στην οποία απευθύνεται. Σε χώρες με χαμηλό εισόδημα το ΔΝΤ παρέχει στήριξη με ευνοϊκούς ή πολλές φορές με μηδενικά επιτόκια.

Το 50% των δανείων που παρείχε το ΔΝΤ μέχρι το 1970 πήγαινε σε χώρες που η οικονομία τους στηριζόταν στην βιομηχανία. Σήμερα το ΔΝΤ παρέχει δάνεια κυρίως σε αναπτυσσόμενες και φτωχές χώρες βοηθώντας τις να θέσουν τις βάσεις μιας σταθερής οικονομίας¹⁵.

¹⁴ IMF, www.imf.org

¹⁵ P. Conway, 1994, IMF lending programs: participation and impact, Journal of development economics, vol. 45(2)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 Το ΔΝΤ ως Διακρατικός Πιστωτικός Οργανισμός

Ηθικός Κίνδυνος και προϋποθέσεις δανεισμού (Conditionality moral hazard)

Conditionality¹⁶ είναι οι προϋποθέσεις δανεισμού που λειτουργούν ως εγγύηση ότι η χώρα θα μπορέσει ν' αποπληρώσει το δάνειο. Για να εγκριθεί δηλαδή η χρηματοδότηση από το ΔΝΤ η χώρα μέλος θα πρέπει να συμφωνήσει με τους όρους που θα τεθούν, έτσι ώστε να επιλύσει τα προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών ενισχύοντας την οικονομική και νομισματική της πολιτική χωρίς να θέσει την εθνική και διεθνή ευημερία σε κίνδυνο. Με αυτόν τον τρόπο η χώρα-μέλος θα μπορέσει να επιτύχει τον στόχο της και να εξοφλήσει το χρέος της¹⁷. Η αρχή της conditionality βρίσκεται στο άρθρο V, τμήμα 3 του διεθνούς οργανισμού.

Μέχρι την δεκαετία του 1980 οι προϋποθέσεις του ΔΝΤ βασιζόνταν κυρίως στην ρύθμιση της μακροοικονομικής πολιτικής. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια το ΔΝΤ αλλάζει τις κατευθυντήριες γραμμές των προϋποθέσεων, ανάλογα με το πρόβλημα που αντιμετωπίζει η κάθε χώρα-μέλος. Επιπλέον το 2009 δημιούργησε ένα νέο δανειοδοτικό μέσο το FCL (Flexible Credit Line) το οποίο δεν περιλαμβάνει όρους ωστόσο έχει αυστηρά κριτήρια επιλογής.

Βέβαια υπάρχουν ενδοιασμοί από πολλούς ανθρώπους, που ασχολούνται με το πολιτικό και οικονομικό σύστημα σχετικά με τη χρησιμότητα της conditionality. Η υπό όρους χορήγηση βοήθειας πρέπει να συμβαδίζει με τις εθνικές ανάγκες ώστε να αποφεύγονται φαινόμενα πολιτικής αστάθειας και κοινωνικού χάους, ενώ η εφαρμογή της θα πρέπει να εξασφαλίσει την δίκαιη κατανομή βαρών στον πληθυσμό. Γιατί οι πολίτες δεν μπορούν να εφαρμόσουν προγράμματα λιτότητας στα οποία οι κυβερνήσεις τους έχουν περιορισμένη συνεισφορά, ενώ τα ίδια τα προγράμματα παράγουν ύφεση και υψηλά ποσοστά ανεργίας αντί για ανάπτυξη¹⁸, οπότε σε πολλές περιπτώσεις δεν τα εφαρμόζουν.

Εδώ λοιπόν τίθεται το θέμα του ηθικού κινδύνου (moral hazard). Το πρόβλημα του ηθικού κινδύνου δημιουργείται όταν μια χώρα μέλος, γνωρίζοντας ότι θα της παρέχεται βοήθεια ούτως η άλλως συνεχίζει να παραμελεί την οικονομική της

¹⁶ Δεν υπάρχει ακριβής μετάφραση του όρου.

¹⁷ R. Stone, 2008, The scope of IMF Conditionality, International Organization, vol. 62(4)

¹⁸ Ελένη Παναγιωταρέα "Squaring the circle? Understanding the legitimacy of conditionality.", Crisis Observatory, No2, Μάρτιος 2013.

πολιτική –στην περίπτωση μας- και να μην ακολουθεί τις μεταρρυθμίσεις. Οπότε δημιουργείται καταστροφικό πρόβλημα και σε αυτόν που την χρηματοδοτεί αλλά και στην χώρα¹⁹.

Σαφώς και δεν είναι εύκολο όταν μία χώρα-μέλος ζητάει από το ΔΝΤ βοήθεια – έχοντας μια μεγάλη αστάθεια στο ισοζύγιο πληρωμών της- να γνωρίζει το ταμείο εάν θα χρησιμοποιήσει τους πόρους που θα της δοθούν σωστά ή εάν θα τους εκμεταλλευτεί με λάθος τρόπο χωρίς να διορθώσει το πρόβλημα. Ένας τρόπος να ελέγχεται ο ηθικός κίνδυνος είναι οι δόσεις. Μία χώρα-μέλος εάν δεν ακολουθεί τις μεταρρυθμίσεις δεν θα μπορεί να λαμβάνει άλλες δόσεις μέχρι να συμμορφωθεί. Ωστόσο είναι οι μεταρρυθμίσεις βιώσιμες και πραγματοποιήσιμες για την κάθε χώρα ή τίθεται το θέμα του ηθικού κινδύνου σε αβάσιμα στοιχεία; Η αλήθεια είναι ότι δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος που μόνο με τα χρόνια, τις συνέπειες και την ενασχόληση των οργάνων του ΔΝΤ μπορεί να δοθεί λύση.

Λειτουργία Δανεισμού προς Κράτη-Μέλη του Ταμείου

Μετά την κατάρρευση του συστήματος Breton Woods το ταμείο έπαψε να δανείζει πια με στόχο τη διατήρηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών και δανείζει για την διευκόλυνση της προσαρμογής του ισοζυγίου πληρωμών. Πιο πρόσφατα η κύρια αιτία δανεισμού από το ταμείο είναι η αντιμετώπιση κρίσεων χρέους και τραπεζικών χρεοκοπιών²⁰.

Η χώρα-μέλος χρηματοδοτείται από το ΔΝΤ κυρίως για να αποφύγει την χρεοκοπία, παρασέρνοντας με αυτόν τον τρόπο και άλλες χώρες μαζί και για να διορθωθεί η οικονομική κατάσταση της χώρας. Επειδή βρισκόμαστε στην περίοδο της παγκοσμιοποίησης όταν μία χώρα βρίσκεται σε κρίση επηρεάζει και άλλες χώρες.

Το ΔΝΤ λοιπόν δεν παρέχει μόνο οικονομική ενίσχυση αλλά και τεχνική υποστήριξη σε διάφορους τομείς, όπως στην διαχείριση της φορολογικής πολιτικής, των δαπανών, της νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής. Επιπλέον επιτηρεί το τραπεζικό και χρηματοοικονομικό σύστημα. Αυτό το πρόγραμμα λοιπόν της οικονομικής ενίσχυσης και της τεχνικής υποστήριξης εγκρίνεται από το Εκτελεστικό

¹⁹ G. Corsetti, 2006, International lending of last resort and moral hazard: a model of IMF's catalyst finance, *Journal of monetary economics*, vol.53 (3)

²⁰ S Vaubel R. (1983) "The Moral Hazard of IMF Lending" *The world economy* 6, No3, March 1983.

Συμβούλιο του Ταμείου, αφού έχει λάβει μια 'επιστολή προθέσεων' που έχει συντάξει η χώρα-μέλος. Τέλος μόλις εγκριθεί και από το Διοικητικό Συμβούλιο του ταμείου απελευθερώνονται οι πόροι του ΔΝΤ σταδιακά.

Δανεισμός σε χώρες χαμηλού εισοδήματος με σκοπό την ανάπτυξη και τον μετασχηματισμό τους

Το ΔΝΤ για να βοηθήσει τις χώρες χαμηλού εισοδήματος δημιούργησε διάφορα πακέτα στήριξης. Πιο συγκεκριμένα τον Ιούλιο του 2009 αποφάσισε μέσα από μηχανισμούς στήριξης να τους παρέχει χρηματοδότηση με ευνοϊκούς όρους (concessional lending).

Ο πρώτος μηχανισμός στήριξης είναι ο PRGT (Poverty Reduction and Growth Trust) και περιέχει δάνεια με πολύ ευνοϊκούς όρους. Οι πόροι και η ασφάλεια του PRGT προέρχονται κυρίως από τα εξής ταμεία:

- ❖ General Loan Account (GLA)
- ❖ Special Loan Account (SLA)
- ❖ Reserve Account (RA)
- ❖ General Subsidy Account (GSA)
- ❖ Special Subsidy Account (SSA)²¹.

Ο τελευταίος περιέχει τα εξής δανειοδοτικά μέσα:

- ❖ Το ECF (Extended Credit Facility) η αλλιώς διευκόλυνση εκτεταμένης πίστωσης, που αφορά χώρες που έχουν συνεχώς προβλήματα με το ισοζύγιο πληρωμών. Έχει μηδενικό επιτόκιο και χαριστική περίοδο από 5½ έως 10 έτη.
- ❖ Το SCF (Standby Credit Facility) η αλλιώς διευκόλυνση παροχής πίστωσης το οποίο αντικαθιστά το ταμείο ESF (Exogenous Shocks Facility)²² και βοηθά χώρες με βραχυπρόθεσμα προβλήματα ισοζυγίου πληρωμών. Έχει μηδενικό επιτόκιο και η χαριστική περίοδος είναι από 4 έως 8 έτη.
- ❖ Το RCF (Rapid Credit Facility) η αλλιώς διευκόλυνση ταχείας πίστωσης με άμεση οικονομική υποστήριξη, μηδενικό επιτόκιο και χαριστική περίοδο από 5½ έως 10 έτη²³.

²¹ IMF, 2015, PRGT pledges linked to SDR 700 million distribution of reserves associated with gold sales, available online at <https://www.imf.org/external/np/fin/prgt/>

²²<https://www.imf.org/external/np/exr/facts/esf.htm>

²³ IMF, Rapid Credit Facility, available online at <https://www.imf.org/external/np/exr/facts/rcf.htm>

Άλλος μηχανισμός στήριξης είναι ο HIPC (Heavily Indebted Poor Countries) που βοηθά στην ελάφρυνση χρέους για υπερχρεωμένες χώρες. Δημιουργήθηκε το 1996 και λειτουργεί δυνάμει του PRGT. Οι πόροι του προέρχονται από επιχορηγήσεις κρατών-μελών και από πώληση χρυσού.

Μετά είναι τα ταμεία MDRI-I και MDRI-II (Multilateral Debt Relief Initiative) που αφορά χώρες που συμμετείχαν στο ταμείο HIPC και ολοκλήρωσαν τον στόχο τους. Δημιουργήθηκαν το 2006 και οι πόροι του προέρχονται από το ίδιο το ΔΝΤ. Η διαφορά τους είναι ότι το ταμείο MDRI-I βοηθάει χώρες με κατά κεφαλήν εισόδημα έως 380 δολάρια ΗΠΑ ενώ το MDRI-II βοηθάει χώρες με κατά κεφαλήν εισόδημα πάνω από 380 δολάρια ΗΠΑ.

Το 2010 δημιουργήθηκε το PCDR (Post-Catastrophe Debt Relief) το οποίο έχει ως στόχο να παρέχει βοήθεια μετά από φυσικές καταστροφές. Εν τέλει το 2015 το CCR (Catastrophe Containment and Relief) αντικαθιστά το PCDR, το οποίο παρέχει βοήθεια σε περισσότερους τομείς στις χώρες που έχουν πληγεί, είτε από φυσική καταστροφή είτε από επιδημία. Οι πόροι του PCDR προέρχονται από το ίδιο το ΔΝΤ και του CCR από το PCDR.

Δανειοδοτικά Προγράμματα Μη Ευνοϊκών Όρων

Εκτός από τα δανειοδοτικά μέσα που δημιουργήθηκαν για τις χώρες χαμηλού εισοδήματος με ευνοϊκούς όρους (concessional lending) όπως αναφέραμε, υπάρχουν και δανειοδοτικά μέσα με μη ευνοϊκούς όρους (non-concessional lending):

- ❖ Stand-By Arrangements (SBA). Δημιουργήθηκε τον Ιούνιο του 1952 και αφορά χώρες με αναδυόμενες οικονομίες που αντιμετωπίζουν κάποια προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών. Γενικότερα είναι η πιο διαδεδομένη μορφή χρηματοδότησης, αν και υπάρχουν πολλά παράπονα για τους όρους δανεισμού. Βέβαια μετά την διεθνή οικονομική κρίση που ξέσπασε το 2008 οι όροι έγιναν πιο ευνοϊκοί. Έχει διάρκεια από 10 έως 20 έτη με αποπληρωμή από τα 3¼ έως 5 έτη, με επιτόκιο που φτάνει σήμερα τα 1,050 SDR.
- ❖ Flexible Credit Line (FCL), η αλλιώς ευέλικτο πιστωτικό όριο, το οποίο αφορά χώρες με ισχυρή οικονομία, οι οποίες μπορεί να αντιμετωπίσουν κάποια πίεση στο ισοζύγιο πληρωμών. Έχει διάρκεια από 1 έως 3 έτη και αποπληρωμή από 3¼ έως 5 έτη.

- ❖ Precautionary and Liquidity Line (PLL), η αλλιώς γραμμή προφύλαξης και ρευστότητας και αφορά υγιείς χώρες οι οποίες χρειάζονται χρηματοδότηση για να ενισχύσουν την γενικότερη ασφάλεια της χώρας τους. Οι όροι είναι όπως και στις άλλες περιπτώσεις και δεν απαιτούν πολλές μεταρρυθμίσεις. Έχει διάρκεια από 6 μήνες έως 2 έτη, με αποπληρωμή από 3¼ έως 5 έτη. Το επιτόκιο είναι ίδιο με το SBA και οι προσαυξήσεις εξαρτώνται από το ύψος της χρηματοδότησης.
- ❖ Extended Fund Facility (EFF), η αλλιώς διευρυμένη χρηματοδοτική διευκόλυνση, το οποίο χρηματοδοτεί χώρες με σοβαρά προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών και αργή ανάπτυξη. Χρησιμοποιείται ιδιαίτερα την περίοδο οικονομικής κρίσης και έχει διάρκεια έως 4 έτη με αποπληρωμή από 4½ έως 10 έτη. Οι όροι δεν είναι και τόσο ευνοϊκοί καθώς απαιτεί μεγάλες μεταρρυθμίσεις.
- ❖ Rapid Financing Instrument (RFI), η αλλιώς ταχεία χρηματοδότηση. Πρόκειται για μια χρηματοδότηση έκτακτης ανάγκης που είναι παρόμοια με το RCF μόνο που δεν έχει τόσο ευνοϊκούς όρους. Δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί συνέχεια και η αποπληρωμή γίνεται μέσα σε 3¼ έως 5 έτη.

Ποσοτώσεις δανειοδοτικών προγραμμάτων

Για να ενταχθεί μία χώρα στο ΔΝΤ θα πρέπει να καταβάλλει ένα ποσό το οποίο καθορίζεται βάση ποσόστωσης. Η ποσόστωση για κάθε χώρα καθορίζεται από το μέγεθός της οικονομίας της και το ρόλο της στο παγκόσμιο σκηνικό, επιπλέον καθορίζει και το ύψος μεριδίου SDR (Ειδικό Τραβηχτικό Δικαίωμα).

Οι ποσοτώσεις επανεξετάζονται κάθε πέντε χρόνια από το Διοικητικό Συμβούλιο και εφόσον κριθεί απαραίτητο προχωρά σε αναπροσαρμογές. Γενικότερα η αύξηση των ποσοτώσεων συντελεί στην αύξηση του ταμείου, μιας και τα περισσότερα δάνεια χρηματοδοτούνται από τις ποσοτώσεις των μελών του. Η χώρα-μέλος που αυξάνει τις ποσοτώσεις της, μπορεί να αποκτήσει περισσότερα δικαιώματα ψήφου. Παρακάτω παραθέτουμε ένα πίνακα που αναφέρει το μερίδιο ποσόστωσης κάθε χώρας-μέλους καθώς και το μερίδιο ψήφου βάση ποσόστωσης (βλέπε παράρτημα).

Ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα (special drawing rights)

Το ΕΔΤ δημιουργήθηκε το 1969 με στόχο να συμπληρώσει τα υπάρχοντα συναλλαγματικά αποθέματα των χωρών-μελών. Η αξία των ΕΔΤ βασίζεται στην αξία των διεθνών νομισμάτων, δηλαδή στο δολάριο ΗΠΑ, στο ευρώ, στο γιέν Ιαπωνίας και στη στερλίνα. Η αξία των ΕΔΤ αναθεωρείται κάθε πέντε χρόνια από την εκτελεστική επιτροπή ώστε να συμβαδίζει με τις συναλλαγματικές ισοτιμίες του τρέχοντος παγκόσμιου εμπορίου. Μέχρι σήμερα έχουν χρησιμοποιηθεί από τις χώρες-μέλη 204 εκατομμύρια SDR δηλαδή περίπου 318 δισεκατομμύρια δολάρια.

Κάθε χώρα μέλος μπορεί να πάρει χορήγηση SDR ανάλογα με τις ποσοστώσεις του στο ΔΝΤ, άρα η πλειοψηφία των SDR ανήκει στις πιο πλούσιες χώρες. Τα μέλη του ΔΝΤ μπορούν είτε εθελοντικά είτε μέσω αγοραπωλησίας ν' ανταλλάξουν μεταξύ τους SDR. Το ύψος των επιτοκίων των SDR καθορίζεται κάθε εβδομάδα και υπολογίζεται με βάση τους τόκους σε περίπτωση δανειοδότησης από το ΔΝΤ.

Η Μεταβαλλόμενη φύση του δανεισμού από το Ταμείο

Ο όγκος των δανείων που χορηγούνται από το ΔΝΤ κυμάνθηκε σημαντικά με την πάροδο του χρόνου. Η πετρελαϊκή κρίση της δεκαετίας του 1970 και την κρίση χρέους της δεκαετίας του 1980 απέφεραν αύξηση των δανεισμών από το ΔΝΤ. Επίσης στην δεκαετία του 1990 οι κρίσεις στις αναδυόμενες οικονομίες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης οδήγησαν σε περεταίρω εξάρσεις ζήτησης για πόρους του ΔΝΤ. Επιπλέον στις αρχές της δεκαετίας του 2000 η βαθιά κρίση στη Λατινική Αμερική και την Τουρκία διατηρεί τη ζήτηση για χρηματοδότηση από το ΔΝΤ σε υψηλά επίπεδα. Ο δανεισμός του ΔΝΤ αυξήθηκε και πάλι στα τέλη του 2008 στον απόηχο της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 Η Εφαρμογή του Πρόγραμματος του ΔΝΤ σε Επιλεγμένες Δανειολήπτριες Χώρες από την Δεκαετία του 1980 έως Σήμερα

Όταν μια χώρα προβαίνει σε δανεισμό από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η κυβέρνησή της συμφωνεί να προσαρμόσει την οικονομική πολιτική της, προκειμένου να ξεπεράσει τα προβλήματα που την οδήγησαν στην αναζήτηση χρηματοδοτικής ενίσχυσης από τη διεθνή κοινότητα. Αυτός ο όρος δανείου χρησιμεύει ως εγγύηση για την ικανότητα της χώρας να πραγματοποιήσει την αποπληρωμή προς το Ταμείο.

Οι προϋποθέσεις δανειοδότησης είναι διαμορφωμένες με τρόπο που να προωθεί την ισχύ και την αποτελεσματικότητα της οικονομικής πολιτικής. Για να είναι αποτελεσματικά τα προγράμματα, τίθενται εκ μέρους του Οργανισμού προϋποθέσεις χρηματοδότησης, οι οποίες καλύπτουν τόσο το σχεδιασμό των μακροοικονομικών και διαρθρωτικών πολιτικών, όσο και τους τρόπους παρακολούθησης της προόδου με σκοπό την επίτευξη των στόχων που θέτει η χώρα.

Οι προϋποθέσεις αυτές επιδιώκουν την παροχή βοήθειας για την επίλυση προβλημάτων ισοζυγίου πληρωμών χωρίς την προσφυγή σε μέτρα που ίσως να θέσουν σε κίνδυνο την εθνική ή διεθνή ευημερία, ενώ παράλληλα επιδιώκουν τη διαφύλαξη των πόρων του Ταμείου διασφαλίζοντας ότι η οικονομία της χώρας θα είναι αρκετά υγιής για την αποπληρωμή του δανείου. Η δανειοδότηση από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο περιλάμβανε πάντοτε προϋποθέσεις χρηματοδότησης. Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '80, οι προϋποθέσεις αυτές επικεντρώνονταν σε μεγάλο βαθμό στη μακροοικονομική πολιτική. Εν συνεχεία, διευρύνθηκαν για να λάβουν πιο πολύπλοκο χαρακτήρα, καθώς αντικατόπτριζαν την αυξανόμενη ανάμειξη του Ταμείου σε θέματα χωρών χαμηλού εισοδήματος ή που βρίσκονταν σε μεταβατικό στάδιο με διαρθρωτικά προβλήματα και ασταθή οικονομία (Ioπ8θη-2004). Το 2000, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αναθεώρησε εκτενώς τις προϋποθέσεις χρηματοδότησης, ώστε να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων που στηρίζει. Κατευθυντήριες γραμμές της αναθεώρησης ήταν η διαφύλαξη της ισχυρής κυριότητας της χώρας και η ευελιξία στις διαπραγματεύσεις με τις χώρες που προσφεύγουν στους δανειοδοτικούς μηχανισμούς του

Οργανισμού.

Το 2009, εισήγαγε νέο πλαίσιο προϋποθέσεων, προκειμένου να διασφαλίσει ότι οι διαθρωτικοί όροι που συνδέονται με εκταμιεύσεις από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο είναι επαρκώς προσαρμοσμένοι στην οικονομική πολιτική και κατάσταση της κάθε χώρας- 32 μέλους. Συγκεκριμένα, το 2009 εισήγαγε την έννοια της εκ των προτέρων πολιτικής, υιοθετώντας μια νέα δανειοδοτική διευκόλυνση, τη λεγόμενη Ευέλικτη Γραμμή Πίστωσης, η οποία για πρώτη φορά στην ιστορία του Ταμείου δεν περιλαμβάνει εκ των υστέρων όρους προγράμματος, εφόσον η χώρα πληροί αυστηρά κριτήρια προεπιλογής.

Οι προϋποθέσεις χρηματοδότησης στο πλαίσιο της Ευέλικτης Γραμμής Πίστωσης έχουν τη μορφή προκαθορισμένων αυστηρών κριτηρίων επιλογής (εκ των προτέρων προϋποθέσεις) και περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τη σύνδεση των εκταμιεύσεων με την υλοποίηση του προγράμματος (εκ των υστέρων προϋποθέσεις). Κατά τον καθορισμό των εκ των υστέρων προϋποθέσεων, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ακολουθεί την αρχή ότι η χώρα-μέλος έχει την πρωταρχική ευθύνη για την επιλογή, το σχεδιασμό και την υλοποίηση της πολιτικής που θα καταστήσει το πρόγραμμα επιτυχές. Το πρόγραμμα πολιτικής της χώρας-μέλους περιγράφεται σε μια δήλωση προθέσεων, η οποία συνοδεύει το αίτημα της χώρας για χρηματοδότηση από το Ταμείο.

Στη δήλωση αυτή συχνά προσαρτάται ένα μνημόνιο οικονομικής και χρηματοπιστωτικής πολιτικής, οι στόχοι της οποίας εξαρτώνται από τις ειδικές περιστάσεις της χώρας. Ωστόσο, ο γενικότερος στόχος συνίσταται πάντα στην αποκατάσταση ή τη διατήρηση της βιωσιμότητας και της μακροοικονομικής σταθερότητας του ισοζυγίου πληρωμών, θέτοντας παράλληλα τη βάση για βιώσιμη και ποιοτική ανάπτυξη. Η χρηματοδότηση των χωρών-μελών περιλαμβάνει τις σταδιακές εκταμιεύσεις και τη σύνδεση πρόσθετων χρηματοδοτήσεων σε ευαπόδεικτες δράσεις πολιτικής.

Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η πρόοδος στην υλοποίηση του προγράμματος και η μείωση των κινδύνων για το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Επιπρόσθετα, πραγματοποιούνται αναθεωρήσεις του οικονομικού προγράμματος, οι οποίες παρέχουν το πλαίσιο για την περιοδική αξιολόγηση του βαθμού επιτυχούς υλοποίησης του προγράμματος και της ύπαρξης ανάγκης για τροποποιήσεις εκ μέρους της Εκτελεστικής Επιτροπής του Ταμείου. Οι αναθεωρήσεις αυτές

χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση των υποκείμενων οικονομικών πολιτικών από απόψεως αναδρομικότητας (αξιολόγηση του βαθμού στον οποίο πληρούνται οι προϋποθέσεις σύμφωνα με το συμφωνηθέν χρονοδιάγραμμα) και από απόψεως προνοητικότητας (αξιολόγηση του βαθμού στον οποίο το πρόγραμμα χρήζει τροποποίησης εν όψει νέων εξελίξεων). 33 Οι συμφωνηθέντες στόχοι, που αποτελούν και τις προϋποθέσεις χρηματοδότησης της χώρας-μέλους, μπορεί να έχουν διάφορες μορφές. Μπορεί να αφορούν μέτρα τα οποία μια χώρα συμφωνεί να λάβει πριν την έγκριση χρηματοδότησης ή την ολοκλήρωση αναθεώρησης από την Εκτελεστική Επιτροπή και ονομάζονται προκαταρκτικές ενέργειες.

Τα εν λόγω μέτρα διασφαλίζουν ότι το πρόγραμμα διαθέτει τα απαραίτητα θεμέλια για να καταστεί επιτυχές. Είναι δυνατόν, ακόμη, να έχουν τη μορφή των ποσοτικών κριτηρίων απόδοσης, τα οποία αποτελούν ειδικούς και μετρήσιμους όρους που πρέπει να πληρούνται για το συμφωνηθέν ποσό της προς εκταμίευση πίστωσης.

Τα ποσοτικά κριτήρια απόδοσης συνήθως αναφέρονται σε μακροοικονομικές μεταβλητές υπό τον έλεγχο των αρχών, όπως ορισμένα νομισματικά και πιστωτικά συνολικά μεγέθη, διεθνή αποθεματικά ή δημοσιονομικά ισοζύγια. Τα ποσοτικά κριτήρια απόδοσης μπορεί να συμπληρώνονται με ενδεικτικούς στόχους, οι οποίοι συχνά τίθενται για τους επόμενους μήνες ενός προγράμματος και εν συνεχεία μετατρέπονται σε ποσοτικά κριτήρια απόδοσης με τις κατάλληλες τροποποιήσεις.

Τέλος, τα διαρθρωτικά σημεία αναφοράς, συχνά μη ποσοτικοποιήσιμα μέτρα ιδιαίτερης, ωστόσο, σημασίας για την επίτευξη των στόχων του προγράμματος, μπορεί να αποτελέσουν μια μορφή των προϋποθέσεων του προγράμματος. Ενδεικτικά, τα διαρθρωτικά σημεία αναφοράς περιλαμβάνουν μέτρα για τη βελτίωση των χρηματοπιστωτικών οργανισμών, τη δημιουργία συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας ή την ενίσχυση της διαχείρισης δημόσιων οικονομικών (Higgins, Klitgaard-2011).

Επιφορτισμένο με την εποπτεία του διεθνούς νομισματικού συστήματος, του συστήματος ισοτιμιών συναλλάγματος και διεθνών πληρωμών, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο έχει χρηματοδοτήσει και προσφέρει αρωγή σε πολλές χώρες τις τελευταίες δεκαετίες. Από την ίδρυσή του, το 1945, έως τη σημερινή παγκόσμια οικονομική κρίση είναι παρόν ως θεσμός που αποσκοπεί στην προάσπιση της παγκόσμιας νομισματικής σταθερότητας. Παρακάτω θα αναφερθούν ορισμένες

περιπτώσεις χωρών όπου υπέγραψαν την ένταξη τους σε πρόγραμμα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου καθώς και την κατάληξη αυτών των προγραμμάτων.

Η περίπτωση του Μεξικό (1982)

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο άρχισε να εμπλέκεται με τη χώρα του Μεξικού το 1982 όταν έπειτα από δραματική αύξηση των επιτοκίων από τις ΗΠΑ από το 1980 έως το 1982 με σκοπό την θωράκιση της εγχώριας οικονομίας και των τραπεζικών ιδρυμάτων της χώρας, το εξωτερικό χρέος του Μεξικού αλλά και της υπόλοιπης λατινικής Αμερικής δεν μπορούσε να χρηματοδοτηθεί. Ως αποτέλεσμα, το Μεξικό αναζήτησε κεφάλαια από το ΔΝΤ, ύψους 4 δις δολαρίων έτσι ώστε να καταφέρουν να αποπληρώσουν τους δανειστές της χώρας όπου κατά κύριο λόγο ήταν τράπεζες της δύσης, ομοσπονδιακές και ιδιωτικές. Δυστυχώς αυτή η πρακτική με τον βραχυπρόθεσμο δανεισμό λειτούργησε αρνητικά για το Μεξικό. Στην ουσία έθετε τη χώρα σε απομόνωση από τις διεθνείς κεφαλαιακές αγορές και την έσπρωχνε περισσότερο στην ύφεση²⁴. Για τα εν λόγω κεφάλαια που δάνεισε το Ταμείο προς το Μεξικό, επέμενε για την επιβολή από την κυβέρνηση μέτρων σκληρής λιτότητας. Συνεπώς, η ίδια η κυβέρνηση προχώρησε στις περικοπές κάθε τομέα κυβερνητικής δαπάνης. Ως αποτέλεσμα της υιοθέτησης της προαναφερθείσας πολιτικής, η οικονομία του μεξικάνικου κράτους κατέρρευσε και βυθίστηκε σε ένα τέλμα καθώς αρκετές βιομηχανίες της χώρας και περίπου ένα εκατομμύριο απασχολούμενοι βρέθηκαν δίχως εργασία.

Με βάση τα οικονομικά στοιχεία της χώρας, η οικονομία παρέμενε γύρω στο 11% μικρότερη από το 1981. Δηλαδή προτού υπογραφεί η δανειακή σύμβαση με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Όσον αφορά το χρέος, από 30% του εγχώριου ΑΕΠ το 1982, εκτοξεύθηκε στο 60% (διπλάσιο) μέχρι το έτος 1987. Τα πακέτα διάσωσης που χορηγήθηκαν στις χώρες της λατινικής Αμερικής τις δεκαετίες του 80' και του 90', δεν είχαν ουδεμία σχέση με τα μακροπρόθεσμα, βιώσιμα οικονομικά του κράτους, παρά μόνο με τη διάσωση απερίσκεπτων δανειστών που το είχαν παρακάνει²⁵.

Η κρίση στο Μεξικό διήρκησε οκτώ χρόνια, έως το 1990, όταν πλέον οι τράπεζες των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής υπέγραψαν συμφωνία με το Μεξικό για την

²⁴ The Brookings Institution, 1997, Mexico in crisis, the US to the rescue. The Financial Assistance Packages of 1982 and 1995, 5/1

²⁵ Dick Dearden, (1987), Jubilee Report, IMF

ελάφρυνση του χρέους της δεύτερης. Στις αρχές όμως της δεκαετίας του 1990, οι διεθνείς τράπεζες προχώρησαν σε γενναίες μειώσεις των επιτοκίων λόγω της υψηλής ρευστότητας που είχαν τη συγκεκριμένη περίοδο και άρχισαν να δανείζουν κεφάλαια με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μία νέα κρίση χρέους με την πρώτη χώρα η οποία βυθίστηκε πάλι στο τέλμα της οικονομικής κρίσης να είναι το Μεξικό.

Με την εγχώρια οικονομία να έχει άμεση ανάγκη για ρευστά διαθέσιμα καθώς το έτος 1994 η οικονομία ήταν πλησίον σε μία παντελή κατάρρευση, αναγκάστηκε να λάβει εκ νέου δάνειο, αυτή τη φορά ύψους 50 δις δολαρίων από τις ΗΠΑ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Συγκεκριμένα, με την επικείμενη κατάρρευση της οικονομίας, στις αρχές του 1994 500.000 εργάτες έχασαν τις δουλειές τους, αρχές του 1995 άλλοι 250.000 με αποτέλεσμα το ξένο κεφάλαιο να δραπετεύει από την χώρα εν ριπή οφθαλμού²⁶ (IMF 1995, Fiscal Report).

Τον Ιανουάριο του 1995, με το πέσο (εθνικό νόμισμα Μεξικού) να έχει χάσει το 40% της αξίας του μέσα σε έναν μόνο μήνα, υπήρξε συνάντηση των σημαντικότερων τραπεζιτών του κόσμου στην Ελβετία για το Παγκόσμιο Οικονομικό Συνέδριο, όπου εκεί τους γνωστοποιήθηκε ότι το συνολικό συναλλαγματικό απόθεμα του Μεξικού ήταν λιγότερο από 5 δις δολάρια. Μέσα σε όλο το χάος που προκλήθηκε τότε, με πρωτοβουλία του τότε Προέδρου των ΗΠΑ, Μπιλ Κλίντον, εξασφαλίστηκε η προαναφερθείσα χρηματοδότηση ύψους 50 δις δολαρίων. Βέβαια, αυτό το ρευστό δε χορηγήθηκε δωρεάν καθώς η κυβέρνηση του Μεξικού έλαβε άμεσα μέτρα αύξησης φόρων και τιμών, επώδυνα μέτρα δημοσιονομικής εξυγίανσης με στόχο τον περιορισμό των δημοσίων δαπανών. Δηλαδή μία πρόσθετη μείωση των δημοσίων δαπανών καθώς είχαν ξανά υποστεί μείωση το 1987. Ουσιαστικά, αυτό που προώθησε η κυβέρνηση ένα σκληρό πακέτο λιτότητας. Μερικά αξιοσημείωτα μέτρα ήταν η αύξηση του μεταφορικού κόστους, η μείωση των δημοσίων δαπανών κατά 10% (εντός του έτους υπογραφής της δανειακής σύμβασης), ανατίμηση της βενζίνης και του πετρελαίου θέρμανσης κατά 35% καθώς και αύξηση στα τιμολόγια του ηλεκτρικού ρεύματος κατά 20%. Οι πραγματικές αποδοχές των εργατών της χώρας μειώθηκαν σε επίπεδα μικρότερα από αυτά που είχαν την δεκαετία του 70' καθώς και ένας μεγάλος αριθμός δημοσίων υπαλλήλων έπαψαν να λαμβάνουν τους μισθούς τους. Παρά ταύτα, από το 1995 η μεξικάνικη οικονομία σημείωσε βαρυσήμαντη πρόοδο για την διευθέτηση των μακροοικονομικών, οικονομικών και

²⁶ IMF, 1995, Mexico Fiscal Report

διαρθρωτικών προβλημάτων που οδήγησαν στην κρίση του 1995 και η οικονομία της επανήλθε σε τροχιά ανάπτυξης. Αρχικά μειώθηκε ο πληθωρισμός και αυξήθηκε η εγχώρια αποταμίευση, συντελώντας έτσι στην ανασύσταση των εξωτερικών συναλλαγματικών αποθεμάτων του καθώς και στη διατήρηση του δημοσίου ελλείμματος σε μέτρια επίπεδα.

Συνολικά η οικονομία του Μεξικό, και στις δύο κρίσεις, παρουσίασε σοβαρή ύφεση και το εθνικό νόμισμα υποτιμήθηκε βίαια καθώς και ένα μεγάλο ποσοστό των επενδύσεων της χώρας «μετανάστευσε» προς ασφαλέστερες περιοχές. Το ΑΕΠ της χώρας μειώθηκε περίπου 6,2% στη δεύτερη κρίση του 1995. Στη δεύτερη κρίση ο χρηματοπιστωτικός τομέας του Μεξικού σχεδόν κατέρρευσε, αφού μια πληθώρα τραπεζών κατείχε τίτλους χαμηλής αξίας και είχε προβεί σε μη αποδεκτές πρακτικές δανεισμού. Ένας αρκετά μεγάλος αριθμός υποθηκών δεν μπόρεσαν να εξυπηρετηθούν αφού χιλιάδες πολίτες του Μεξικό «πάλεψαν» για να καταφέρουν να εξυπηρετήσουν τα δάνεια τους μετά την τεράστια άνοδο των επιτοκίων που οδήγησε σε αρκετές απώλειες κατοικιών²⁷.

Παράλληλα με την σημαντική μείωση του ΑΕΠ η οικονομία του Μεξικό σημείωσε υψηλούς ρυθμούς πληθωρισμού και φαινόμενα ακραίας φτώχειας εμφανίστηκαν. Οι πραγματικοί μισθοί μειώθηκαν περαιτέρω και τα ποσοστά ανεργίας διπλασιάστηκαν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αύξηση των τιμών κατά 35% το 1995 και η παράλληλα μείωση των πραγματικών μισθών κατά 25-35%, γεγονός που παρέσυρε στην ακραία φτώχεια μια τεράστια μερίδα πολιτών. Η ανεργία το έτος 1995 θα φτάσει το επίπεδο του 7,4% ενώ προ κρίσης ήταν στο επίπεδο του 3,9%. Συνολικά τα νοικοκυριά θα δουν τα εισοδήματά τους να μειώνονται κατά 30% και οι ακραία φτώχεια θα φτάσει το 36% ενώ προ κρίσης ήταν στο 21%, ανατρέποντας όλες τις πρωτοβουλίες που είχαν παρθεί στο παρελθόν για την καταπολέμηση της φτώχειας²⁸. Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι η φτώχεια έπληξε περισσότερο τις αστικές περιοχές σε σχέση με τις αγροτικές. Το κατά κεφαλήν εισόδημα του Μεξικού μειώθηκε μόνο κατά 17% στον τομέα της γεωργίας ενώ στον χρηματοπιστωτικό κατά 48% και στον τομέα των κατασκευών και του

²⁷ The Economist, 29/12/2004, The peso crisis, ten years on : Tequila slammer

²⁸ P. Perezniato, 2010, The Case of Mexico's 1995 peso crisis and Argentina's 2002 convertibility to previous economic crises, Unicef Report

εμπορίου κατά 35%²⁹. Η οικονομική κρίση του 1995 λειτούργησε αρνητικά και στην παιδική θνησιμότητα. Η παιδική θνησιμότητα θα αυξηθεί στο 7% από 6% που ήταν προηγουμένως ως αποτέλεσμα της μείωσης της ζήτησης των νοικοκυριών για πρωτοβάθμια υγειονομική περίθαλψη.

Τέλος θα πρέπει να αναφερθεί ότι στην δεύτερη κρίση σε σχέση με την πρώτη το δάνειο που δόθηκε στο Μεξικό ήταν αρκετά μεγαλύτερο, σχεδόν δεκαπλάσιο, και θα προσπαθούσε να λύσει το πρόβλημα ρευστότητας της χώρας και επιστροφή στις αγορές σε 2-5 χρόνια. Γεγονότα που δεν επετεύχθησαν. Ο όγκος και οι όροι του δεύτερου δανείου κατάφεραν να δώσουν στο Μεξικό την χαμένη αξιοπιστία του στις διεθνείς κεφαλαιακές αγορές.

Η περίπτωση της Αργεντινής (1992)

Καθ' όλη τη δεκαετία του '90, η Αργεντινή αντιμετώπιζε μεγάλη οικονομική κρίση εξαιτίας ενός ανεξέλεγκτου πληθωρισμού. Αδυνατούσε να ελέγξει τον υπερπληθωρισμό που έφτανε το 3.000% ετησίως, την αυξανόμενη φτώχεια που άγγιξε το 47,3% του πληθυσμού και το εξωτερικό χρέος που έφτανε τα 54 δις δολάρια. Τότε επιλέχθηκε και εφαρμόστηκε, κατόπιν υπόδειξης του ΔΝΤ, η πρόσδεση του εθνικού νομίσματος πέσο με το δολάριο ΗΠΑ σε καθεστώς σταθερής 35 συναλλαγματικής ισοτιμίας (1:1)³⁰.

Ο λεγόμενος Νόμος της Μετατρεψιμότητας έκανε πολύ ακριβό το νόμισμα της χώρας και τα προϊόντα της πανάκριβα στις διεθνείς αγορές. Παράλληλα ιδιωτικοποιήθηκαν μαζικά κρατικές επιχειρήσεις και φυσικοί πόροι, χιλιάδες εργαζόμενοι απολύθηκαν και οι μισθοί μειώθηκαν δραστικά. Αν και συγκρατήθηκε ο πληθωρισμός, οι εξαγωγές της χώρας μειώθηκαν σημαντικά και η παραγωγή συρρικνώθηκε. Παρόλο που δολαριοποιήθηκε η οικονομία της Αργεντινής, το 2000 το χρέος της άγγιξε τα 130 δις δολάρια ΗΠΑ. Προκειμένου να λάβει χρηματοδότηση από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, υποχρεώθηκε σε αυστηρή δημοσιονομική προσαρμογή και στη συνέχιση των μέτρων λιτότητας. Περικοπές δαπανών, μισθών

²⁹ G. O. Martinez, 1998, What lessons does the Mexican crisis hold for recovery in Asia, Finance & Development, vol. 35(2)

³⁰ Chen L (2003), IMF in Argentina, Jubilee Report, Michigan Press, vol 3, p 33-74

και συντάξεων, δυσπιστία από τις χρηματαγορές και υψηλά επίπεδα φτώχειας και θανάτων οδήγησαν τη χώρα σε αδιέξοδο.

Καθώς τα μέτρα δεν απέδωσαν τα αναμενόμενα και η χώρα δε μπόρεσε να εξυπηρετήσει το εξωτερικό χρέος της, το Ταμείο και η Παγκόσμια Τραπεζα έπαυσαν τη χρηματοδότηση. Το πέσο μέσα σε μία μέρα υποτιμήθηκε κατά τα δύο τρίτα έναντι του δολαρίου, ενώ κηρύχθηκε στάση πληρωμών και οι τραπεζικές καταθέσεις δεσμεύθηκαν³¹.

Μετά από πολλές εναλλαγές προέδρων, το 2003 εξελέγη ο Nestor Kirchner, ο οποίος έπαυσε τις πληρωμές προς το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και επικεντρώθηκε στις ανάγκες της χώρας. Κρίνοντας ότι το εξωτερικό χρέος της Αργεντινής ήταν αδύνατο να εξυπηρετηθεί, αποφάσισε κούρεμα κατά 75%, το οποίο έγινε με συμμετοχή των ιδιωτών κατά τα τρία τέταρτα.

Παράλληλα, στο τέλος του 2005, πλήρωσε σε μία μόνο δόση το χρέος απέναντι στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και διέκοψε κάθε επαφή μαζί του. Υποτιμώντας το πέσο έναντι του δολαρίου, η Αργεντινή τόνωσε τις εξαγωγές της, μείωσε τις εισαγωγές και έκανε τα προϊόντα της ανταγωνιστικά στη διεθνή αγορά. Αποκόμισε πολλά έσοδα από τις εξαγωγές σιτηρών μετά την άνοδο της τιμής τους παγκοσμίως. Παράλληλα, η βιομηχανία της Αργεντινής αναβίωσε και η ανάπτυξη της χώρας βρίσκεται πάντα γύρω από το 9%. Ακόμη, αύξησε μισθούς και συντάξεις και τόνωσε την εγχώρια αγορά (Webb-2003)

Πιο αναλυτικά η συνεργασία για την καταπολέμηση της οικονομικής κρίσης που ξέσπασε στην Αργεντινή το 1999, με το Δ.Ν.Τ. θεωρείται από αρκετούς οικονομολόγους η πιο αποτυχημένη. Η έναρξη της κρίσης ή τουλάχιστον τα πρώτα σημάδια της τότε επερχόμενης οικονομικής κρίσης παρουσιάστηκαν το έτος 1997. Εκείνη τη χρονία, στο γειτονικό κράτος της Αργεντινής, τη Βραζιλία, ξέσπασε μία βαθύτατη οικονομική κρίση με αποτέλεσμα να υποβαθμιστεί το εγχώριο νόμισμα της Βραζιλίας 50 ποσοστιαίες μονάδες της αρχικής του αξίας. Η Αργεντινή της οποίας η οικονομία κατά κύριο λόγο τότε στηριζόταν στις εξαγωγές, έλαβε μεγάλο πλήγμα από την υποτίμηση του βραζιλιάνικου νομίσματος καθώς πλέον η Βραζιλία ελέω της προαναφερθείσας υποτίμησης απέσπασε σημαντικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα έναντι της Αργεντινής. Εντός δύο ετών από το ξέσπασμα της κρίσης στη Βραζιλία, οι εισαγωγές της Αργεντινής από την πρώτη αυξήθηκαν, σε αντίθεση

³¹ Ο.ρ.

με τις εξαγωγές όπου σημείωσαν πτώση συντελώντας έτσι στην αντικατάσταση των παραγόμενων προϊόντων της Αργεντινής από τα αντίστοιχα της Βραζιλίας, στην παγκόσμια αγορά.

Πλήγμα για την εγχώρια οικονομία του κράτους ήταν και η μεταφορά της παραγωγής από επιχειρήσεις στην Βραζιλία, με αποτέλεσμα οι διεθνείς επενδύσεις στην Αργεντινή σχεδόν να μηδενιστούν λόγω των δυσμενών οικονομικών προοπτικών της. Συνεπώς, στα τέλη του έτους 2000 με την οικονομία να ασφυκτιά και υπό την απειλή της χρεοκοπίας, η Αργεντινή έρχεται σε συμφωνία με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο για τη χορήγηση δανείου ύψους 40 δις δολαρίων. Με τη σύναψη της δανειακής σύμβασης το Ταμείο προσπαθεί να επιβάλλει μέτρα λιτότητας τα οποία περιελάμβαναν περικοπή των κρατικών δαπανών, αύξηση των επιτοκίων και ανακλήσεις αποφάσεων περί προστασίας του εμπορίου. Η διαχείριση της κρίσης από μέρος του Ταμείου θεωρείται πλήρως αποτυχημένη καθώς το 2001 δεν χορηγεί τη τελευταία δόση του δανείου με αποτέλεσμα η χώρα να μην αποφύγει την χρεοκοπία, με το τραπεζικό της σύστημα να υποκύπτει στις πιέσεις και εν τέλη να καταρρέει³².

Με το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν να έχει μειωθεί 22% από το 1998 έως το 2002, ακολούθησαν δύσκολα χρόνια για τη χώρα μέχρι να αρχίσει να καθίσταται ανεξάρτητη η οικονομία, όπου αυτό ξεκίνησε το 2005 όπου έπειτα από κυβερνητική απόφαση, εξοφλήθηκε πλήρως σε μία δόση το υπόλοιπο χρωστούμενο κεφάλαιο ύψους 10 δις δολαρίων στο Δ.Ν.Τ. Έπειτα από την αποπληρωμή προς το Ταμείο, η Αργεντινή δεν έχει ξανά προσεγγίσει τον οργανισμό για τη σύναψη οποιασδήποτε συμφωνίας.

Πιο συγκεκριμένα η οικονομία της Αργεντινής θα περάσει μια δεκαετία υψηλού πληθωρισμού αλλά και σχεδόν στάσιμης παραγωγής που θα την οδηγήσει σε υπερπληθωρισμό το 1989. Η κυβέρνηση θα εκπονήσει ένα σχέδιο «μετατρεψιμότητας» που θα συνδέσει το αργεντίνικο πέσο με το αμερικανικό δολάριο, το οποίο θα καταφέρει πρόσκαιρα να σταθεροποιήσει το πέσο. Το σχέδιο συμπεριλάμβανε επίσης δομικές μεταρρυθμίσεις για την τόνωση της παραγωγικότητας αλλά και της συνολικής αποτελεσματικότητας της χώρας. Ο συνδυασμός του σχεδίου και αλλά και των προγραμμάτων στήριξης του ΔΝΤ έφερε σύντομα την σταθερότητα στην οικονομία και επετεύχθη ανάπτυξη της αργεντίνικης

³² Young & Burns (1998), The final days of Argentina, International Economics, vol 2, σς 433-462

οικονομίας κατά 6 ποσοστιαίες μονάδες έως το 1997. Κατά τη διάρκεια του 1998 θα υπάρξουν περιορισμοί στο σχέδιο που εκπόνησε η κυβέρνηση και τα αποτελέσματα αυτών των περιορισμών θα είναι αρκετά σοβαρά³³. Μέχρι το 2000 η Αργεντινή θα έχει περιορισμένη πρόσβαση στις διεθνείς αγορές και τα spreads θα εκτιναχθούν, με αποτέλεσμα να βυθιστεί η χώρα σε μια αρκετά σοβαρή οικονομική κρίση στο τέλος του 2001.

Τα γεγονότα που οδήγησαν στην κρίση του 2001 ήταν το μερικό πάγωμα των καταθέσεων, η ανικανότητα εξυπηρέτησης του χρέους και η κατάργηση των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών. Όλα αυτά σε συνδυασμό με την πτώση της παραγωγής και την υψηλή ανεργία δημιούργησαν πολιτικές και κοινωνικές αναταραχές³⁴. Οι μεγαλύτερες διαδηλώσεις και κοινωνικές αναταράξεις θα λάβουν χώρα στις 19 και 20 Δεκεμβρίου του 2001. Στις 19 Δεκεμβρίου θα ενταθούν οι λεηλασίες καταστημάτων αλλά και οι συγκρούσεις με την αστυνομία. Η κυβέρνηση της Αργεντινής βλέποντας ότι η κατάσταση δεν μπορεί να περιοριστεί από την αστυνομία εξέταζε διαφορετικές λύσεις, όπως η ανάπτυξη στρατιωτικών δυνάμεων. Το νομικό καθεστώς όμως της Αργεντινής δεν επέτρεπε την στρατιωτική επέμβαση.

Αφού πλέον η στρατιωτική επέμβαση δεν αποτελούσε επιλογή για τον πρόεδρο De la Rúa ο ίδιος θα απευθυνθεί στο έθνος αλλά και στους περονιστές, τους οποίους κατηγορεί ως υποκινητές των συγκρούσεων. Στην ανακοίνωσή του ο πρόεδρος θα καλέσει τις πολιτικές δυνάμεις στη συγκρότηση μιας κυβέρνησης εθνικής ενότητας. Δυστυχώς οι εκκλήσεις του προέδρου δεν βρήκαν ευήκοα ώτα και οι συγκρούσεις συνεχίστηκαν. Ομάδες διαδηλωτών θα κινητοποιηθούν σε ολόκληρο το Μπουένος Άιρες και αρκετοί από αυτούς έφτασαν στη Plaza de Mayo όπου έγιναν εκτεταμένα επεισόδια με ομοσπονδιακές δυνάμεις της αστυνομίας.

Στις 20 Δεκεμβρίου τα επεισόδια και οι συγκρούσεις θα συνεχιστούν με μεγαλύτερη ένταση παρά την παραίτηση του Cavallo από το αξίωμά του. Ο πρόεδρος της Αργεντινής θα προσπαθήσει να επιβάλει λογοκρισία στα ΜΜΕ για να μην μεταδίδουν προγράμματα και τα τρέχοντα γεγονότα με στόχο την αποκλιμάκωση των συγκρούσεων³⁵. Οι μεγαλύτερες συγκρούσεις θα λάβουν χώρα στη Plaza de Mayo , όπου πέντε άνθρωποι θα χάσουν τη ζωή τους. Ο πρόεδρος της

³³ Ο.π.

³⁴ IMF, 2003, Independent Evaluation Office, The role of the IMF in Argentina 1991-2002, Draft Issues paper for an evaluation by the Independent Evaluation Office

³⁵ Continentale (EI), 2002, What really happened in Plaza de Mayo: The social effect of a prolonged crises, El Chappo

Αργεντινής θα ξανά καλέσει τους περονιστές να συμμετάσχουν σε μια κυβέρνηση εθνικής σωτηρίας αλλά αυτοί θα αρνηθούν επιδεινώνοντας την κατάσταση. Μετά και από τη δεύτερη άρνηση των περονιστών να συμμετάσχουν στην κυβέρνηση ο πρόεδρος De la Rúa θα ανακοινώσει την παραίτησή του³⁶. Μετά την παραίτησή του ο πρόεδρος δεν θα καταφέρει να εξέλθει του προεδρικού μεγάρου, λόγω των συγκρούσεων, και θα φυγαδευτεί μέσω ελικοπτέρου. Οι σκηνές από την διαφυγή του προέδρου θα κάνουν τον γύρο του κόσμου. Οι συγκρούσεις θα αρχίσουν σιγά σιγά να αποκλιμακώνονται αλλά στο τέλος της μέρας 26 άνθρωποι θα χάσουν τη ζωή τους και οι συγκρούσεις των δυο αυτών ημερών θα σημαδέψουν για πάντα τη σύγχρονη ιστορία της Αργεντινής.

Την ίδια περίοδο η Αργεντινή θα αποκλειστεί εντελώς από τις αγορές και η μη συμμόρφωση με τους όρους του ΔΝΤ θα την αποκλείσει και από την άντληση πόρων από το Ταμείο. Οι αρνητικές συνέπειες θα συνεχιστούν αφού στις αρχές του 2002 η συναλλαγματική ισοτιμία του πέσο θα κατακυλήσει μετά την εγκατάλειψη της σύνδεσης με το δολάριο και ο τραπεζικός τομέας της χώρας θα καταρρεύσει. Το Ταμείο βρέθηκε σε ένα τεράστιο δίλλημα στην περίπτωση της Αργεντινής μετά το 2001.

Ήταν πλέον ξεκάθαρο ότι η Αργεντινή έχανε και τα τελευταία ψήγματα διεθνούς εμπιστοσύνης και θα αποκλειόταν από τις διεθνείς αγορές, το ΔΝΤ λοιπόν θα καλούταν να χρηματοδοτήσει την οικονομία της αργεντινής και πιθανός να συντηρήσει μια μη βιώσιμη κατάσταση. Τελικά η Αργεντινή μέσα σε αυτό το ασφυκτικό κλίμα θα αποφασίσει να αποχωρήσει από τα χρέη της και να εκθέσει τους πιστωτές της. Το Ταμείο έχει κατηγορηθεί από αρκετούς μελετητές σχετικά με την περίπτωση της Αργεντινής. Έχει κατηγορηθεί για την ποιότητα της συμβουλευτικής που προσέφερε καθώς και για το ότι προσέφερε αρκετή χρηματοδότηση, στο αρχικό στάδιο, χωρίς να απαιτεί και τα ανάλογα προσαρμοστικά μέτρα από τις κυβερνήσεις.

Η περίπτωση της Ρωσίας (1991)

Η Ρωσία είναι μία ιδιαίτερη περίπτωση, μία χώρα της Ανατολικής Ευρώπης η οποία στηρίχθηκε ουκ ολίγες φορές από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και όμως

³⁶ The New York Times, 21/12/2001, Argentine leader his nation frayed, abruptly resigns

δε κατάφερε να σταθεί στα πόδια της. Μετά τη διάσπαση της Σοβιετικής Ένωσης, το κράτος της Ρωσίας ανέδειξε στην ηγεσία τον Μπόρις Γέλτσιν. Δεν είναι λίγοι αυτοί οι οποίοι κατηγορούν τον Γέλτσιν για τις αρνητικές εξελίξεις της οικονομίας της χώρας.

Ο Γέλτσιν λοιπόν, το 1991 ήρθε σε συμφωνία με το Ταμείο για την παροχή οικονομικής βοήθειας. Ως πυλώνας της εν λόγω συμφωνίας ήταν οι ιδιωτικοποιήσεις. Οικονομολόγοι της Ρωσίας έκαναν λόγο για ξεπούλημα της δημόσιας ιδιοκτησίας σε τιμές εξευτελιστικές και συνάμα, μη κερδοφόρες. Οι αγοραστές έγιναν γνωστοί ως “οι ολιγάρχες της Ρωσίας”, ονομασία που έχει παραμείνει έως σήμερα για ορισμένους Ρώσους υπηκόους. Έχοντας ο Γέλτσιν αποφασίσει ότι η Ρωσία θα επωμιζόταν τα χρέη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, δεν άργησε να έρθει η χρεοκοπία της χώρας, παρά τα παραπάνω από 20 δις τα οποία είχε δανείσει το Ταμείο στη Ρωσία από το 1992 έως το 1996 και παρά τις προειδοποιήσεις Ρώσων οικονομολόγων το 1996 ότι με τη συγκεκριμένη πολιτική η οικονομία θα έπεφτε σε τέλμα. Συνεπώς, η κάκιστη διαχείριση των κεφαλαίων του Ταμείου σε συνδυασμό με το κυριολεκτικά, ξεπούλημα του δημοσίου πλούτου, η Ρωσία χρεοκόπησε το έτος 1998³⁷.

Το Δ.Ν.Τ., όπως συνέβαινε σε κάθε χώρα, για να δανείσει κεφάλαια, ζητούσε δραστικές μεταρρυθμίσεις. Η Ρωσία είχε συμφωνήσει σε αυτές αλλά ποτέ δεν έγιναν πράξη. Το Ταμείο βλέποντας αυτή τη στάση που ακολουθούσε η κυβέρνηση της Ρωσίας, πάγωνε ενίοτε την εκταμίευση μίας δόσεως. Ως αποτέλεσμα η κυβέρνηση προχωρούσε σε μία στοιχειώδη μεταρρύθμιση με σκοπό να λάβει τα χρήματα του Ταμείου και όντως αυτό γινόταν. Αλλά, μόλις τα χρήματα ερχόντουσαν στα ταμεία του κράτους, το μεταρρυθμιστικό πλάνο της χώρας έπεφτε σε χειμερία νάρκη. Αυτή η επανάληψη της παραπάνω κατάστασης, οδήγησε την οικονομία της Ρωσίας στο χείλος του γκρεμού παρά τα τεράστια δάνεια που είχε λάβει ενίοτε στο παρελθόν. Έχοντας άμεση ανάγκη από περαιτέρω κεφάλαια, η τότε παρούσα κυβέρνηση της Ρωσίας προσέγγισε ξανά το διεθνές Νομισματικό Ταμείο και υποσχόμενη ότι θα εξασφάλιζε πρωτογενές πλεόνασμα στον κρατικό προϋπολογισμό της μεγαλύτερο ή ίσο των τριών ποσοστιαίων μονάδων, το Ταμείο συμφώνησε σε δάνειο ύψους 21 δις δολαρίων παρά την πλήρη αποτυχία όλων των προηγούμενων προγραμμάτων στήριξης με το ίδιο κράτος.

Τα μέτρα όμως που έλαβε η Ρωσία δεν ήταν τα απαιτούμενα καθώς ναι μεν

³⁷ Ο.π.

αύξησε την φορολογία όπως είχε προαπαιτηθεί στη συμφωνία αλλά επίσης αύξησε τους κρατικούς ελέγχους στην εγχώρια οικονομία, στήριξε μεγάλες επιχειρήσεις μέσω επιδοτήσεων και διέσωσε τις τράπεζες. Η πρώτη δόση του δανείου ύψους 4,8 δις δολαρίων, δεν απέφερε τα αναμενόμενα καθώς τα χρήματα δαπανήθηκαν για τη στήριξη του εγχώριου νομίσματος, χωρίς αποτέλεσμα οδηγώντας έτσι στην μαζική φυγή των κεφαλαίων από τη χώρα και συνάμα, η Ρωσία κήρυξε στάση πληρωμών³⁸.

Η περίπτωση της Ρωσίας είναι αρκετά σύνθετη. Η ίδια η κυβέρνηση της Ρωσίας γνώριζε καλά ποια ήταν τα δομικά προβλήματα της ρωσικής οικονομίας αλλά δεν προχωρούσε σε καμία σχεδόν μεταρρύθμιση που θα μπορούσε να λειτουργήσει θετικά παρά τις παρακινήσεις του Ταμείου. Οι μεταρρυθμίσεις που είχαν προταθεί και θα μπορούσαν να έχουν εφαρμοστεί είναι αλλαγές αλλά και τακτοποίηση του κρατικού προϋπολογισμού, η αναμόρφωση του φορολογικού κώδικα, η αύξηση της αποτελεσματικότητας της είσπραξης των φόρων, η αναμόρφωση της γης και η δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών για την προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων³⁹. Όπως ήταν φυσιολογικό το Ταμείο αρνήθηκε να δώσει στη Ρωσία τις χρηματικές εγγυήσεις που χρειαζόταν πριν προχωρήσει στην εφαρμογή των ανωτέρω πολιτικών. Το αποτέλεσμα ήταν να μη διατηρηθεί η αξία του ρωσικού ρουβλίου, που ήταν και η αρχική μέριμνα του Ταμείου που έδωσε το ποσό των \$22,6 δις ως διεθνείς εγγυήσεις. Το ρούβλι έχασε το 3,2% της αξίας σε σχέση με το δολάριο και η ρωσική οικονομία οδηγήθηκε στην κατάρρευση. Για την συγκεκριμένη κατάρρευση έχει κατηγορηθεί τόσο η ίδια η Ρωσία όσο και το Ταμείο το οποίο συνέχισε για αρκετά μεγάλο διάστημα την παροχή ρευστότητας χωρίς να λαμβάνουν χώρα οι απαραίτητες μεταρρυθμίσεις⁴⁰.

Η επόμενη συμφωνία της Ρωσίας με το Ταμείο ήταν όταν η παγκόσμια οικονομική κρίση ήταν γεγονός το 2008, με το δεύτερο να δανείζει πόσο ύψους 22,5 δις για να καλυφθούν οι υποχρεώσεις του κράτους προς τρίτους δανειστές. Όλα αυτά έλαβαν χώρα τη στιγμή όπου οι χρωστούμενοι μισθοί και συντάξεις άγγιζαν το ποσό των 12,5 δις περίπου. Όμως τα χρήματα που έφτασαν στη Ρωσία μονομιάς εξαφανίστηκαν με 5 δις να κλέπτονται από τους “ολιγάρχες”, η κάκιστη διαχείριση να συνεχίζεται με αποτέλεσμα η ρωσική οικονομία να μην βιώνει αναπτυξιακό

³⁸ Strauss J, 2001, The retrospective of a giant's collapse: Economic failure in Russia <http://finance.org>

³⁹ A. Cohen & D Schaefer, 1998, The IMF's \$22.6 billion failure in Russia, The Heritage Foundation

⁴⁰ S. Gomulka, 1995, The IMF supported programs of Poland and Russia, 1990- 1994: Principles, errors and results, Journal of Comparative Economics, Vol. 20(3)

ρυθμό παρά το προαναφερθέν δάνειο.

Η περίπτωση της Ισλανδίας (2008)

Τον Οκτώβριο του 2008, η Ισλανδία γνώρισε μια καταστροφική σειρά προβλημάτων που κορυφώθηκαν με την κατάρρευση του νομίσματός της την κορόνα. Το ΔΝΤ απάντησε με ένα πρόγραμμα που τέθηκε σε ισχύ το Νοέμβριο του 2008⁴¹. Ο πρωταρχικός στόχος του προγράμματος ήταν να τεθεί δίχτυ προστασίας κάτω στο νόμισμα, ενώ θα έθετε τις βάσεις για προσαρμογές που θα έκαναν την Ισλανδία να αποκτήσει εκ νέου πρόσβαση στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές. Αυτό το πρόγραμμα παρουσίασε αρκετά ενδιαφέροντα σημεία για πολλούς λόγους: πρόκειται για την πρώτη προηγμένη οικονομία αναζήτησε βοήθεια από το ΔΝΤ μετά από αρκετές δεκαετίες. Είναι ένα πρόγραμμα με μια οικονομία που έχει ενσωματωθεί πλήρως στον κόσμο του παγκοσμιοποιημένου χρηματοοικονομικού συστήματος. Αποτέλεσε πρόδρομο για παρόμοια προγράμματα σε χώρες που ευνοήθηκαν από την οικονομική παγκοσμιοποίηση, αλλά βίωσαν επίσης τις επιπτώσεις της παγκόσμιας πιστωτικής κρίσης. Επίσης απεικονίζει έντονα το θεμελιώδες ρήγμα στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές ρυθμίσεις των παγκόσμιων αγορών⁴².

Οι χώρες χρειάζονται ένα ορισμένο ποσό της προσαρμογής για τη διόρθωση των παρελθοντικών ανισορροπιών ώστε να καταστήσουν βιώσιμο το χρέος τους αλλά και να αντιμετωπίσει τις απρόβλεπτες κινήσεις των τιμών του κεφαλαίου. Η ρύθμιση του χρέους είναι συνήθως επαχθής, ειδικά εάν συμπιεστεί σε ένα σύντομο χρονικό διάστημα αποπληρωμής, αλλά όταν συνοδεύεται με πρόσβαση σε επαρκή αποθεματικά διεθνών πιστώσεων μπορεί να γίνει πιο ανεκτό. Ωστόσο, στην περίπτωση της Ισλανδίας, ο πληθυσμός δεν βίωσε απλά μία σοβαρή διάβρωση του πραγματικού τους εισοδήματος από την αρχή της κρίσης, αλλά θα έπρεπε να αντιμετωπίσουν ένα επιπλέον πρόβλημα από την αποτυχία να καλύψει η χώρα

⁴¹ IMF, (2008) 'Iceland: Request for Stand-By Arrangement - Staff Report Series: Country Report No. 08/362

⁴² Herbertsson, T. T. (2009) 'What the Icelandic collapse taught us?' Central Banking, vol. 19, no. 3.

αρκετές από τις διεθνείς της υποχρεώσεις (αποτυχία να αποπληρώσει εθνικά ομόλοφα).

Η κρίση πυροδοτήθηκε όταν οι τρεις μεγάλες εθνικές τράπεζες της Ισλανδίας δεν ήταν σε θέση να αναχρηματοδοτήσουν τις πιστώσεις τους στις διεθνείς αγορές χρήματος, ιδιαίτερα μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers. Αυτό ήταν το αποκορύφωμα στην αυξανόμενη απώλεια της πίστης από αλλοδαπούς επενδυτές στις τράπεζες της χώρας (κάτι που συνέβη βέβαια στην παγκόσμια οικονομία) και στην αξία της Ισλανδικής κορώνας⁴³.

Η Ισλανδία εξάλλου αντιμετώπιζε μεγάλο έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών που εντάθηκε από την επιδείνωση των διεθνών συνθηκών στην αγορά χρήματος. Οι επενδυτές τρομοκρατημένοι από τις εξελίξεις προχώρησαν σε μαζική απόσυρση κεφαλαίων από ισλανδικά ιδρύματα, με αποτέλεσμα την κατάρρευση του Ισλανδικού χρηματιστηρίου, και ακολούθως την εξαφάνιση των συναλλαγματικών αποθεμάτων της Ισλανδικής της Κεντρικής Τράπεζας σε μια μάταιη προσπάθεια να συγκρατήσει την κατακόρυφη πτώση της συναλλαγματικής ισοτιμίας.

Η συναλλαγματική ισοτιμία δέχτηκε πολύ μεγάλες πιέσεις ξεκινώντας από 62 ISK (Ισλανδικές Κορώνες) με το δολάριο ΗΠΑ στις αρχές του 2008, φθάνοντας 150 ISK το Νοέμβριο. Στο σημείο αυτό οι αρχές δεν είχαν άλλη επιλογή από το να προσφύγουν στην προστατευτική ομπρέλλα του ΔΝΤ και την εισαγωγή συναλλαγματικών ελέγχων (capital controls)⁴⁴.

Ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα που έπρεπε να αντιμετωπιστεί ήταν το ύψος του εξωτερικού παθητικού των ισλανδικών τραπεζών (δηλ διεθνείς υποχρεώσεις) που δεν θα έπρεπε να αναλάβει η κυβέρνηση της Ισλανδίας (καθώς το Ισλανδικό κράτος ήταν περίπου εγγυητής των υποχρεώσεων των τραπεζικών ιδρυμάτων, μέσω της Κεντρικής Τράπεζας). Οι αρχές δεν θα μπορούσαν να είναι σε θέση να αναλάβουν πλήρως τις υποχρεώσεις αυτές, οι οποίες ανέρχονταν σε περίπου δέκα φορές ΑΕΠ της Ισλανδίας. Ούτε όμως θα μπορούσαν να αποφύγουν όλες τις ευθύνες, μια θέση η οποία φαινόταν αρκετά ελκυστική, δεδομένης της έλλειψης ρευστών πόρων. Αν δεν έκαναν τίποτε, η Ισλανδία αντιμετώπιζε την προοπτική νέων σκληρότερων shutouts (αποπομπή από τις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές) από διεθνείς

⁴³ Baqir, R., Ramcharan, and R. Sahay (2005) 'IMF Programs and Growth: Is Optimism Defensible?' IMF Staff Papers, Vol. 52, no.2

⁴⁴ Ο.π.

αγορές, αλλά και την προοπτική των κατασχέσεων περιουσιακών της στοιχείων στο εξωτερικό.

Με τη βοήθεια του ΔΝΤ εκπονήθηκε μια στρατηγική για την ταχεία αντιμετώπιση της κρίσης, σύμφωνα με την οποία η Ισλανδία ανέλαβε τις υποχρεώσεις της, όπως η κάλυψη της ασφάλειας των καταθέσεων και των πληρωμών. Οι ανειλημμένες υποχρεώσεις της όμως ήταν σημαντικές, καθώς οι προβλεπόμενες απαιτήσεις για το 2008 μόνο ήταν US \$ 18,3 δισεκατομμύρια, (διπλάσιο του ΑΕΠ της Ισλανδίας). Λαμβάνοντας υπόψη το προβλεπόμενο έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών του ισοζυγίου των 1,8 δισ US \$, οι συνολικές ακαθάριστες χρηματοδοτικές ανάγκες το 2008 ανέρχονταν σε US \$ 23,1 δισεκατομμύρια. Το χρηματοδοτικό κενό ήταν τεράστιο και μόνο για το 2008, έφτανε σε ύψος το τετραπλάσιο της αξίας των εξαγωγών της χώρας. Αποφασίστηκε ότι ένα μέρος θα καλυπτόταν απευθείας από το ΔΝΤ 0,8 δις δολάρια, μαζί με τις διαθέσιμες πηγές χρηματοδότησης (1,2 δισεκατομμύρια \$ ΗΠΑ), έκτακτη χρηματοδότηση του προγράμματος διάσωσης από τις ΗΠΑ (\$ 11,2 δις), καθώς και διμερή χρηματοδότηση για την επίλυση μερικών των υποχρεώσεων σε συγκεκριμένες χώρες που ευθύνονται για το μεγαλύτερο μέρος του υπολοίπου.

Τα αίτια του βάθους της κρίσης στην Ισλανδία (πέρα από τα κοινά προβλήματα που αντιμετώπισαν όλες οι δυτικές οικονομίες εκείνη την εποχή), ήταν οι μεγάλες διαρθρωτικές αδυναμίες αλλά οι και σφάλματα μακροοικονομικής πολιτικής, στην οποία θα μπορούσαν να προστεθούν η απειρία των ρυθμιστικών οργάνων (κεντρική τράπεζα Ισλανδίας, χρηματιστήριο Ισλανδίας), αλλά κυρίως η τυφλή επιδίωξη του κέρδους όρισμένων τραπεζιτών και τραπεζικών στελεχών. Η Ισλανδία εξέθρεψε το ένα τραπεζικό μοντέλο το οποίο ήταν επισφαλές και ασταθές (Buitter και Siebert, 2008), καθώς μετά την ιδιωτικοποίηση του τραπεζικού συστήματος της Ισλανδίας το 2002/3, οι μεγάλες εγχώριες τράπεζες μετασηματίστηκαν από απλά ιδρύματα καταθέσεων σε διεθνείς τράπεζες με πλήρη δικαιώματα τραπεζικών και χρηματιστηριακών εργασιών και που ασχολούνταν με τη διασυνοριακή διαμεσολάβηση (διεθνείς τραπεζικές εργασίες μεγάλου κινδύνου) σε μεγάλη κλίμακα. Οι τράπεζες προσέλκυσαν επιθετικά καταθέσεις και χρηματοδότηση από ξένες πηγές καταβάλλοντας ελκυστικά επιτόκια που στη συνέχεια δάνειζε σε εγχώριους και αλλοδαπούς επιχειρηματίες, αλλά και τα νοικοκυριά. Σύμφωνα με τα τραπεζικά πρότυπα της εποχής, οι τράπεζες εμφανίστηκαν αρκετά καλά

κεφαλαιοποιημένες και οι προβλέψεις κινδύνου παρουσιάζονταν χαμηλές. Παρ' όλα αυτά η κεντρική τράπεζα μιας μικρής ανοικτής οικονομίας με δικό της νόμισμα, δεν θα μπορούσε να αποτελέσει έναν αποτελεσματικό δανειστή εσχάτης ανάγκης για τις τράπεζες της (ρόλο που αναλαμβάνουν οι κεντρικές τράπεζες διεθνώς), δεδομένης της διεθνούς κλίμακας εργασιών των τραπεζών και των ελάχιστων αποθεματικών της κεντρικής τράπεζας⁴⁵.

Αυτό το μείγμα ήταν εκρηκτικό και ήταν θέμα χρόνου η αποσταθεροποίηση. Το ΔΝΤ στην εποπτεία του στην ισλανδική οικονομία (κάτι που αναλαμβάνει για όλα τα κράτη μέλη μέσω της προσφοράς τεχνογνωσίας και σύνταξης μελετών) είχε επανειλημμένως εκφράσει ανησυχία για τις αυξανόμενες ανισορροπίες και είχε προτρέψει τις αρχές να ρυθμίσουν την οικονομία που ήταν σε «υπερθέρμανση».

Οι αρχές έκαναν αρκετές προσπάθειες για να αντιμετωπίσουν τις αυξανόμενες μακροοικονομικές ανισορροπίες, στηριζόμενες σε συμβατικά μέσα (όπως η αύξηση των επιτοκίων) σε μια απελευθερωμένη οικονομικό πλαίσιο. Αυτά ήταν σύμφωνα με τις επικρατούσες πεποιθήσεις για την αποτελεσματικότητα της στόχευσης του πληθωρισμού και τη συμβατική προσομοίωση ακραίων καταστάσεων των τράπεζες. Ωστόσο, με την αυξανόμενη πρόσβαση των κατοίκων στο παγκοσμιοποιημένο χρηματοοικονομικό σύστημα (και την ευκολία φθηνότερων πλέων κεφαλαίων από το εξωτερικό, η εγχώρια νομισματική πολιτική άρχισε να μην δίνει τα αναμενόμενα αποτελέσματα⁴⁶.

Αυτή η περιοριστική δημοσιονομική πολιτική, άρχισε να δίνει καρπούς και το έλλειμμα του προϋπολογισμού μετατράπηκε σε σημαντικό πλεόνασμα. Το δημόσιο χρέος της γενικής κυβέρνησης μειώθηκε σημαντικά, (λιγότερο από 6 τοις εκατό του ΑΕΠ στις αρχές του 2008), αλλά τα φορολογικά και διεθνή αποθεματικά αποδείχθηκαν εντελώς ανεπαρκή όταν η χρηματοπιστωτική κρίση έπληξε τον Οκτώβριο του 2008. Η κατάρρευση της συναλλαγματικής ισοτιμίας έκανε σε μεγάλο βαθμό σχεδόν αδύνατη την αποπληρωμή δανείων που είχε συναφθεί σε διεθνές συνάλλαγμα. Ταυτόχρονα, η υποβάθμιση των οικονομικών συνθηκών των εμπορικών εταίρων της Ισλανδίας, οδήγησαν σε φυγή κεφαλαίων και τη διάβρωση

⁴⁵ Herbertsson, T. T. (2009) 'What the Icelandic collapse taught us?' Central Banking, vol. 19, no. 3.

⁴⁶ Ο.π.

της αξίας των περιουσιακών στοιχείων στα οποία είχαν στηριχθεί αυτές τις υποχρεώσεις (αξία υποθηκών)⁴⁷.

Το περιεχόμενο του προγράμματος

Το επίκεντρο του προγράμματος ήταν σχετικά με την αντιμετώπιση των αιτιών της οξύτητας της κρίσης στην Ισλανδία, κυρίως διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και διαφοροποίηση οικονομικών πολιτικών, όπως αναφέρθηκαν παραπάνω. Η πρωταρχική προτεραιότητα του προγράμματος του ΔΝΤ ήταν να τεθεί ένα δίκτυο ασφαλείας κάτω από την ελεύθερη πτώση της ισλανδικής κορόνας, δεδομένου ότι αυτό απείλησε με ανεξέλεγκτο πληθωρισμό και εξάρθρωση της οικονομίας. Επίσης έπρεπε η οικονομία να σταθεροποιηθεί και να μειωθούν τα ελλείμματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, μέσα από τη δοκιμασμένη μέθοδο του ΔΝΤ (λιτότητα που οδηγεί σε μικρότερο διαθέσιμο εισόδημα που οδηγεί σε λιγότερες εισαγωγές και άρα καλύτερους όρους του ισοζυγίου). Ωστόσο, αναγνωρίστηκε ότι αυτά τα βήματα μπορεί να μην είναι αρκετά για να ανακόψουν την εκροή κεφαλαίων και να μειώσει το συναλλαγματικό χάσμα, και έτσι το ΔΝΤ ενέκρινε την αναστολή των ξένων συναλλαγών μέσω της προσωρινής επιβολής συναλλαγματικών ελέγχων.

Βασική προτεραιότητα ήταν η αντιμετώπιση του ζητήματος του εξωτερικού χρέους της Ισλανδίας. Η Ισλανδία δεν διέθετε τα μέσα ώστε να βοηθήσει τις τράπεζες να ξεπεράσουν την έλλειψη συναλλάγματος, προκειμένου να διευθετήσουν τις εκκρεμότητές τους στην αλλοδαπή.

Η λύση που υιοθετήθηκε από τις αρχές ήταν να χωρίσουν τις τράπεζες σε δύο ομάδες. Η μια ομάδα θα διατηρούσε τις βασικές εγχώριες τραπεζικές λειτουργίες, ενώ η άλλη θα αναλάμβανε τις υποχρεώσεις στο εξωτερικό. Η δικαιολόγηση που δόθηκε για το διαχωρισμό των τραπεζών σε «καλές» και «κακές» ήταν να περιοριστεί η «κοινωνικοποίηση» των ζημιών των τραπεζών κατέρρεαν. Ένας άλλος στόχος του προγράμματος ήταν η έναρξη των τραπεζικών μεταρρυθμίσεων που θα δημιουργούσαν ένα περισσότερο ασφαλές τραπεζικό σύστημα, το οποίο όμως θα κόστιζε στην Ισλανδική κυβέρνηση περίπου το διπλάσιο του ΑΕΠ της. Αν και το σχέδιο είχε αρχίσει να μπαίνει σε εφαρμογή οι Ισλανδοί τελικά αρνήθηκαν να

⁴⁷ IMF, (2008) 'Iceland: Request for Stand-By Arrangement - Staff Report Series: Country Report No. 08/362

πληρώσουν το τραπεζικό τους χρέος και να ακολουθήσουν τη φόρμουλα του ΔΝΤ. Έριξαν με μαζικές διαδηλώσεις την κυβέρνηση που τους έμπλεξε σε αυτή την περιπέτεια. (ο πρώην πρωθυπουργός της Ισλανδίας Γκέιρ Χάαρντε οδηγήθηκε πρόσφατα στο δικαστήριο, κατηγορούμενος για αμέλεια κατά τη διάρκεια της σαρωτικής οικονομικής κρίσης του 2008). Τι μεσολάβησε από το 2008, όταν το χρέος της Ισλανδίας είχε φτάσει το 900% του ΑΕΠ της με αποτέλεσμα να κηρύξει πτώχευση, έως τον προηγούμενο μήνα που ο οίκος Fitch αναβάθμισε το αξιόχρεο της Ισλανδίας σε διαβαθμισμένο επίπεδο με σταθερή προοπτική;. Πως μπόρεσε η Ισλανδία μέσα σε τέσσερα χρόνια να αναχαιτίσει την οικονομική κρίση με τέτοια αποτελεσματικότητα;

Από την πρώτη στιγμή αντιμετώπισης της κρίσης τα συμφέροντα των δανειστών δεν υπερίσχυαν των αναγκών του λαού. Όταν τον Οκτώβριο του 2008 έγινε φανερό ότι οι τράπεζες της χώρας δεν ήταν δυνατό να σωθούν, η κυβέρνηση παρενέβη, θωράκισε τους εγχώριους τραπεζικούς λογαριασμούς και άφησε τους διεθνείς πιστωτές μετέωρους. Η κεντρική τράπεζα εισήγαγε ελέγχους στην κίνηση κεφαλαίων προκειμένου να σταματήσει το ξεπούλημα της κορώνας και δημιουργήθηκαν νέες κρατικά ελεγχόμενες τράπεζες από τα κατάλοιπα των χρεωκοπημένων τραπεζών χωρίς να χαθούν οι αποταμιεύσεις των Ισλανδών πολιτών. Τα δάνεια μεταφέρθηκαν στις εθνικοποιημένες τράπεζες, αλλά μειώθηκε και το ονομαστικό ύψος των δανείων εξαιτίας της υποτίμησης. Οι εθνικοποιημένες τράπεζες δεν αναγνώρισαν καμιά υποχρέωση των ιδιωτικών χρεωκοπημένων τραπεζών σε χώρες του εξωτερικού. Οι κοινωνικές δαπάνες δεν θυσιάστηκαν στο βωμό της λιτότητας. Παρέμειναν σε υψηλά επίπεδα και τελικά λειτούργησαν ως μοχλός ανάπτυξης⁴⁸.

Το 2009 έπειτα από συμφωνία με τους δανειστές, η κυβέρνηση κατέθεσε νόμο σύμφωνα με τον οποίο οι Ισλανδοί θα πλήρωναν το χρέος της ιδιωτικής τράπεζας Landsbanki για 15 χρόνια με 5,5% επιτόκιο. Νέες μαζικές διαδηλώσεις ανάγκασαν τον πρόεδρο της χώρας να αρνηθεί να θέσει σε ισχύ τον νόμο και να αποδεχτεί το λαϊκό αίτημα για τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος σχετικά με το θέμα. Φυσικά η διεθνής κοινότητα αύξησε την πίεση προς την Ισλανδία. Η Βρετανία και η Ολλανδία απειλούσαν με απομόνωσή της. Όταν η Ισλανδία ετοιμαζόταν για το δημοψήφισμα,

⁴⁸ Baqir, R., Ramcharan, and R. Sahay (2005) 'IMF Programs and Growth: Is Optimism Defensible?' IMF Staff Papers, Vol. 52, no.2

το ΔΝΤ απειλούσε να της στερήσει οποιαδήποτε βοήθεια, ενώ η βρετανική κυβέρνηση απειλούσε να παγώσει τις καταθέσεις και τις αποταμιεύσεις των Ισλανδών.

Στο δημοψήφισμα του Μαρτίου του 2010 το 93% των Ισλανδών ψήφισαν κατά της πληρωμής των χρεών. Το ΔΝΤ πάγωσε τους δανεισμούς αμέσως. Ακολούθησε δικαστική έρευνα και έγιναν συλλήψεις τραπεζιτών και υψηλόβαθμων κυβερνητικών στελεχών. Προκειμένου να διερευνηθούν τα αίτια της κρίσης, συγκροτήθηκε μια ανεξάρτητη επιτροπή και εκλέχθηκε συντακτική συνέλευση με σκοπό τη θέσπιση νέου Συντάγματος για τη χώρα. Ως συντακτικό όργανο του νέου Συντάγματος ο λαός της Ισλανδίας εξέλεξε 25 άτομα μεταξύ 522 ενήλικων, οι οποίοι δεν ανήκαν σε κανένα από τα κατεστημένα πολιτικά κόμματα. Πριν από ένα μήνα το πρακτορείο Bloomberg επικαλούμενο στοιχεία της Ισλανδικής Ένωσης Χρηματοπιστωτικών Υπηρεσιών, μετέδωσε πως οι -εθνικοποιημένες πια- τράπεζες της Ισλανδίας διέγραψαν δάνεια των νοικοκυριών που αντιστοιχούν στο 13% του ΑΕΠ μειώνοντας έτσι το βάρος του χρέους για περισσότερο από το ένα τέταρτο του τοπικού πληθυσμού. Με στόχο την ανακούφιση των υπερχρεωμένων νοικοκυριών, το ανώτατο δικαστήριο της χώρας έκρινε επίσης παράνομα τα δάνεια που συνδέονται με ξένα νομίσματα, με αποτέλεσμα τα νοικοκυριά να μην χρειάζεται πλέον να καλύπτουν τις απώλειες από την υποτίμηση της ισλανδικής κορώνας. Χωρίς τη διαγραφή του χρέους, οι ιδιοκτήτες ακινήτων θα λύγιζαν από το βάρος των δανείων τους μετά την εκτόξευση του χρέους στο 240% των εισοδημάτων το 2008⁴⁹.

Το Bloomberg αναγνωρίζει την αποτελεσματικότητα των μέτρων που πήρε η Ισλανδία για να ξεπεράσει την χρεωκοπία του 2008. Η ισλανδική οικονομία συρρικνώθηκε κατά 6,7% το 2009, αλλά σημείωσε ανάπτυξη 2,9% το 2011 και θα αναπτυχθεί κατά 2,4% του 2012, 2,5% το 2013 και 2,4% το 2014, σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΟΟΣΑ, ενώ οι υπόλοιπες χώρες του διεθνούς οργανισμού προβλέπεται να αναπτύχθηκαν μόνο κατά 1,6%⁵⁰.

Ιδιαίτερα διδακτικά είναι τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τη σύγκριση μεταξύ του τρόπου που αντιμετώπισαν τις τράπεζές τους η Ισλανδία και η Ιρλανδία. Η Ισλανδία άφησε τις τράπεζές της να χρεοκοπήσουν και το ΑΕΠ της έπεσε αθροιστικά κατά 15% από το ανώτατο στο κατώτατο σημείο πριν αρχίσει να

⁴⁹ Ο.π.

⁵⁰ Ο.π.

ανακάμπτει. Η Ιρλανδία 'έσωσε' τις τράπεζές της και είδε το ΑΕΠ της να πέφτει 14%. Επιπλέον το ποσοστό ανεργίας στην 'υπάκουη' Ιρλανδία είναι διπλάσιο από εκείνο της Ισλανδίας.

Η περίπτωση της Ουγγαρίας (2009)

Η Ουγγαρία, μία ακόμη χώρα-θύμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης που ξέσπασε το 2008, είχε ανάγκη από κεφάλαια. Ως εκ τούτου, ήρθε σε συμφωνία με την Ε.Ε και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο για την λήψη κεφαλαίων μέσω δανειακής σύμβασης ύψους 25 δις δολαρίων.

Με το εγχώριο νόμισμα να έχει υποστεί κατακόρυφη πτώση, η αποπληρωμή χρεών φάνταζε αδύνατη. Η κυβέρνηση της Ουγγαρίας, για το παραπάνω δάνειο, συμφώνησε σε μείωση των δημοσίων δαπανών της και να καταστήσει το έλλειμμα υπό έλεγχο και συνάμα το χρέος της βιώσιμο. Εν μέσω πιέσεων που δεχόταν η εγχώρια οικονομία λόγω χαμηλής ρευστότητας, έλαβε επιπλέον δάνειο ύψους 16,5 δις. Οι υπερβολικές απαιτήσεις του ΔΝΤ για το εν λόγω πακέτο, όπως αρκετοί τις χαρακτήρισαν, οδήγησαν τη χώρα σε πολιτικό αδιέξοδο καθώς ο πληθυσμός της Ουγγαρίας αντιστάθηκε στα μέτρα, τα οποία ήταν οι περαιτέρω περικοπές των δαπανών, η ιδιωτικοποίηση των τραπεζών και η ενίσχυση του χρηματοοικονομικού συστήματος⁵¹.

Η κυβέρνηση δεν προχώρησε στις παραπάνω μεταρρυθμίσεις με αποτέλεσμα το ταμείο να σταματήσει τις συνομιλίες με την χώρα και να τονίσει ότι για να προχωρήσει σε περαιτέρω εκταμίευση κεφαλαίων θα έπρεπε η κυβέρνηση να προχωρήσει στην εφαρμογή των προαπαιτούμενων μειώσεων των δημοσίων δαπανών αλλά και του ελλείμματος. Αξίζει να σημειωθεί πάντως, ότι η κυβέρνηση της Ουγγαρίας είχε προχωρήσει στην κατάργηση του 13ου μισθού, της 13ης σύνταξης και στην περικοπή των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων κατά είκοσι με τριάντα ποσοστιαίες μονάδες. Έπειτα από το πάγωμα της συνεργασίας του ΔΝΤ με την Ουγγαρία, η κεντρική τράπεζα της Ουγγαρίας εξέδωσε ανακοίνωση στις 6 Αυγούστου του 2015 όπου ανέφερε ότι κατέθεσε το υπόλοιπο ανεξόφλητο ποσό μετά την χορήγηση του δανείου από το ΔΝΤ. Ως αποτέλεσμα, η συνεργασία της εν λόγω χώρας με το Ταμείο ολοκληρώθηκε καθώς οποιαδήποτε υποχρέωση της

⁵¹ Olympia (2015)

Ουγγαρίας προς αυτό είχε πλέον ολοκληρωθεί.

Η περίπτωση της Ρουμανίας (2008)

Η Ρουμανία, μία χώρα της οποίας η εθνική οικονομία δέχτηκε και αυτή ασφυκτικές πιέσεις με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης το 2008, αναγκάστηκε λόγω έλλειψης κεφαλαίων να προσεγγίσει το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ώστε να δανειστεί τα απαιτούμενα για την επιβίωση της οικονομίας, κεφάλαια. Συνεπώς, η κυβέρνηση της Ρουμανίας υπέγραψε δανειακή σύμβαση με το Ταμείο για τη λήψη δανείου ύψους 20 δις δολαρίων.

Τα μέτρα ωστόσο που απαιτήθηκαν από το ΔΝΤ για τη χορήγηση του προαναφερθέντος δανείου ήταν δυσβάστακτα για τους πολίτες της Ρουμανίας όπου αντέδρασαν άμεσα. Η μείωση του ελλείμματος όπου είχε συμφωνηθεί, προέβλεπε την απόλυση 70.000 δημοσίων υπαλλήλων έως το έτος 2011, δηλαδή σε λιγότερο από δύο χρόνια από την υπογραφή της συμφωνίας, μείωση των μισθών και των συντάξεων κατά 25% καθώς και μείωση των χορηγούμενων επιδομάτων ανεργίας κατά 15%⁵².

Ο στόχος που είχε τεθεί ουσιαστικά, ήταν η μείωση του ελλείμματος του προϋπολογισμού στο 4,4% του ΑΕΠ το έτος 2011. Το 2011 όμως, σε συνέχεια της απόφασης του Συνταγματικού δικαστηρίου της Ρουμανίας ότι ένα μέρος του σχεδίου λιτότητας ήταν αντισυνταγματικό ΔΝΤ αποφάσισε την καθυστέρηση της εκταμίευσης μίας δόσεως του συμφωνηθέντος προγράμματος. Μην έχοντας τη δυνατότητα να επιβιώσει η οικονομία της Ρουμανίας δίχως τα εν λόγω κεφάλαια, με συνοπτικές διαδικασίες, η κυβέρνηση αποφάσισε την αύξηση του ΦΠΑ κατά πέντε ποσοστιαίες μονάδες. Ως αποτέλεσμα αυτής της απόφασης, τα προβλήματα της εκταμίευσης λύθηκαν και η Ρουμανία έλαβε την βαρυσήμαντη δόση⁵³.

Το μέτρο το οποίο κρίθηκε αντισυνταγματικό ήταν η μείωση κατά 15% των συντάξεων, από το οποίο θα μειωνόταν το έλλειμμα στο 6,8% του ΑΕΠ. Το μέτρο που το αντικατέστησε αύξηση του ΦΠΑ, ουσιαστικά ήταν προσπάθεια να περιοριστεί το δημοσιονομικό έλλειμμα και να ληφθεί η προαναφερθείσα δόση ύψους 900 εκατ. ευρώ. Το 2015 το Ταμείο επιβεβαίωσε ότι η Ρουμανία όλο αυτό το διάστημα είχε προβεί σε γενναίες αποφάσεις καταφέροντας να ισορροπήσει τις

⁵² Inews (2013)

⁵³ Ivanova A., (2015)

μακροοικονομικές της πολιτικές, ωστόσο όπως τονίστηκε, παραμένει αρκετά ευάλωτη σε κάποια επικείμενη εξωτερική οικονομική κρίση. Ακόμα και σήμερα η Ρουμανία δεν θεωρείται χώρα ασφαλούς τοποθέτησης κεφαλαίων για οικονομικούς, πολιτικούς λόγους και ελλείψεις στο θεσμικό πλαίσιο.

Η περίπτωση της Λετονίας (2008)

Όταν το 2008 η Λετονία αντιμετώπισε πολύ βαθιά ύφεση, το ΔΝΤ και η Ευρωπαϊκή Ένωση προσέτρεξαν με βοήθεια 7,5 δισ. ευρώ. Εις αντάλλαγμα του δανείου των 7,5 δισ. η λετονική κυβέρνηση υπέγραψε σύμφωνο δημοσιονομικής πειθαρχίας και ενέκρινε τους πιο σκληρούς προϋπολογισμούς στην ιστορία της. Η οικονομία παρουσίασε μια ετήσια πτώση 18,4 %, η κυβέρνηση, ενώ είχε ήδη αυξήσει τους φόρους, μείωσε τις δημόσιες δαπάνες και τους μισθούς και έκλεισε δεκάδες σχολεία και νοσοκομεία απολύοντας τους δημοσίους υπαλλήλους με αποτέλεσμα το 25% του ενεργού δυναμικού της χώρας να είναι άνεργοι!

Μια θέση εργασίας στη Λετονία, ανά πέντε, καταργήθηκε. Όσον αφορά την ανεργία, στους νέους χτύπησε με ποσοστό 43%, ενώ στους μακροχρόνια ανέργους με ποσοστό 32%. Και ενώ το Κοινοβούλιο της Λετονίας συζητούσε τι θα κάνουν με το χρέος της χώρας, χιλιάδες εργαζόμενοι και καθηγητές διαμαρτύρονταν στους δρόμους για το κλείσιμο σχολείων και τις μειώσεις των μισθών έως και 60%. Διαδηλωτές κρατούσαν πλακάτ που έλεγαν «Έχουν πουλήσει τις ψυχές τους στο διάβολο» και «Είμαστε κατά της φτώχειας».

Στο μεταξύ, η Λετονία, χώρα 2,2 εκ. κατοίκων, δεν υποτίμησε το νόμισμά της έναντι του ευρώ, αλλά διατήρησε την καθορισμένη ισοτιμία μαζί του, καθώς προσδοκούσε να μπει στη ζώνη του ευρώ

Μελέτη της ρώσικης τράπεζας SBERBANK που αναλύει δυο «σενάρια» για την έξοδο από την οικονομική κρίση σε σχέση των χωρών της Βαλτικής για την επανάκαμψη των δικών τους οικονομιών. «Εσωτερική υποτίμηση», στα πλαίσια του ευρώ, με δομικές μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας, ή ... έξοδος από το κοινό νόμισμα;

Στα συμπεράσματα της μελέτης του Κέντρου Μακροοικονομικών Αναλύσεων του τραπεζικού γίγαντα της Ρώσικης Ομοσπονδίας, αναφέρεται αργή μείωση του ΑΕΠ (κορύφωση της ύφεσης σε 15 τρίμηνα), οι προοπτικές εξόδου από την κρίση απαιτούν λύση Λετονίας (του 2008), με γρήγορη και σε βάθος ύφεση με σκληρή δημοσιονομική πολιτική και μεταρρυθμίσεις. Και η μελέτη καταλήγει: Ο δρόμος της Λετονίας (το 2011, με τα σκληρά μέτρα δημοσιονομικής πολιτικής) είναι λιγότερο

ελκυστικός και μακροπρόσθεσμος, και όλα θα κριθούν από τη διάθεση του κόσμου να αποδεχθεί τις δομικές μεταρρυθμίσεις όπως τελικά και έγινε στην Λετονία καθώς ο πληθυσμός ήθελε την ένταξη στην Ευρωζώνη.

Την εκταμίευση της τελευταίας δόσης του δανείου των 1,2 δισ. ευρώ της Λετονίας ενέκρινε το ΔΝΤ σύμφωνα με την ανακοίνωση του Διοικητικού Συμβουλίου στην Ουάσιγκτον. Η κυβέρνηση της χώρας θα λάβει περίπου 638 εκατ. ευρώ και θα «αποχαιρετήσει» την αντιπροσωπεία των δανειστών που είχε εγκατασταθεί στη χώρα από το Δεκέμβριο του 2008. Συνολικά ΕΕ και ΔΝΤ είχαν θέσει στη διάθεση της Λετονίας δάνειο ύψους 7,5 δισ. ευρώ όμως η Ρίγα είχε αρνηθεί να λάβει αυτό το ποσό.

Στην τελευταία έκθεση για τη βαλτική χώρα των 2,5 εκατ. κατοίκων το ΔΝΤ σημειώνει ότι *«η οικονομία έχει ορθοποδήσει και επιστρέφει σε ισχυρούς ρυθμούς ανάπτυξης, η ανταγωνιστικότητα έχει βελτιωθεί και τα πολύ μεγάλα ελλείμματα έχουν διορθωθεί»*⁵⁴. Όμως *«υπάρχουν ακόμα πολλές προκλήσεις καθώς η οικονομική δραστηριότητα παραμένει πολύ υποτονική σε σχέση με τα προ της κρίσης επίπεδα και το ποσοστό της ανεργίας παραμένει υψηλό παρά τη μείωσή του»*.

Το χειρότερο όλων είναι η διαπίστωση του ίδιου του Ταμείου ότι *«το ποσοστό του πληθυσμού που βρίσκεται κάτω από το εισοδηματικό όριο της φτώχειας παραμένει ένα από τα υψηλότερα της Ευρωπαϊκής Ένωσης»*.⁵⁵

Ασφαλώς η εφαρμογή των ιδιαίτερα σκληρών μέτρων επί μία τριετία δεν είναι ασύνδετη με αυτά τα στοιχεία. Η Λετονία βρέθηκε στη χειρότερη οικονομική κρίση μετά το 1929 καθώς τα προηγούμενα τρία χρόνια η συνολική υποχώρηση του ΑΕΠ ανήλθε στο 25%. Η χειρότερη χρονιά για τη χώρα ήταν το 2009 όταν η ύφεση άγγιξε το 18% και η ανεργία το 20%. Αιτία αυτών ήταν η βίαιη διαδικασία *«εσωτερικής υποτίμησης»* που ακολουθήθηκε προκειμένου να περιοριστεί το έλλειμμα κατά 15 ποσοστιαίες μονάδες ως προς το ΑΕΠ. Μια *«επίδοση»* που ακόμα και το ΔΝΤ παραδέχεται ότι σπάνια επιτυγχάνεται από τις χώρες όπου εγκαθίσταται.

Το κοινωνικό και πολιτικό κόστος αυτής της *«επιτυχίας»* ήταν τεράστιο. Η κυβέρνηση που υπέγραψε τη δανειακή σύμβαση κατέρρευσε έπειτα από λίγους μήνες υπό το βάρος της σοβούσας τότε τραπεζικής και οικονομικής κρίσης. Η νέα κυβέρνηση του Βάλντις Ντομπρόβσκis εφάρμοσε απαρέγκλιτα τις εντολές των δανειστών μειώνοντας δραματικά μισθούς και συντάξεις, αυξάνοντας τη φορολογία, κλείνοντας δημόσιες υπηρεσίες ακόμα και σχολεία.

⁵⁴ IMF 2013, Latvia and Baltic program progression

⁵⁵ Ο.π.

Σήμερα διαπιστώνεται ότι το επίπεδο παροχής κοινωνικών υπηρεσιών έχει επιδεινωθεί. Στο μεταξύ πολλοί είναι αυτοί που αναζήτησαν μια καλύτερη τύχη εκτός συνόρων. Ανεπίσημα στοιχεία κάνουν λόγο για φυγή άνω του 10% του εγχώριου πληθυσμού την τελευταία διετία⁵⁶.

Η περίπτωση της Τουρκίας (2001)

Η Τουρκία γνώρισε μια σοβαρή οικονομική και πολιτική κρίση το Νοέμβριο του 2000, και πάλι το Φεβρουάριο 2001. Η κρίση ξέσπασε όταν η Τουρκία ήταν μετά από το πρόγραμμα αποπληθωρισμού συναλλαγματικών ισοτιμιών με βάση οδήγησε και κατασκευάστηκε από το ΔΝΤ. Πάνω από 2001 το ΑΕΠ συρρικνώθηκε κατά 7,4% σε πραγματικούς όρους, η τιμή χονδρική πώληση ο πληθωρισμός έφτασε στο 61,6%, και το νόμισμα έχασε 51% της αξίας της έναντι των μεγάλων ξένων χρημάτων. Το βάρος της προσαρμογής έπεσε δυσανάλογα στις τάξεις της εργατικής τάξης καθώς το ποσοστό της ανεργίας αυξήθηκε κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες το 2001 και, στη συνέχεια, άλλες 3 ποσοστιαίες μονάδες το 2002. Οι πραγματικοί μισθοί μειώθηκαν απότομα κατά 20% κατά το 2001 και δεν μπόρεσε να ανακάμψει από τότε ως σήμερα. Το ΔΝΤ έχει ασχοληθεί με τη μακροοικονομική διαχείριση της τουρκικής οικονομίας, τόσο πριν όσο και μετά την κρίση, και παρείχε οικονομική βοήθεια των \$ 20,4 δισεκατομμύρια, καθαρή, μεταξύ των ετών 1999 και 2003⁵⁷.

Μετά από την κρίση, η Τουρκία έχει θέσει σε εφαρμογή μια ορθόδοξη στρατηγική της αύξησης των επιτοκίων και τη διατήρηση υπερτιμημένης συναλλαγματική ισοτιμίας. Η κυβέρνηση αναγκάστηκε να ακολουθήσει μια περιοριστική δημοσιονομική πολιτική, και υποσχέθηκε να ικανοποιήσει τις συνήθεις απαιτήσεις του ΔΝΤ: να μειώσει τις επιδοτήσεις για τη γεωργία, να προχωρήσει σε ιδιωτικοποιήσεις, και να μειώσει την οικονομική δραστηριότητα του δημόσιου τομέα⁵⁸.

Η ταχεία αύξηση του χρέος του ιδιωτικού τομέα, αποκαλύπτει την πραγματική ουσία του ΔΝΤ, των μηχανισμών προσαρμογής που έπεται μετά από τις τραπεζικές κρίσεις του Φεβρουαρίου 2001. Τα βαθύτερα χαρακτηριστικά των τουρκικών

⁵⁶ Το Βήμα, Τέλος προγράμματος του ΔΝΤ για Λετονία, 22-11-2011

⁵⁷ IMF (2003), Monetary Funds in Turkey, cp 7083

⁵⁸ Alper, C. E. And Öniş, Z. (2004) 'The Turkish Banking System, Financial Crisis and the IMF in the Age of Capital Account Liberalization: A Political Economy Perspective', *New Perspectives on Turkey* 30 (Spring): 25-54.

προσαρμογών μετά την κρίση, σε τελική ανάλυση βασίστηκε στη διατήρηση υψηλών πραγματικών επιτοκίων, εν αναμονή της αύξησης των ξένων κεφαλαίων που θα εισέρεαν στην εγχώρια οικονομία⁵⁹. Σε συνδυασμό με μια συνολική περιοριστική δημοσιονομική πολιτική, το πρόγραμμα επεκτάθηκε σε κερδοσκοπικές εισροές ξένων κεφαλαίων. Το κράτος επίμονα προσέφερε υψηλά επιτόκια ώστε να μειωθεί ο πληθωρισμός και να αυξήσει το πρωτογενές πλεόνασμα στόχοι, κύρια χαρακτηριστικά του προγράμματος του ΔΝΤ, όπως εφαρμόζονται τόσο από τον τριμερή κυβέρνηση συνασπισμού υπό Μπουλέντ Ετσεβίτ (μέχρι τον Νοέμβριο του 2002) και από την κυβέρνηση του ΑΚΡ (μετά το Νοέμβρη, 2002). Τα προαναφερθέντα στοιχεία αυτής της πορείας προσαρμογής διατυπώθηκαν σαφώς, στην Έκθεση που συντάχθηκε από το προσωπικό του ΔΝΤ στα τέλη του 2001⁶⁰. Είναι πολύ διαφωτιστικό να σημειωθεί ότι οι στόχοι της έκθεσης του ΔΝΤ το 2001 καλύπτοντας την περίοδο 2002 -2006, κατέληξαν να είναι και ορισμένοι στόχοι και των δύο κυβερνήσεων κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου. Ο στοχευμένος ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ, για παράδειγμα, επίμονα οριζόταν σε 5% για επόμενο έτος, παρά το γεγονός ότι κάτι τέτοιο κρίνεται από οικονομικής άποψης ανέφικτο. Ομοίως, οι στόχοι για τον πληθωρισμό της κεντρικής τράπεζας για κάθε έτος ήταν η πτώση του (έκθεση του ΔΝΤ το 2001), αρχίζοντας με 20% το 2003 σε 5% το 2006. Επιπλέον, ο κάπως υποκριτικός στόχος πρωτογενούς πλεονάσματος του δημόσιου τομέα στο 6,5% ως ποσοστό επί του ΑΕΠ, βρίσκει σαφώς τις ρίζες της στην εν λόγω έκθεση. Ο στόχος των υψηλών πραγματικών επιτοκίων επιτεύχθηκε, καθώς διατηρήθηκαν σταθερά σε πολύ υψηλό επίπεδο (17%), παρά την πτωτική πορεία του πληθωρισμού⁶¹.

Τα υψηλά επιτόκια προσέλκυσαν βραχυπρόθεσμα χρηματοδότηση του κεφαλαίου και η σχετική αφθονία του ξένου συναλλάγματος οδήγησε σε υπερτίμηση της τουρκικής λίρας που οδήγησε σε μια έκρηξη των εισαγωγών, τόσο σε καταναλωτικά και επενδυτικά αγαθά. Η επίτευξη της κρατικής δημοσιονομικής λιτότητας, με σοβαρή περιχαράκωση των δημόσιων δαπανών, με τη σειρά του, ήταν ένα ευπρόσδεκτο γεγονός της για το ταμείο, παρά αύξηση του ποσοστού φτώχειας στην χώρα. Εν ολίγοις, σε αντίθεση με τις παραδοσιακές θεωρίες σταθεροποίησης

⁵⁹ Abbott, P., Andersen, T. B. and Tarp, F. (2010) 'IMF and Economic Reform in Developing Countries', *Quarterly Review of Economics and Finance* 50: 17-26.

⁶⁰ IMF, 2001, *Financial Report for Turkey, Report for Economic Progression in the Levant*, cc2346

⁶¹ Ο.π.

που αποσκοπούν στην αύξηση των επιτοκίων που περιορίζουν την εγχώρια ζήτηση, η νέα ορθοδοξία είχε στόχο τη διατήρηση των υψηλών επιτοκίων με σκοπό την προσέλκυση ξένων κερδοσκοπικών κεφαλαίων από τις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές. Αυτά είχαν ως αποτέλεσμα τελικά τη συρρίκνωση του δημόσιου τομέα σε βάρος της ανάπτυξης, του περιβάλλοντος, της εκπαίδευσης και την επιδείνωση των υποδομών υγείας που απαιτούσαν αυξημένες δημόσιες δαπάνες και οδήγησαν στη φτωχοποίηση του Τουρκικού λαού. Επιπλέον, καθώς η εγχώρια βιομηχανία ενέτεινε την εξάρτηση από την εισαγωγή ξένων κεφαλαίων, αναγκάστηκε να αναπροσαρμοστεί σε τεχνικές εντάσεως κεφαλαίου με δυσμενείς συνέπειες στην εγχώρια απασχόληση⁶². Ο Gerald Epstein, διευθυντής Πολιτικής Οικονομίας του Ινστιτούτου Έρευνας στο Πανεπιστήμιο της Μασαχουσέτης, διαπίστωσε ότι υπήρχαν ελάχιστα στοιχεία για την επιτυχία του στόχου της διατήρησης του χαμηλού πληθωρισμού στην προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης, τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης ή της μείωσης της φτώχειας.

Παρά την ανάκαμψη της οικονομίας της Τουρκίας, υπάρχουν ακόμα φόβοι για τη σταθερότητα και βιωσιμότητα της διατήρησης της ανάπτυξής της. Υπάρχει επείγουσα ανάγκη για βιώσιμες εναλλακτικές λύσεις που θα επικεντρωθούν στην δημιουργία θέσεων εργασίας, τη μείωση της φτώχειας, την προώθηση των εξαγωγών και την ενίσχυση των επενδύσεων

Η περίπτωση της Σερβίας (2009)

Η Σερβία γνώρισε μεγάλη οικονομική ανάπτυξη μέχρι το 2008 που βασίστηκε σε χαλαρούς όρους αναφορικά με το χρηματοπιστωτικό της σύστημα και κρατικές πολιτικές διεύρυνσης, που περιελάμβαναν αυξήσεις σε μισθούς-συντάξεις (κυρίως κατά τη διάρκεια προεκλογικών αναμετρήσεων. Η Οικονομική κρίση έπληξε την οικονομική μεγέθυνση της Σερβίας με το ΑΕΠ της να υποχωρεί κατά 3% το 2009. Αν και υπήρχαν σημάδια ανάκαμψης το 2010, η μετρημένη ανεργία έφτασε στο 17,2 στο τέλος του 2010, ενώ ο πληθωρισμός της είναι ασυνήθιστα υψηλός σε σχέση με τους ευρωπαϊκούς δείκτες⁶³.

Το Μάρτιο του 2011 το δηνάριο είχε μεγάλες απώλειες, που όμως βοήθησε την

⁶² Alper, C. E. And Öniş, Z. (2004) 'The Turkish Banking System, Financial Crisis and the IMF in the Age of Capital Account Liberalization: A Political Economy Perspective', *New Perspectives on Turkey* 30 (Spring): 25-54.

⁶³ Steven Woehrel, (2011), *Serbia: Current Issues and U.S.*, European Affairs

ανάπτυξη των εξαγωγών από τη μία, αλλά αύξησε κατά πολυ ακόμα τον ήδη υψηλό πληθωρισμό. Η κεντρική τράπεζα ύψωσε τα επιτόκια με στόχο να συγκρατήσει τον πληθωρισμό. Τον Ιανουάριο του 2009 το ΔΝΤ είχε εγκρίνει δάνειο ύψους 530 εκατομμυρίων δολλαρίων, ενώ τον Απρίλιο του 2009 συμφώνησε να δώσει στη Σερβία ακόμα ένα δάνειο ύψους 4,2 δις δολλαρίων.

Σύμφωνα με τη συμφωνία, η Σερβία θα έπρεπε να μειώσει το ελλειμμά της στο 3%. Δυστυχώς όμως η κάμψη των δημοσίων εσόδων έκανε κάτι τέτοιο ανέφικτο και τον Οκτώβριο του 2009 το ΔΝΤ συμφώνησε σε έλλειμμα 4,5% του ΑΕΠ για το 2009 και 4% για το 2010, με τον όρο το πάγωμα των μισθών και των συντάξεων και υπό την υπόσχεση διαρθρωτικών αλλαγών στο συνταξιοδοτικό σύστημα. Η συμφωνία αυτή έκανε δυνατή την παροχή επιπρόσθετων δανείων για τη Σερβία από την Παγκόσμια Τράπεζα, καθώς και οικονομική ενίσχυση από την Ε.Ε. Το πρόγραμμα του ΔΝΤ έληξε τον Απρίλιο του 2011.

Οι πολιτικοί της Σερβίας συμφώνησαν όμως με το ΔΝΤ για ένα συμπληρωματικό πρόγραμμα που θα έθετε την Σερβική οικονομία υπό παρακολούθηση, ώστε να επαναποκτήσει την εμπιστοσύνη των διεθνών αγορών, χωρίς όμως πρόσθετη χρηματοδότηση⁶⁴.

Η περίπτωση της Βραζιλίας (1967), (1992)

Sean W Burges (2007), "Building a global southern coalition: the competing approaches of Brazil's Lula and Venezuela's Chavez", *Third World Quarterly*

Ilan Goldfajn (2003), "The Brazilian Crisis, the Role of the IMF and Democratic Governability"

Benedict Clements, "The Real Plan, Poverty, and Income Distribution in Brazil", IMF, Fiscal Affairs Dept.

Rafael Dix-Carneiro & Rasmus Jorgensen (2011), "Brazilian Exporter Dynamics Following the Argentine Crisis"

Τα οικονομικά προβλήματα της Βραζιλίας ξεκινούν ήδη από τη δεκαετία του 1960, καθώς το δικτατορικό καθεστώς ακολούθησε μονεταριστικές πολιτικές, διαρκώς αυξάνοντας την ποσότητα χρήματος στην αγορά, οδηγώντας το εθνικό νόμισμα σε συνεχείς υποτιμήσεις, κάτι που αύξανε το εξωτερικό χρέος σε σημείο που γινόταν αδύνατη η εξυπηρέτησή του. Πέρα από αυτό διάφορες διαταραχές στον τομέα των αγροτοκαλλιεργειών επέτειναν την κρίση, η οποία άρχισε να δημιουργεί και προβλήματα σιτάρκειας στην χώρα και δημιουργήθηκαν μεγάλες κοινωνικές εντάσεις. Καθώς από τις αρχές του 1990 ολοένα και μεγαλύτερο ποσοστό των πόρων της χώρας πήγαινε για την κάλυψη του εξωτερικού χρέους και

⁶⁴Ο.π.

όχι για ανάπτυξη (σύμφωνα με τις επιταγές του Δ.Ν.Τ.) η οικονομία περιέπεσε σε ύφεση που οδήγησε σε μείωση του πραγματικού εισοδήματος κατά 4%.

Η κρίση επιδεινώθηκε με τη στάση πληρωμών που κήρυξε το Μεξικό προς τους πιστωτές του (η Βραζιλία αποτελούσε μεγάλος πιστωτή του Μεξικό, κατέχοντας το 15% του χρέους του)⁶⁵. Τότε το Δ.Ν.Τ. και άλλοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί ενέκριναν δάνεια προς τις περισσότερες χώρες της Λατινικής Αμερικής, με τη δέσμευση τα λεφτά αυτά να επενδυθούν σε αναπτυξιακούς τομείς, ώστε οι χώρες αυτές κάποια στιγμή να καταστούν ικανές να πληρώσουν τους πιστωτές τους. Τα αυστηρά μέτρα που υπαγόρευσε το Δ.Ν.Τ. στη Βραζιλία οδήγησαν σε ταραχές κι επεισόδια στο εσωτερικό της χώρας, και σαν να μην έφτανε αυτό, οι υπολογισμοί της Βραζιλιάνικης κυβέρνησης ήταν εσφαλμένοι, οπότε κρίθηκε αναγκαία άλλη μια υποτίμηση της τάξης του 23%. Το 1984 υπήρξε μία μη προβλεφθείσα αλματώδης αύξηση των εξαγωγών (πρωτογενή πλεονάσματα της τάξης του 1 δις \$ το μήνα) που όχι μόνο αποσόβησε τον κίνδυνο νέου εξωτερικού δανεισμού, άλλα κατέστησε τη χώρα ικανή, από θέση ισχύος τώρα, να επαναδιαπραγματευτεί τη συμφωνία της με τις τράπεζες που την είχαν δανείσει αλλά και με το Δ.Ν.Τ. .

Οι μεγάλες απεργίες του 1978-1980 με βασικό αίτημα τους κατώτατους μισθούς σε σχέση και με την πληθωριστική έκρηξη, η ανάμειξη του Δ.Ν.Τ. το οποίο επέβαλλε περιοριστικές πολιτικές για τη συγκράτηση του πληθωρισμού, και οι ανεπιτυχείς προσπάθειες για ενίσχυση των εξαγωγών κορυφώθηκαν το 1983, όπου το Α.Ε.Π. γνώρισε μια μείωση της τάξης του 5%, τα αποτελέσματα της οποίας συνεπικουρούμενα και από τον εκτροχιασμό του πληθωρισμού και την έλλειψη επαρκούς ηγεσίας δημιουργούσαν ένα εκρηκτικό σκηνικό. Το 1984, μετά από μεγάλες διαδηλώσεις στις μεγαλύτερες πόλεις της Βραζιλίας, ήταν πλέον φανερό ότι το καθεστώς έπνεε τα λοίσθια.

Τον Αύγουστο του 1999 η Ρωσία κήρυξε στάση πληρωμών στο χρέος της, αντιμετωπίζοντας παρόμοιες δυσκολίες με τη Βραζιλία⁶⁶. Σε αντίθεση όμως με ότι συνέβη στο Μεξικό και στην Ασία, η αγορά, πανικοβλημένη, έκλεισε σχεδόν ολοκληρωτικά αυτή τη φορά για τα αναπτυσσόμενα κράτη. Κεφάλαια άρχισαν να

⁶⁵ Ilan Goldfajn (2003), "The Brazilian Crisis, the Role of the IMF and Democratic Governability"

⁶⁶ Benedict Clements, "The Real Plan, Poverty, and Income Distribution in Brazil", IMF, Fiscal Affairs Dept.

φεύγουν μαζικά από τη Βραζιλία και τα επιτόκια δανεισμού έπαψαν να κυμαίνονται σε λογικά επίπεδα. Εξάλλου τα spreads που πλήρωνε η χώρα ήταν ήδη υψηλά λόγω του σκοτεινού παρελθόντος της χρεωκοπίας τη δεκαετία του 1980. Οι συνέπειες αυτού του γεγονότος ήταν καταστροφικές. Υπήρχε ένα κλίμα που ευνοούσε την κερδοσκοπία. Τα σενάρια που διαδίδονταν ήταν ότι η Βραζιλία θα υιοθετούσε ακραία μέτρα ελέγχου ροής κεφαλαίων, θα προέβαινε σε μία στάση πληρωμών του εξωτερικού χρέους ή θα υποτιμούσε το νόμισμά της - κάτι το οποίο και έγινε τελικά. Αυτά τα σενάρια πυροδότησαν μιας ακραίας μορφής φυγή κεφαλαίων από τη χώρα και σε μόνο πενήντα ημέρες η Βραζιλία έχασε 30 δισεκατομμύρια (αμερικανικά) δολάρια σε αποθέματα, σε μια περίοδο η οποία χαρακτηρίστηκε ως «Μαύρος Σεπτέμβρης». Η κυβέρνηση εξαναγκάστηκε σε μια συμφωνία με το Δ.Ν.Τ., βασισμένη σε τέσσερις προϋποθέσεις: (α) Μια ισχυρή δημοσιονομική προσαρμογή, (b) τη σφικτή νομισματική πολιτική, (c) ένα πακέτο βοήθειας US\$42 δις από το Δ.Ν.Τ. και άλλους οργανισμούς (όπως το G7), και (d) τη διατήρηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας.

Η χώρα κατάφερε να πάρει κάποιες ανάσες και να κερδίσει χρόνο, όμως η πιθανότητα και οι φήμες ότι η χώρα δε θα κατάφερνε να ανταποκριθεί στο πρόγραμμα δημοσιονομικής σταθερότητας καθιστούσαν πιο δύσκολη την προσπάθεια. Ο φόβος της χρεωκοπίας από τη δεκαετία του 1980 είχε επιστρέψει. Η κυβέρνηση προσπάθησε να ανακτήσει την εμπιστοσύνη των αγορών υποσχόμενη ακόμα μεγαλύτερη δημοσιονομική και νομισματική αυστηρότητα, κάτι το οποίο όμως δε φάνηκε να έχει ιδιαίτερη επιτυχία. Η σφικτή νομισματική πολιτική δημιούργησε προβλήματα καθώς τα επιτόκια βρίσκονταν πάνω από το 30% (μάλιστα αργότερα ξεπέρασαν και το 40%), το δημόσιο έλλειμμα βρισκόταν σε υψηλά επίπεδα και το δημόσιο χρέος αυξήθηκε κατά ένα τρίτο μέσα σε ένα χρόνο, κάτι το οποίο ήταν αναπόδεκτο, καθώς ήδη είχε σκαρφλώσει από 26% σε 38% του ΑΕΠ στην τετραετία 1994-1998. Η πολιτική των υψηλών επιτοκίων αποδεικνυόταν επικίνδυνη, και γύρω στα μέσα Ιανουαρίου του 1999 οι αγορές ήταν πεπεισμένες ότι μια υποτίμηση του νομίσματος ήταν αναπόφευκτη⁶⁷.

Στις αρχές του 2001 οι προοπτικές της βραζιλιάνικης οικονομίας ήταν ιδιαίτερα ευοίωνες. Όμως οι επόμενοι μήνες δεν ήταν και τόσο ελπιδοφόροι. Το εξωτερικό

⁶⁷ Sean W Burges (2007), "Building a global southern coalition: the competing approaches of Brazil's Lula and Venezuela's Chavez", *Third World Quarterly*

περιβάλλον έθετε εμπόδια στην ανάπτυξη της χώρας. Η αμερικάνικη οικονομία, μετά από δεκαετή συνεχή ανάπτυξη, βρισκόταν σε τροχιά επιβράδυνσης. Η κατάσταση στη γείτονα Αργεντινή γινόταν όλο και χειρότερη, και ο φόβος για μετάδοση της κρίσης ήταν ορατός. Και καθώς οι αγορές προσπαθούσαν να ξεκαθαρίσουν τις συνέπειες που θα μπορούσε να έχει η κρίση της Αργεντινής στη Βραζιλία, το real βρέθηκε σε μια νέα δίνη υποτίμησης.

Η Κεντρική Τράπεζα αναγκάστηκε να διακόψει τη σταθερή νομισματική πολιτική που εφήρμοζε και προώθησε νέα αύξηση των επιτοκίων. Η αβεβαιότητα που επικρατούσε λόγω της οικονομικής κατάστασης στο εξωτερικό της χώρας έγινε πιο έντονη καθώς και διάφορα άλλα εσωτερικά προβλήματα εμφανίσθηκαν. Η κυβέρνηση δεν ήταν ενωμένη και οι δημοτικές εκλογές στα τέλη του 2000, έθεταν αμφιβολίες στις αγορές καθώς διαφαινόταν μια νίκη του Εργατικού Κόμματος (WPT – Workers Party) υπό την καθοδήγηση του Luiz Inácio Lula da Silva. Οι ανησυχίες έγιναν ακόμη πιο έντονες καθώς ξέσπασε μια μεγάλη ενεργειακή κρίση, η οποία είχε προκληθεί από κακή διαχείριση της μεγάλης ζήτησης για ενέργεια στην βιομηχανία παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, η οποία ήταν κατά κύριο λόγο βασισμένη στην παραγωγή ενέργειας από υδάτινους πόρους⁶⁸.

Χρειάστηκε να επιβληθούν αυστηρά, αντιλαϊκά μέτρα και να εγκαταληφθεί προσωρινά ο στόχος της οικονομικής ανάπτυξης. Οι τρομοκρατικές ενέργειες της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001 έθεσαν την παγκόσμια οικονομία σε αναταραχή, και οι επενδυτές έδειχναν να αποφεύγουν κάθε κίνδυνο. Η εξωτερική χρηματοδότηση της βραζιλιάνικης οικονομίας έγινε ακόμη πιο δύσκολη, καθώς οι αγορές εμφανίζονταν ιδιαίτερα διστακτικές. Η συναλλαγματική ισοτιμία του real, μέσα σε όλη αυτή την αβεβαιότητα, υποτιμήθηκε κατά 25%, θέτοντας σε κίνδυνο την πορεία του πληθωρισμού. Τα επιτόκια αυξήθηκαν στο 19%, και η Κεντρική Τράπεζα παραδεχόταν ότι θα ήταν δύσκολο να κρατηθεί ο πληθωρισμός κάτω από το 6%. Καθώς η βιομηχανική παραγωγή έκανε βουτιά στο δεύτερο τρίμηνο του 2001, οι προβλέψεις πλέον για το ΑΕΠ μιλούσαν για ανάπτυξη 1.3% (σε αντίθεση με το 4.5% που ήταν και η αρχική πρόβλεψη).

Τόσο τα επιτόκια, όσο και η υποτίμηση, επιβάρυναν το δημόσιο χρέος. Τον Αύγουστο, οι ανησυχίες για τις αποσταθεροποιητικές επιδράσεις της κρίσης στην Αργεντινή στην ευάλωτη πλέον οικονομία της Βραζιλίας, οδήγησαν στη λήψη ενός

⁶⁸ Ο.π.

νέου πακέτου βοήθειας από το Δ.Ν.Τ. του ύψους των US\$30 δις⁶⁹.

Η οικονομία της Αργεντινής, μετά το πακέτο διάσωσης από το Δ.Ν.Τ., δε φαινόταν να παρουσιάζει σημάδια ανάκαμψης. Αντιθέτως, μια τεράστια τραπεζική κρίση έθετε σε κίνδυνο και τις οικονομίες της Βραζιλίας και της Ουρουγουάης. Οι μεγάλες διεθνείς δυνάμεις φαινότουσαν απρόθυμες να συνεχίσουν τη βοήθειά τους, μέσω του Δ.Ν.Τ. στη Βραζιλία, καθώς ήδη μεγάλα οικονομικά πακέτα χορηγούνταν στην Αργεντινή και την Τουρκία. Εκτός των άλλων, η υπογραφή μιας νέας δανειακής σύμβασης φάνταζε ριψοκίνδυνη απόφαση, όταν η κυβέρνηση βρισκόταν λίγο πριν τη (διαφαινόμενη) έξοδο. Έγινε η προσπάθεια μιας καταρχήν συμφωνίας των κομμάτων πριν την εκλογική αναμέτρηση, κατά τα πρότυπα της Νότιας Κορέας, ώστε να ακολουθηθούν τα μέτρα που θα ζητούντο από το Δ.Ν.Τ. για την παροχή του δανείου. Οι απόψεις στο Εργατικό Κόμμα ήταν διασπασμένες, όμως τελικά οι μετριοπαθείς απόψεις επικράτησαν και η δανειακή σύμβαση επετεύχθη.

Οι πολιτικοί αρχηγοί δεσμεύθηκαν να τιμήσουν τα μέτρα τα οποία το Δ.Ν.Τ. επέβαλλε για τη λήψη του δανείου, συμπεριλαμβανομένου και του Lula. Οι αγορές ανακουφίστηκαν και τα ασφάλιστρα κινδύνου έπεσαν από το 25% στο 16% στις αρχές Σεπτεμβρίου του 2002. Το νόμισμα γνώρισε μια ανατίμηση της τάξης του 12% τον Αύγουστο, μετά και την επιβεβαίωση των πολιτικών αρχηγών για την τήρηση της συμφωνίας. Όμως τον επόμενο μήνα, άρχισε να φαίνεται καθαρά ότι ο Luiz Inácio Lula da Silva θα νικούσε στις εκλογές. Το νόμισμα υποτιμήθηκε κατά 20% και τα ασφάλιστρα κινδύνου βρίσκονταν πάλι στο 25%⁷⁰.

Η θητεία του F.H.Cardoso στην προεδρία της Βραζιλίας είχε αναμφισβήτητα θετικά αποτελέσματα, αλλά και προβλήματα τα οποία δεν αντιμετωπίστηκαν με τον καλύτερο τρόπο. Αυτή ήταν και η βασική αιτία της συντριβής του διαδόχου του Cardoso, Jose Serra, στις εκλογές του 2002, από το Lula. Ο Cardoso κατάφερε αυτό που τόσες κυβερνήσεις στο παρελθόν δεν είχαν επιτύχει επί δεκαετίες. Τον έλεγχο του πληθωρισμού και τη διατήρησή του σε πρωτόγνωρα χαμηλά επίπεδα. Εκτός των άλλων, η ανάπτυξη στη χώρα διατηρείτο, αν και σε χαμηλά επίπεδα, παρά τις δύσκολες οικονομικές διεθνείς συνθήκες. Οι δείκτες φτώχειας και ανισότητας βελτιώθηκαν, κάτι καθόλου προφανές εν μέσω μιας περιόδου σκληρής

⁶⁹ Rafael Dix-Carneiro & Rasmus Jorgensen (2011), "Brazilian Exporter Dynamics Following the Argentine Crisis"

⁷⁰ Benedict Clements, "The Real Plan, Poverty, and Income Distribution in Brazil", IMF, Fiscal Affairs Dept.

δημοσιονομικής προσαρμογής. Επιχειρήθηκε για πρώτη φορά να εφαρμοσθεί ένα αυστηρό πρόγραμμα που θα είχε ως στόχο τον περιορισμό του δημόσιου χρέους, πρόβλημα που ταλάνιζε τη χώρα για χρόνια. Ο Cardoso εκλέχτηκε για δεύτερη φορά, αφού πρώτα είχε φροντίσει να αλλάξει το νόμο ώστε να επιτραπεί κάτι τέτοιο, προκαλώντας κριτική από την αντιπολίτευση. Η δεύτερη θητεία του Cardoso ήταν αρκετά δύσκολη, κυρίως λόγω των άσχημων διεθνώς οικονομικών συνθηκών, την αβεβαιότητα στις αγορές με τις κρίσεις στη Ν.Α. Ασία, τη Ρωσία, την Αργεντινή και την Τουρκία, τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου, και την απροθυμία των επενδυτών για κάθε είδους ρίσκο. Κάτω από αυτές τις συνθήκες η κυβέρνηση Cardoso αναγκάστηκε να πάρει ένα τεράστιο πακέτο βοήθειας από το Δ.Ν.Τ. ύψους 30 δις δολλαρίων, το μεγαλύτερο που είχε χορηγήσει ο οργανισμός μέχρι εκείνη τη στιγμή⁷¹.

Η χώρα δε φαινόταν να έχει βρει το δρόμο της, παρά τα σημαντικότερα επιτεύγματα της κυβέρνησης. Επιπλέον, η ανεργία κατά τη διάρκεια της δεύτερης προεδρικής θητείας του Cardoso βρέθηκε πάνω από το 10% για πρώτη φορά μετά από πολλά χρόνια το 2001, σημειώνοντας πρωτοφανή αύξηση της τάξης του 60% μέσα σε ένα έτος. Αυτό φυσικά είχε αρνητικότερο αντίκτυπο για την κυβέρνηση⁷².

Οι διεθνείς συνθήκες είχαν φοβίσει τα ξένα κεφάλαια, τα οποία ξαφνικά εγκατέλειψαν τη χώρα αφήνοντάς την στην ανάγκη του Δ.Ν.Τ., για να αποφύγει μια χειρότερη κρίση και μια βαθιά ύφεση. Ο διάδοχος του Cardoso, Lula da Silva, αποδέχτηκε τελικά το πακέτο βοήθειας και οι αγορές έδειχναν να ηρεμούν. Είναι ευρέως αποδεκτό, παρά την κριτική την οποία δέχτηκε, ότι ο F.H.Cardoso βοήθησε σημαντικά τη Βραζιλία να εξέλθει από το φαύλο κύκλο του πληθωρισμού και να επιτύχει ένα κλίμα σταθερότητας, το οποίο χάλασε στα τέλη της δεύτερης τετραετίας. Θεωρείται πως έθεσε τις βάσεις για μια υγιή οικονομία στη Βραζιλία, και για τη μετάβαση στην επόμενη φάση ανάπτυξης και το διάδοχό του, Luiz Inácio Lula da Silva. Η πρώτη εκλογή του Silva συνοδεύτηκε από μεγάλη φυγή κεφαλαίων από τη χώρα, καθώς δεν ήταν γνωστό στους επενδυτές, ο δρόμος που θα ακολουθούσε ο Silva και εάν θα τηρούσε τις υποχρεώσεις του προς το πρόγραμμα εξυγίανσης της οικονομίας και η χώρα αντιμετώπισε δυσκολίες στην εξεύρεση δανειακών

⁷¹ Ο.π.

⁷² Ilan Goldfajn (2003), "The Brazilian Crisis, the Role of the IMF and Democratic Governability"

κεφαλαίων.

Τον Οκτώβριο του 2006, ο Lula επανεξελέγη πρόεδρος με ευρεία πλειοψηφία. Οι προεδρικές εκλογές αυτή τη φορά δε σημαδεύτηκαν από την οικονομική αναταραχή που είχε παρατηρηθεί το 2002, καθώς η δημοσιονομική κατάσταση και η αξιοπιστία της χώρας καθώς και η διεθνής χρηματοδότηση δεν αντιμετώπιζαν τα προβλήματα που είχαν πριν τέσσερα χρόνια. Πιο συγκεκριμένα, την περίοδο 2003-2006, η οικονομία της Βραζιλίας βίωσε υψηλά πραγματικά επιτόκια, μια ανατίμηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας του real, έναν ταχύ αποπληθωρισμό, μια ικανοποιητική ανάπτυξη, μια σταδιακή μείωση στο λόγο καθαρού δημοσίου χρέους προς ΑΕΠ, μια βελτίωση στην ισορροπία των εμπορικών συναλλαγών και μια αύξηση στα διεθνή καθαρά αποθέματα κεφαλαίου⁷³.

Σε αντίθεση με ότι συνέβη τη δεκαετία του '90, η ανατίμηση του real το 2003-2006 δεν είχε ως αποτέλεσμα τη χειροτέρευση της θέσης στο ισοζύγιο πληρωμών. Αντιθέτως, φάνηκε να βελτιώνεται, με μια μη αμελητέα αύξηση στα εμπορικά πλεονάσματα και στα διεθνή αποθέματα κεφαλαίου. Οι λόγοι για τους οποίους αυτό έγινε εφικτό μπορούν να συνοψισθούν στα εξής σημεία.

Πρώτον, η υποτίμηση του 2002 ήταν ιδιαίτερα έντονη, με αποτέλεσμα να είναι δυνατή μια ανατίμηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας χωρίς αυτό να βλάψει ιδιαίτερα τις εξαγωγές. Οι εξαγωγές της χώρας άρχισαν να δείχνουν σημάδια κάμψης μόλις το 2005, ενώ και οι εισαγωγές φάνηκε ότι μπήκαν σε επιταχυνόμενη κίνηση.

Δεύτερον, η παγκόσμια ζήτηση για βραζιλιάνικα προϊόντα, προερχόμενη κυρίως από την Κίνα, αυξήθηκε σε όλη την περίοδο 2003-2006. Η μείωση στις τιμές των βιομηχανικών προϊόντων παγκοσμίως, κάτι το οποίο προκλήθηκε και αυτή τη φορά με τη συμβολή της Κίνας, έκανε πιο έντονη την αποπληθωριστική επίδραση της ανατίμησης της συναλλαγματικής ισοτιμίας σε βραζιλιάνικα βιομηχανικά προϊόντα. Το αποτέλεσμα ήταν η βελτίωση στους εμπορικούς όρους, και ο μετριασμός της επίδρασης της ανατίμησης του νομίσματος στην εξαγωγική επίδοση της οικονομίας.

Τρίτον, η περίοδος 2003- 2006 χαρακτηρίστηκε από πολύ χαμηλά επιτόκια διεθνώς, κάτι που βοήθησε στην αποπληρωμή του βραζιλιάνικου χρέους. Το ισοζύγιο πληρωμών ανταποκρίθηκε σθεναρά στις ευνοϊκές διεθνείς συνθήκες.

⁷³ Ο.π.

Αυξήθηκε από \$13.1 δις το 2002 σε \$45.6 δις το 2006. Ο λόγος του χρέους προς το ΑΕΠ έπεσε από το 32.7% στο 7.0% και η κυβέρνηση κατάφερε να προεξοφλήσει τις οφειλές της προς το Δ.Ν.Τ. στις αρχές του 2006. Το νόμισμα ανατιμήθηκε κατά 39%. Η μέση συναλλαγματική ισοτιμία real-αμερικανικού δολλαρίου έπεσε από το 3.53 το Δεκέμβριο του 2002, στο το Δεκέμβριο του 2006. Λαμβάνοντας υπόψη τον εγχώριο και το διεθνή πληθωρισμό, η πραγματική ανατίμηση ήταν της τάξης του 26%.

Από το 2007 και παρά τη διεθνή οικονομική κρίση, η οικονομία της Βραζιλίας δείχνει σημεία ανάκαμψης και μεγέθυνσης, με κύρια σημεία την αύξηση της ζήτησης των προϊόντων της από την Κίνα, την απελευθέρωσή της δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής της από τα υφεσιακά μέτρα που επέβαλλε το ΔΝΤ⁷⁴.

Η περίπτωση της Ελλάδας (2010)

Η μέρα ήταν Παρασκευή όταν οι κορυφαίοι τραπεζίτες των ΗΠΑ συγκεντρώθηκαν υπό την ηγεσία του Χανκ Πόλσον το 2007. Εκεί ενημερώθηκαν οι εν λόγω τραπεζίτες για την τραγική οικονομική κατάσταση του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος Lehman Brothers καθώς και ότι δεν υπήρχαν δημόσια χρήματα που θα μπορούσαν να στηρίξουν το ίδρυμα ώστε να μην χρεοκοπήσει. Ο Χανκ Πόλσον πρότεινε στους τραπεζίτες τη δημιουργία ενός κονσόρτιουμ το οποίο θα αγόραζε τα τοξικά οικονομικά προϊόντα που είχε η Lehman Brothers στην κατοχή της. Το σχέδιο αυτό έπρεπε να διεκπεραιωθεί εντός του συγκεκριμένου τριημέρου (Παρασκευή-Σάββατο-Κυριακή) και αυτό γιατί η μετοχή του προαναφερθέντος ιδρύματος είχε χάσει πάνω από 70% της αξίας του με το κλείσιμο των χρηματιστηριακών αγορών την Παρασκευή της ίδιας εβδομάδος. Η εν λόγω συμφωνία δεν επετεύχθει εξαιτίας συνταγματικών και νομικών διαδικασιών. Αυτό που ακολούθησε ήταν η χρεοκοπία του ιδρύματος και πλέον η παγκόσμια οικονομική κρίση ήταν γεγονός.

Πηγές αναφέρουν ότι άφησαν το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα να χρεοκοπήσει καθώς πίστευαν, η αμερικάνικη ομοσπονδιακή τράπεζα και το υπουργείο οικονομικών των ΗΠΑ, ότι δεν υπήρχε μεγάλη έκθεση των υπόλοιπων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στις επιπτώσεις που θα προκαλούσε η κατάρρευση

⁷⁴Rafael Dix-Carneiro & Rasmus Jorgensen (2011), "Brazilian Exporter Dynamics Following the Argentine Crisis"

της Lehman Brothers. Αυτό αποδείχθηκε παντελώς λάθος καθώς αυτή η χρεοκοπία είχε αντίκτυπο στην παγκόσμια οικονομία⁷⁵.

Στη δίνη της οικονομικής κρίσης βρέθηκε και η Ελλάδα. Το πρώτο σχόλιο της τότε κυβέρνησης ήταν ότι η χώρα δεν διατρέχει άμεσο κίνδυνο καθώς οι τράπεζες είναι θωρακισμένες και καθόλου εκτεθειμένες. Με την Ισλανδία όμως να χρεοκοπεί ξεσπά κρίση χρέους στην Ευρωζώνη. Εκεί αποδείχθηκε ότι η οικονομία της Ελλάδας βρισκόταν σε δυσμενή κατάσταση. Αυτό ξεκίνησε από την περίοδο της μεταπολίτευσης όπου οι κυβερνήσεις της Ελλάδας υπερδανειζόντουσαν χρήματα με το χρέος της χώρας από το 1980 έως το 1993 να αυξάνεται από 28,6% σε 111,6%⁷⁶.

Βέβαια ετέθει το ρητορικό ερώτημα γιατί οι εξωτερικοί δανειστές συνέχιζαν να δανείζουν κεφάλαια γνωρίζοντας την κατάσταση της ασελγούς σπατάλης από τη δανειζόμενη χώρα. Τα έτη 2004 έως 2007 ενώ καταγραφόταν αύξηση του ΑΕΠ κατά περίπου 15 δις ευρώ το χρόνο, το χρέος αυξανόταν και αυτό. Το έτος 2009 όπου άλλαξε η κυβέρνηση της Ελλάδας η οποία τον Οκτώβρη του ίδιου έτους ανακοίνωσε έλλειμμα 12,5% από 6% που παρουσίαζε η προηγούμενη κυβέρνηση. Η κυβέρνηση σε μία προσπάθεια να καθησυχάσει τις αγορές δεν προχώρησε άμεσα στη λήψη δημοσιονομικών μέτρων λιτότητας θέλοντας έτσι να παρουσιάσει το πορτραίτο μιας υγιούς οικονομίας. Βέβαια, οι δείκτες της Τράπεζας της Ελλάδος οι οποίοι ήταν και δημόσιοι φανέρωναν το πασιφανές πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας. Αυτό οδήγησε στην άμεση, αρνητική επαναξιολόγηση της ελληνικής οικονομίας και της πιστοληπτικής ικανότητάς της από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης. Ως αποτέλεσμα το κόστος δανεισμού της χώρας από τις διεθνείς αγορές αυξήθηκε σημαντικά και πλέον μην έχοντας την ικανότητα να αντλήσει τις συγκεκριμένες πιέσεις, οδηγήθηκε στην αναζήτηση κεφαλαίων από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο⁷⁷.

Έτσι τον Απρίλιο του 2010 η Ελλάδα προσφεύγει στο μηχανισμό στήριξης που απαρτίζεται από το ΔΝΤ, την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Η αρχική χρηματική συμβολή του Ταμείου στο συγκεκριμένο πακέτο στήριξης είναι ύψους 30 δις ευρώ. Ως προϋπόθεση της συμμετοχής του ΔΝΤ τίθεται η σύνταξη τριμηνιαίας αξιολόγησης από μία ομάδα τεχνοκρατών η οποία θα

⁷⁵ Yannis Palaiologos (2014), *The 13th Labour of Hercules*, Portobello: Inside the Greek Crisis

⁷⁶ Alogoskoufis, G., (2012), *Greece's Sovereign Debt Crisis: Retrospect and Prospect*, mimeo, Department of Economics, Athens University of Economics and Business

⁷⁷ Blanchard, O., (2012), *The Logic and Fairness of Greece's Program*, March 19, 2012, iMFDirect

αναφέρει την πορεία της ελληνικής οικονομίας καθόλη την διάρκεια του προγράμματος.

Όπως και στις υπόλοιπες χώρες έτσι και στην Ελλάδα το ΔΝΤ απαίτησε μέτρα από την ελληνική κυβέρνηση τα οποία θα μείωναν το λειτουργικό κόστος του κράτους. Τα μέτρα τα οποία ψηφίστηκαν από την ελληνική βουλή (ή πέρασαν μέσω Προεδρικών Διαταγμάτων) περιελάμβαναν πάγωμα των μισθών και περικοπές επιδομάτων (10%) και δημοσίων δαπανών⁷⁸.

Με τον κίνδυνο της κήρυξης στάσης πληρωμών καθώς τα προαναφερθέντα μέτρα κρίθηκαν ελλειπή, η κυβέρνηση προχώρησε στη λήψη περαιτέρω μέτρων λιτότητας όπως η μείωση των επιδομάτων των δημοσίων υπαλλήλων, το ψαλίδισμα των αποδοχών του δημοσίου, την κατάργηση του 13ου και του 14ου μισθού, την αύξηση του φόρου στα καύσιμα κατά 15% και την αύξηση του ΦΠΑ. Το ΔΝΤ όμως με βάση τις εκθέσεις του βρήκε τα μέτρα ανεπαρκή και πρότεινε την περαιτέρω αύξηση του ΦΠΑ και την κατάργηση της 13ης και 14ης σύνταξης. Όντας η ελληνική οικονομία πλήρως εκτός στόχων, η ΕΚΤ και η Ε.Ε. σε συνεργασία με την εκάστοτε κυβέρνηση της χώρας, συμφώνησαν σε κούρεμα του χρέους μέσω του κουρέματος των ομολόγων, το γνωστό σε αρκετούς πλέον ως PSI. Βέβαια όλο αυτό δεν έγινε αφιλοκερδώς καθώς η Ελλάδα θα έπρεπε να προχωρήσει σε σκληρά μέτρα δημοσιονομικής εξυγίανσης αφού η χώρα θα λάμβανε και νέο δάνειο ύψους 130 δις ευρώ⁷⁹.

Με την ελληνική οικονομία όμως να μην μπορεί να ορθοποδήσει παρά τα προαναφερθέντα μέτρα ψηφίστηκε από την ελληνική βουλή το γνωστό ως μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα το 2012 το οποίο αφορούσε την τριετία 2012-2015. Το πρόγραμμα αυτό προέβλεπε ανάμεσα σε διάφορα μέτρα τη μείωση του κατώτατου μισθού και τις μαζικές αποκρατικοποιήσεις της δημόσιας περιουσίας και των δημόσιων επιχειρήσεων. Τη στιγμή της συγγραφής αυτής της εργασίας εν έτη 2015 η οικονομία της Ελλάδας βρίσκεται ακόμα σε ένα τέλμα. Αρκετοί υποστηρίζουν ότι η επανάκαμψη της οικονομίας θα επέλθει όταν η χώρα αποφασίσει να εγκαταλείψει το ΔΝΤ. Βέβαια, υπάρχει η ενδιαφέρουσα άποψη η οποία αναφέρει ότι από όλα τα “μνημόνια” τα οποία έχει υπογράψει η Ελλάδα, από την αρχή της κρίσης, ούτε το

⁷⁸ Alogoskoufis, G., (2012), Greece’s Sovereign Debt Crisis: Retrospect and Prospect, mimeo, Department of Economics, Athens University of Economics and Business

⁷⁹ European Commission, (2010), The Economic Adjustment Programme for Greece, European Economy, Occasional Papers No. 61, May 2010

40% των προτεινόμενων από το ΔΝΤ μέτρων έχουν εφαρμοστεί ώστε να μπορεί να κριθεί η επέμβαση του Ταμείου στην εν λόγω χώρα ως θετική ή αρνητική⁸⁰.

Θα πρέπει όμως να τονιστεί πριν κλείσει το κεφάλαιο που αφορά την Ελλάδα ότι η ελληνική οικονομία δέχτηκε τις μεγαλύτερες επιπτώσεις. Σημαντικότερα θα επηρεαστεί το σύνολο της αγοράς εργασίας. Η κρίση έφερε αρνητικές επιδράσεις στην αγορά εργασίας και συγκεκριμένα στους μισθούς, στην απασχόληση (αύξηση ανεργίας) αλλά και στις εργασιακές σχέσεις (ελαστικοποίηση εργασιακών σχέσεων). Την περίοδο του πρώτου μνημονίου παρατηρούμε την ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων αλλά και την κατακόρυφη μείωση των μισθών σε συνδυασμό με την μεγάλη άνοδο της ανεργίας.

Η επίπτωση στους μισθούς δεν θα περιοριστούν στον δημόσιο τομέα αλλά θα εφαρμοστούν και στον ιδιωτικό. Ο δημόσιος τομέας είδε να καταργείται ο 13^{ος} και 14^{ος} μισθός και ένας μεγάλος αριθμός επιδομάτων⁸¹. Όπως όμως είχε προβλεφθεί η μείωση του κατώτατου μισθού λειτούργησε εφιαλτήριο για ολόκληρη την οικονομία και τους ιδιωτικούς παραγωγικούς φορείς, ώστε να προχωρήσουν σε μειώσεις των αποδοχών των μισθωτών του ιδιωτικού τομέα. Επιπλέον οι μισθωτοί του ιδιωτικού τομέα και οι ελεύθεροι επαγγελματίες θα αντιμετωπίσουν και αυτοί με την σειρά μειωμένα εισοδήματα λόγω της μειωμένης αγοραστικής δύναμης που αντιμετωπίζουν πλέον οι καταναλωτές και της επιβράδυνσης της οικονομίας. Από το 2012 και μετά εμφανίζονται μεγάλες αλλαγές και στον εμπορικό χάρτη της Ελλάδας από το κλείσιμο αρκετών επιχειρήσεων λόγω της μη χορήγησης δανείων από τις τράπεζες, καθώς οι τελευταίες έχασαν τη δυνατότητα ρευστότητας μέσω του βραχυπρόθεσμου τραπεζικού δανεισμού.

⁸⁰ European Commission, (2012), The Second Economic Adjustment Programme for Greece, European Economy, Occasional Papers No. 94, March 2012

⁸¹ Alogoskoufis, G., (2012), Greece's Sovereign Debt Crisis: Retrospect and Prospect, mimeo, Department of Economics, Athens University of Economics and Business

	μεταβολή ακαθάριστων αποδοχών σε πραγματικές τιμές (βάση 2000 = 100)	
	2009	2013
Δημόσιο	122,7	92,2
ΔΕΚΟ	156,8	101,3
Τράπεζες	117,1	87,4
μη τραπεζικός ιδιωτικός τομέας	124,4	90,5
μέσες αποδοχές	123,3	90,8
κατώτατοι μισθοί	119,7	90,0

Πηγή : Τράπεζα της Ελλάδος/Σχεδίαση πίνακα : Ομάδα Δημόσιας Πολιτικής Ο.Π.Α

Στο παραπάνω πίνακα μπορούμε να δούμε την μεταβολή των ακαθάριστων αποδοχών που δέχτηκαν οι εργαζόμενοι στην Ελλάδα. Εκτός από την μείωση των μισθών άλλη μια σημαντική επίπτωση της κρίσης στην αγορά εργασίας είναι η δραματική αύξηση του ποσοστού ανεργίας. Στους πίνακες που ακολουθούν και με την ερμηνεία τους θα παρατηρήσουμε ότι το πρότυπο της ανεργίας αλλάζει στην Ελλάδα.

Η ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΠΡΟ ΚΡΙΣΗΣ (2008)

Ηλικία	ποσοστό ανεργίας		ποσοστό μη συμμετοχής στην αγορά εργασίας		ποσοστό απασχόλησης	
	άνδρες	Γυναίκες	Άνδρες	γυναίκες	άνδρες	γυναίκες
20-29	12,5%	20,1%	24,7%	36,5%	65,9%	50,7%
30-44	4,1%	11,3%	3,2%	26,5%	92,8%	65,2%
45-64	3,0%	6,4%	22,4%	54,5%	75,2%	42,6%

Πηγή : Έρευνα εργατικού δυναμικού(δ τρίμηνο 2008)/ Σχεδίαση πίνακα : Ομάδα Δημόσιας Πολιτικής Ο.Π.Α

Τα ποσοστά που παρουσιάζονται στον πίνακα μας δείχνουν την εικόνα που υπήρχε μια χρονιά πριν την σημαντική κρίση που επηρέασε την ελληνική οικονομία. Τα ποσοστά σκιαγραφούν και παρουσιάζουν ένα παραδοσιακό πρότυπο που υπήρχε στην Ελλάδα για την αγορά εργασίας, για αρκετά χρόνια και το οποίο άλλαξε την περίοδο της ύφεσης. Η απασχόληση και η ανεργία είναι σε αρκετά καλά επίπεδα που δεν διαφέρουν από τις περισσότερες χώρες της Ε.Ε. Ο άνδρας είναι αυτός που παραδοσιακά εργάζεται σε κάποια μόνιμη απασχόληση και είναι αυτός που δέχεται και την μεγαλύτερη προστασία από τους θεσμούς εργασίας, ενώ οι γυναίκες σε μεγαλύτερο ποσοστό από τους άνδρες δεν εργάζονται, τουλάχιστον σε εργασία που μπορεί να δηλωθεί επίσημα.

Αυτό το μοντέλο ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένο στην Ελλάδα πριν την εποχή της κρίσης. Οι νέοι όπως θα δούμε και στον επόμενο πίνακα που αναφέρεται στο 2012, και πριν την κρίση είχαν υψηλά επίπεδα ανεργίας και χαμηλή απασχόληση, σε σχέση με της υπόλοιπες ομάδες.

Η ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ (2012)

ηλικία	ποσοστό ανεργίας		ποσοστό μη συμμετοχής στην αγορά εργασίας		ποσοστό απασχόλησης	
	Άνδρες	Γυναίκες	Άνδρες	γυναίκες	άνδρες	γυναίκες
20-29	41,9%	48,1%	25,6%	33,9%	43,2%	34,3%
30-44	21,6%	29,2%	3,7%	21,7%	75,5%	55,4%
45-64	16,9%	19,9%	25,1%	51,1%	62,2%	39,2%

Πηγή : Έρευνα εργατικού δυναμικού(δ τρίμηνο 2012)/ Σχεδίαση πίνακα : Ομάδα Δημόσιας Πολιτικής Ο.Π.Α

Από τα ποσοστά του πίνακα μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι η παραδοσιακή προστασία που απολάμβανε από τους θεσμούς εργασίας ο άνδρας 30-44 χρονών, συνήθως χαρακτηριζόταν ως ο 'αρχηγός' της οικογένειας και με μόνιμη απασχόληση για πρώτη φορά αλλάζει. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα ολόκληρα νοικοκυριά να παρασύρονται στην φτώχεια, ειδικά αυτά που είχαν ως μοναδικό εργαζόμενο τον 'αρχηγό' της οικογένειας. Η γυναίκες πλέον αρχίζουν να αναζητούν εργασία αλλά

παρατηρούμε ότι τα ποσοστά ανεργίας των γυναικών αυξάνονται. Οι νέοι είναι σίγουρα σε πολλή χειρότερη θέση από ότι ήταν πριν την κρίση, παρατείνουν την παραμονή στο σπίτι των γονιών και δυσκολεύονται ακόμη περισσότερο να αυτονομηθούν. Η τρομακτική αυτή αύξηση της ανεργία έχει σαν αποτέλεσμα και την αλλαγή των εργασιακών σχέσεων στην Ελλάδα της ύφεσης.

Η αγορά εργασίας στην Ελλάδα έδειχνε πριν την ύφεση να αποτελείται από τρεις κατηγορίες εργαζομένων⁸². Τους insiders οι οποίοι ήταν καλά προστατευμένοι από τους θεσμούς της αγοράς εργασίας όπως για παράδειγμα οι υπάλληλοι των ΔΕΚΟ οι οποίοι απολάμβαναν μονιμότητα στο εργασιακό τους περιβάλλον, σχετικά υψηλό οικογενειακό εισόδημα και άνετες συνθήκες εργασίας με αρκετές κοινωνικές παροχές.

Η άλλη κατηγορία είναι οι outsiders οι οποίοι δεν προστατεύονταν σχεδόν καθόλου από τους θεσμούς της εργασίας. Για παράδειγμα οι εργαζόμενοι σε μικρές επιχειρήσεις ιδίως στον τουρισμό και στην οικοδομή. Οι συγκεκριμένοι εργαζόμενοι βρίσκονταν αρκετές φορές απροστάτευτοι απέναντι σε παραβιάσεις της εργασιακής, ασφαλιστικής και φορολογικής νομοθεσίας.

Τέλος η μεσαία κατηγορία των mid-siders. Οι οποίοι είναι εργαζόμενοι συνήθως σε μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις και απολαμβάνουν μια ενδιάμεση κατάσταση σε σχέση με τις δύο άλλες κατηγορίες.

Η αγορά εργασίας στην Ελλάδα έμοιαζε να προστατεύει ένα κομμάτι της και ένα άλλο να είναι κατακερματισμένο σε σχέση με την ασφάλεια που απολάμβανε από την εργασία. Σε συνδυασμό με την απαξίωση του συνδικαλισμού, ο οποίος μοιάζει να ενδιαφέρετε μόνο για μικροκομματικά συμφέροντα, η οικονομική κρίση σάρωσε την ελληνική αγορά εργασίας. Τα αποτελέσματα είναι αποκαρδιωτικά. Μεγάλα ποσοστά ανεργίας και το πιο σημαντικό η ανησυχητική αύξηση των άτυπων μορφών εργασίας. Όσοι δηλαδή από τους ανθρώπους που είναι ικανοί να εργαστούν αναγκάζονται να εργάζονται πολλές φορές σαν αυτοαπασχολούμενοι με έναν μόνο πελάτη, δηλαδή τον εργοδότη τους⁸³. Το γεγονός αυτό έχει τεράστιες συνέπειες για τους εργαζομένους αλλά και για τα ασφαλιστικά ταμεία. Οι εργοδότες

⁸² Θα χρησιμοποιήσω την κατηγοριοποίηση που κάνουν οι Jessoula M., Graziano P., Madama I. (2010) για την ιταλική αγορά εργασίας η οποία μοιάζει αρκετά με την ελληνική. "Selective flexicurity" ". *Journal of Social Policy* 39 (4) 561-583

⁸³ Χαρακτηριστική είναι η διατύπωση που κάνει ο ΟΟΣΑ στο "Jobs for youth: Greece" 2010, "self-employed workers providing services to a single work provider in a continuous manner, hence acting de facto as employees"

με την άτυπη αυτή μορφή εργασίας καταφέρνουν να γλυτώνουν ένα μεγάλο ποσό εισφορών οι εργαζόμενοι είναι ασφαλισμένοι στο ΤΕΒΕ αντί στο ΙΚΑ. Επίσης επωφελούνται και από την εξοικονόμηση στο κόστος εργασίας που υπάρχει μέσω αυτής της διαδικασίας. Οι εργαζόμενοι από την άλλη μεριά αναγκάζονται να εργάζονται κάτω από εργασιακή ανασφάλεια και πολλοί χαμηλότερες αμοιβές ακόμα και από αυτές που ορίζουν τα κατώτατα όρια της ΕΓΣΕΕ.

Μια ακόμη άτυπη μορφή εργασίας που τείνει να καθιερωθεί είναι αυτή της ενοικιαζόμενης εργασίας. Μέσω των εταιριών προσωρινής απασχόλησης οι εργαζόμενοι βρίσκουν προσωρινή δουλειά⁸⁴. Η μορφή αυτή χρησιμοποιείται αρκετά σε πολλές χώρες της Ευρώπης με την προϋπόθεση ότι παραμένει προσωρινή, δηλαδή οι συμβάσεις έχουν ένα χρονικό όριο 12-18 μήνες και οι εργαζόμενοι που εργάζονται κάτω από αυτό το καθεστώς πρέπει να απολαμβάνουν το ίδιο καθεστώς που ισχύει και για τους μόνιμους εργαζομένους του εργοδότη που θα τους 'ενοικιάσει'. Γεγονός που στην Ελλάδα της κρίσης απλά δεν συμβαίνει. Πολύ συχνά αν όχι πάντα οι εργαζόμενοι κάτω από το καθεστώς της ενοικιαζόμενης εργασίας αμείβονται με μικρότερη αμοιβή από ότι ορίζει η συλλογική σύμβαση και βρίσκονται σε καθεστώς υποδεέστερο από τους εργαζομένους του έμμεσου εργοδότη. Έχει παρατηρηθεί επίσης ότι οι συμβάσεις τους παρατείνονται πέραν του επιτρεπτού ορίου που έχει θέσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ακόμη μια καινούργια άτυπη μορφή εργασίας που αρχίζει να κερδίζει έδαφος την περίοδο της οικονομικής κρίσης είναι οι απασχολούμενοι σε επιδοτούμενα προγράμματα μαθητείας ή κοινωφελούς εργασίας. Δεν μπορούμε να αναφέρουμε αρκετά για τη συγκεκριμένη κατηγορία γιατί είναι κάτι καινούργιο και πρέπει να εκτιμηθεί ο αντίκτυπος της στην αγορά εργασίας και την οικονομία σαν σύνολο.

Αυξητικό είναι επίσης το ποσοστό των εργαζομένων που εργάζονται part-time με τα ποσοστά που δίνει η ΕΛ.ΣΤΑΤ. για το 8 τρίμηνο του 2012 να είναι για τους άνδρες 5,3% και για τις γυναίκες στο 13,2%. Περίπου το 30% της απασχόλησης στη Ελλάδα της ύφεσης βρίσκετε σε άτυπες μορφές εργασίας είτε σε επισφαλείς θέσεις εργασίας⁸⁵.

⁸⁴ Παραθέτω την ντιρεκτίβα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το τι πρέπει να ισχύει στη συγκεκριμένη μορφή εργασιακής σχέσης "*a temporary employment relationship between a temporary work agency, which is the employer, and a worker, where the latter is assigned to work for and under the control of an undertaking and/or establishment making use of his or her services (the user company)*" (Directive 91/383/EEC of 25 June 1991

⁸⁵ Μουρίκη «Το νέο προλεταριάτο» Το κοινωνικό πορτραίτο της Ελλάδας 2010

Επίσης θα πρέπει να αναφερθούν οι τεράστιες επιπτώσεις που είχαν στο εισόδημα οι προτεινόμενες πολιτικές του ΔΝΤ στην Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα ο κατώτατος μισθός θα μειωθεί κατά 22% το 2012 και τα αποτελέσματα του μέτρου αυτού μπορεί να είναι διφορούμενα σχετικά με της επιδράσεις στο εισόδημα των εργαζομένων χαμηλής ειδίκευσης. Η οικονομική θεωρία δεν είναι ξεκάθαρη σχετικά με τα αποτελέσματα της μείωσης του κατώτατου μισθού⁸⁶. Ένας εργαζόμενος, στην Ελλάδα της ύφεσης, που αμειβόταν με τον βασικό μισθό είτε θα χάσει την θέση εργασίας του είτε θα δει το εισόδημα του από την εργασία να μειώνετε, αν κρατήσει την θέση εργασίας του με αναπροσαρμογή μισθού στο νέο κατώτατο μισθό. Το πέρασμα από τον επίσημο τομέα εργασίας στο ανεπίσημο, αν χάσει την εργασία του, για έναν εργαζόμενο χαμηλής ειδίκευσης σημαίνει απώλεια της ασφάλειας του και είναι σχεδόν σίγουρο ότι θα οδηγηθεί σε κάποια άτυπη μορφή εργασίας, όπως έχει αναφερθεί και σε ανωτέρω κεφάλαιο. Σίγουρα ένας κατώτατος μισθός σε μια ανταγωνιστική αγορά εργασίας μειώνει τα ποσοστά απασχόλησης και αυξάνει το μισθό επιφύλαξης⁸⁷, οπότε έχουμε μια αύξηση στα εισοδήματα, ειδικά των χαμηλόμισθων. Αλλά στην Ελλάδα κάθε άλλο παρά ανταγωνιστική αγορά εργασίας μπορούμε να παρατηρήσουμε.

Η μείωση της κοινωνικής δαπάνης έχει τεράστια αναδιανεμητική δύναμη πάνω στα εισοδήματα των πολιτών. Αγαθά και υπηρεσίες που προσφέρονταν από το κράτος μέχρι πρότινος, μειώνονται με αποτέλεσμα η δαπάνη για την αγορά των συγκεκριμένων αγαθών και υπηρεσιών να βαρύνει το εισόδημα των πολιτών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το πρόγραμμα βοήθεια στο σπίτι. Το πρόγραμμα παρατείνεται αλλά αλλάζει άρδην 'πρόσωπο'. Γίνονται πιο αυστηρά τα ηλικιακά και εισοδηματικά κριτήρια για τους δικαιούχους.⁸⁸ Αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα οι πολίτες που βρίσκονταν στο όριο του εισοδηματικού κριτηρίου για την ένταξη τους στο πρόγραμμα να χάσουν αυτό το δικαίωμα και το πιθανότερο είναι να οδηγηθούν σε κάποια λύση που θα απαιτεί δαπάνη από τα εισοδήματά τους ή τις αποταμιεύσεις τους. Παραδείγματα αντίστοιχα υπάρχουν αρκετά με πολίτες που ήταν δικαιούχοι σε κάποιο πρόγραμμα κοινωνική μέριμνα και πλέον θα πρέπει να απευθυνθούν σε κάποιο ιδιωτικό φορέα. Άλλα παραδείγματα είναι οι

⁸⁶ Tito Boeri & Jan van Ours, 2012, The economics of imperfect labor markets, σελ.29-49

⁸⁷ Μισθός επιφύλαξης : το μισθολογικό όριο που δέχεται ένας εργαζόμενος να δουλέψει.

⁸⁸ Αφροδίτη Καριμάλη, 2013, Η βοήθεια στο σπίτι βγαίνει στη σύνταξη και αλλάζει, Έθνος

παιδικόι σταθμοί και το ΕΣΥ. Η αναφορά δεν γίνεται στους πολίτες που άδικα ήταν δικαιούχοι αλλά για τους πολίτες που πλέον έχουν ανάγκη την χρήση αυτών των υπηρεσιών αλλά λόγω της εισοδηματικής στόχευσης εξαιρούνται για μικρά ποσοστά διαφοράς.

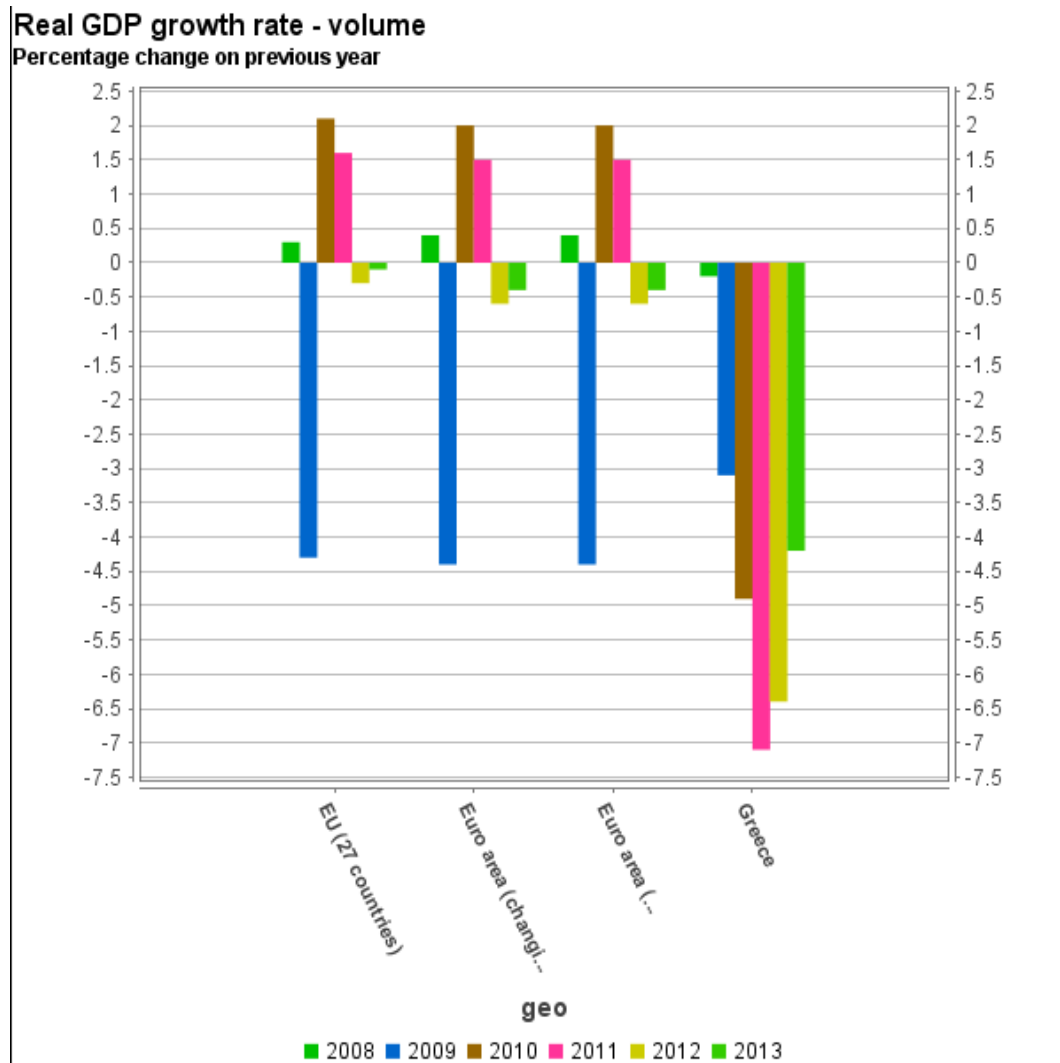
Ένα ακόμα σημαντικό γεγονός είναι η αύξηση του Φ.Π.Α. που έχει σαν αποτέλεσμα την άνοδο των τιμών σε είδη πρώτης ανάγκης και καταναλωτικά αγαθά. Η επίδραση στη μείωση των εισοδημάτων των εργαζομένων που βρίσκονται στα χαμηλά εισοδηματικά στρώματα ήταν πολύ μεγαλύτερη σε σχέση με του πολίτες που βρίσκονται στα ανώτερα εισοδηματικά κλιμάκια. Αυτό συμβαίνει γιατί οι άνθρωποι που βρίσκονται στα χαμηλά εισοδηματικά στρώματα έχουν μεγαλύτερη ροπή για κατανάλωση σε σχέση με την άλλη ομάδα πληθυσμού που έχει μεγαλύτερη ροπή προς αποταμίευση⁸⁹. Έτσι το αποτέλεσμα γίνεται πρόδηλο για τους εργαζόμενους που αναγκάζονται να δουν τα εισοδήματά τους να μειώνονται απλά και μόνο για να διατηρήσουν το επίπεδο της κατανάλωσης τους ίδιο με προηγούμενως.

Επίσης είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η μείωση στην αξία της ιδιόκτητης ακίνητης περιουσίας έχει σαν αποτέλεσμα τον επηρεασμό της κατανάλωσης. Αν αυτό το γεγονός αν συνδυαστεί και με την μείωση των εισοδημάτων προκαλεί μια αίσθηση οικονομικής στενότητας και υλικής υστέρησης στους πολίτες. Αν συμπεριληφθεί στο οικογενειακό προϋπολογισμό το βάρος κάποιου στεγαστικού δανείου τότε η μείωση των εισοδημάτων είναι τεράστια.

Μέτρα όπως η μείωση του επιδόματος ανεργίας και το στένεμα των κριτηρίων εισαγωγής στα επιδόματα ανεργίας, το ειδικό τέλος ακινήτων, η ειδική εισφορά των αυτοαπασχολούμενων και άλλα παρόμοια μέτρα συμπιέζουν τα εισοδήματα των πολιτών που βρίσκονται στην άκρη της εισοδηματικής κατανομής. Η γενική εικόνα που μπορεί κανείς να παρατηρήσει είναι ότι οι πολίτες οδηγούνται στην παγίδα της φτώχειας και της χαμηλόμισθης εργασίας χωρίς ασφάλιση και δικαιώματα. Το κόστος της εργασίας πέφτει και τα εισοδήματα των εργατών μειώνονται χωρίς να παρατηρείται η αντίστοιχη μείωση των τιμών. Όλο αυτό το σενάριο προμηνύει ότι η χαμένη ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας δεν θα έρθει ποτέ αν δεν μειωθεί το κόστος ζωής είτε με κοινωνικές παροχές είτε με μειώσεις τιμών.

⁸⁹ Ζωγραφάκης Σ. & Μητράκος Θ. 2005. Η αναδιανεμητική επίδραση του πληθωρισμού στην Ελλάδα. Οικονομικό Δελτίο 24 σελ.49-90. Τράπεζα της Ελλάδος

Οι επιπτώσεις της οικονομικής ύφεσης στην Ελλάδα αποτυπώνονται ξεκάθαρα στους μακροοικονομικούς δείκτες, όπως μπορούμε να δούμε παρακάτω.

Πηγή: Euro stat

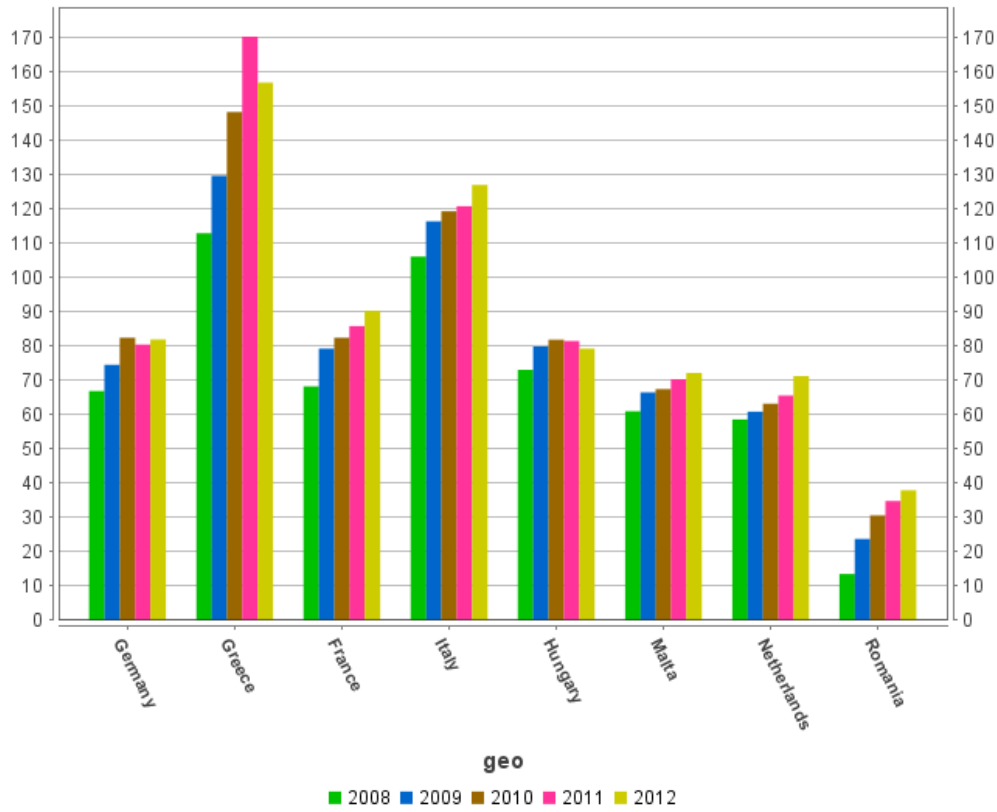
Το γράφημα της Eurostat μας δείχνει πόσο έχει μειωθεί ο ρυθμός αύξησης του Α.Ε.Π. τα χρόνια της οικονομικής ύφεσης σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη, γίνεται φανερό ότι η πολιτική που ακολουθείται έχει ως στόχο την σμίκρυνση της ελληνικής οικονομίας. Ο ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης και η μείωση του που φαίνεται στο γράφημα ξεκάθαρα, αποτυπώνουν την μείωση της παραγωγής προϊόντων άλλα και υπηρεσιών της Ελλάδος. Εδώ αξίζει να αναφερθεί και η παραδοχή του Δ.Ν.Τ. για λάθος στους δημοσιονομικούς πολλαπλασιαστές. Οι οικονομικοί πολλαπλασιαστές χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό των μακροοικονομικών επιπτώσεων ενός πακέτου μέτρων. Εδώ οι προβλέψεις μάλλον δεν συμβάδισαν με την

πραγματικότητα⁹⁰.

General government gross debt

% of GDP and million EUR

Percentage of GDP

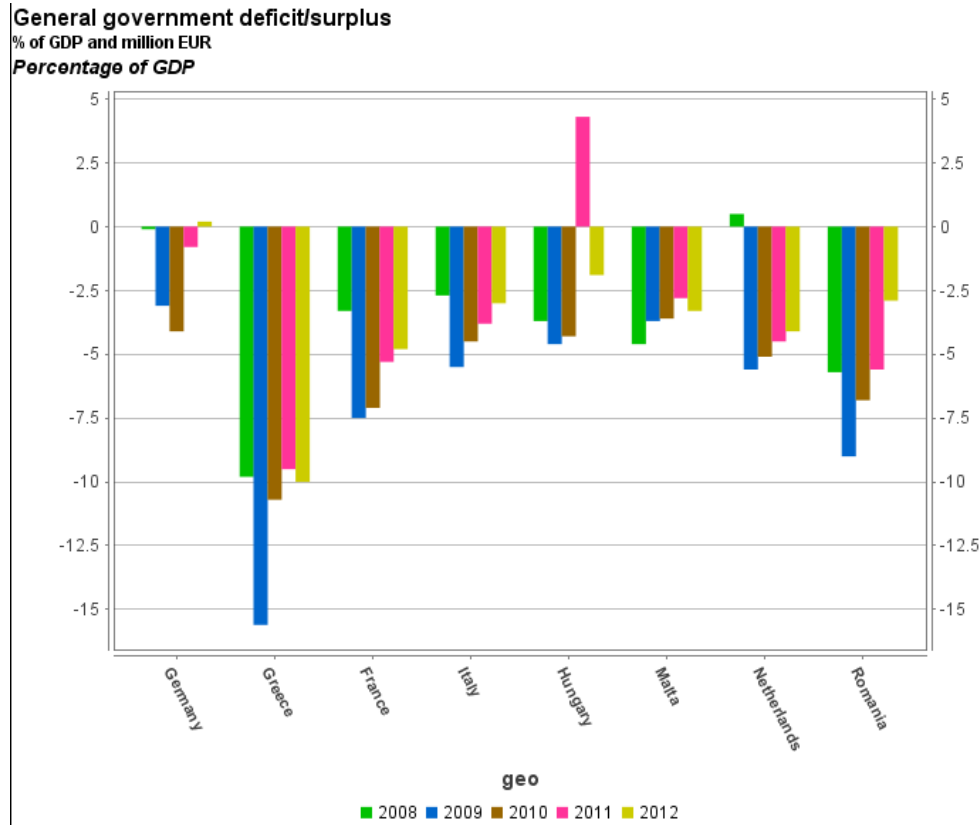

Πηγή: Eurostat 2013

Το επόμενο γράφημα μας δείχνει το ποσοστό του ακαθάριστου δημόσιου χρέους ως προς το Α.Ε.Π. Είναι φανερό ότι οι προσπάθειες της κυβέρνησης αλλά και των πιστωτών μάλλον δεν καρποφόρησαν όσο θα ήθελαν. Ενώ έχει γίνει το περίφημο κούρεμα των ομολόγων η επίδραση του πάνω στο δημόσιο χρέος είναι μικρή. Μπορούμε να παρατηρήσουμε στο γράφημα ότι ακόμα και οικονομίες που παραδοσιακά έχουν υψηλό δημόσιο χρέος όπως η Ιταλία, υπολείπονται αρκετά του ελληνικού δημόσιου χρέους. Μαζί με το δείκτη χρέους αξίζει να παρατηρήσουμε και τον δείκτη που παρουσιάζει το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης. Οι δύο αυτοί δείκτες πρέπει να εξετάζονται μαζί γιατί ένας σταθερός ρυθμός αύξησης των ελλειμμάτων οδηγεί σε διόγκωση του δημοσιονομικού χρέους. Υποστηρίζετε βέβαια ότι ένας μη ισοσκελισμένος προϋπολογισμός, ένας προϋπολογισμός δηλαδή που

⁹⁰Π. Μονοκρούσος, Δ. Θωμάκος, 2012 Δημοσιονομικοί πολλαπλασιαστές σε περιόδους βαθιάς ύφεσης και οφέλη από μια 2-ετή επιμήκυνση του νέου προγράμματος λιτότητας, Eurobank Research

μπορεί να είναι ελλειμματικός δεν είναι τόσο μεγάλο πρόβλημα για μια οικονομία που δαπανά για παράδειγμα σε μεγάλα έργα υποδομής που θα τα γευτούν και οι επόμενες γενιές. Έτσι οι επόμενες γενιές θα πρέπει να αναλάβουν την αποπληρωμή από ένα κομμάτι του χρέους που δημιουργείται για τα έργα υποδομής.

Πηγή: Eurostat 2013

Παρατηρώντας το γράφημα θα δούμε ότι και οι χώρες του βορρά που παραδοσιακά υποστηρίζουν τους ισοσκελισμένους προϋπολογισμούς εμφανίζουν ελλείμματα για παράδειγμα η Ολλανδία, σε περιόδους ύφεσης. Οπότε μπορεί να είναι φυσιολογικό να δημιουργούνται ελλείμματα σε περιόδους οικονομικής ύφεσης που θα ξεπληρωθούν την περίοδο της άνθησης της οικονομίας⁹¹.

⁹¹ Γενική άποψη που επικρατεί σε όλα τα ακαδημαϊκά πονήματα του John Keynes και ειδικότερα στο πολύ σημαντικό έργο του *The general theory of employment, interest and money*, 1936. Στο οποίο θα έρθει σε αντιπαράθεση με την νεοκλασική σχολή σκέψης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 Κριτική και Εναλλακτικές Οικονομικές Πολιτικές για το ΔΝΤ

Αρχικά θα πρέπει να επισημάνουμε ότι τα προγράμματα του ΔΝΤ και η εφαρμογή τους δεν επηρεάζεται από το αν συμφώνησαν απόλυτα οι κυβερνήσεις που τα ακολούθησαν. Οι χώρες που γίνονται οφειλέτες του ταμείου είναι με πολλούς τρόπους διαφορετικές από εκείνες που δεν είναι.. Παρ' όλα αυτά, τα μεθοδολογικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν αρκετά προγράμματα του ΔΝΤ συνεχίζουν να συσσωρεύονται. Για παράδειγμα, το Ταμείο δανείζει αρκετές χώρες που μπορούμε να αναφέρουμε ότι δεν μοιάζουν μεταξύ τους, και οι οποίες δανείζονται κάτω από διαφορετικές συνθήκες κάθε φορά. Έτσι, ένας βαθμός διαχωρισμού απαιτείται. Άλλες δυσκολίες στην εφαρμογή των προγραμμάτων είναι το χρονικό διάστημα που επιβάλλονται τα προγράμματα και οι δείκτες απόδοσης που μελετώνται αναφορικά με τα προγράμματα.

Προχωρώντας σε κάποια απτά αποτελέσματα από έρευνες συναντάμε τα στοιχεία από την έρευνα του Kilick⁹². Από την συγκεκριμένη έρευνα προκύπτει ότι το ισοζύγιο των τρεχουσών συναλλαγών αυξάνεται, ιδιαίτερα κατά την περίοδο των τριών πρώτων ετών, λόγω της συμπίεσης των εισαγωγών αλλά και από την αύξηση των εξαγωγών. Αναφορικά με την οικονομική ανάπτυξη και κατά πόσο αυτή αυξάνεται μέσω των προγραμμάτων του ΔΝΤ, οι Goldstein και Montiel⁹³ βρήκαν ότι υπάρχει αρνητική συσχέτιση. Η μελέτη του Conway καταλήγει στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές ανάμεσα στα μακροπρόθεσμα και τα βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα, των προγραμμάτων του ταμείου, σχετικά με την οικονομική ανάπτυξη και τις επενδύσεις. Υποστηρίζει η συγκεκριμένη μελέτη ότι οι αρχικές μειώσεις ακολουθούνται από αυξήσεις. Ωστόσο ο Kilick καταλήγει σε μια ουδέτερη σχέση ανάμεσα στην οικονομική ανάπτυξη και τα προγράμματα του ΔΝΤ. Ο παρακάτω πίνακας συγκεντρώνει αρκετές από τις μελέτες που έχουν γίνει γύρω από τα προγράμματα του ΔΝΤ και μπορούμε να δούμε τα αναλυτικά τους αποτελέσματα.

⁹² Killick, Tony 1995 IMF Programs in Developing Countries: Design and Impact. London: Routledge

⁹³ Goldstein, Morris and Montiel, Peter (1986) Evaluating Fund stabilization programs with multicountry data. IMF Staff Papers 33, 304-44.

Table 2 Summary of empirical evaluations of the effect of Fund programmes

Study	Time period	Number of programmes	Number of countries	Effects on ¹			
				Balance of payments	Current account	inflation	Growth
Before-after							
Reichmann and Stillson (1978)	1963-72	79	...	0	...	0	+
Connors (1979)	1973-77	31	23	0	0	0	0
Killick (1984)	1974-79	38	24	0	0	-*	0
Zulu and Nsouli (1985)	1980-81	35	22	...	0	0	0
Goldstein and Montiel (1986)	1974-81	68	58	-	-	-	-
Pastor (1987)	1965-81	...	18	+*	0	0	0
Khan (1990)	1973-88	259	69	+	+*	-	-
Killick, Malik and Manuel (1995)	1979-85	...	16	+*	+*	-*	+*
Schadler <i>et al.</i> (1993)	1983-93	55	19	+	-	-	+
Simulation/estimation							
Khan and Knight (1981)	1968-75	...	29	+	+	-	-
Khan and Knight (1985)	1968-75	...	29	+	+	-	-*
Control-group							
Donovan (1981)	1970-76	12	12	-	+
Donovan (1982)	1971-80	78	44	+	+	-	-
Goldstein and Montiel (1986)	1974-81	68	58	-	-	+	-
Gylfason (1987)	1977-79	32	14	+*	...	0	0
Loxley (1984)	1971-82	38	38	0	0	-*	0
Khan (1990)	1973-88	259	69	+*	+*	-	+
Przeworski and Vreeland (2000)	1951-90	226				0	-*
Generalized evaluation							
Goldstein and Montiel (1986)	1974-81	68	58	-	-	+	-
Khan (1990)	1973-88	259	69	+*	+*	-	+
Conway (1994)	1976-86	217	73	...	+*	-	-+*
Bagci and Perraudin (1997)	1973-92	...	68	+*	+*	-	+*
Dicks-Mireaux <i>et al.</i> (2000)	1986-91	88	74	-	+*

Source: IMF (2004).

¹ Direction of change: (+) indicates positive effect, (-) indicates negative effect, (0) indicates no effect.

* indicates statistically significant results

Με βάση μια πιο πρόσφατη έρευνα του μελετητή Conway⁹⁴ υποστηρίζεται ότι η επίδραση των προγραμμάτων στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, μέσα σε ένα βάθος χρόνου, έχει μειωθεί κατά την περίοδο του 1970 και του 1980, επίσης ο πληθωρισμός μειώθηκε σε συνδυασμό με την οικονομική ανάπτυξη στις χώρες που δανείζονται χρήματα από το ΔΝΤ. Η ίδια πτώση επιβεβαιώνεται και από τις μελέτες του Dreher⁹⁵, και των Barro & Lee⁹⁶ οι οποίοι διαπίστωσαν ότι η αρνητική επίδραση στην οικονομική ανάπτυξη είναι εμφανής για μια περίοδο πέντε ετών.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αρνητικής οικονομικής ανάπτυξης σε χώρα που ακολούθησε πρόγραμμα του ΔΝΤ είναι η Λατινική Αμερική την περίοδο του

⁹⁴ Conway, Patrick 2006 The International Monetary Fund in a time of crisis. Journal of Economic Literature, forthcoming

⁹⁵ Dreher, Axel ,2004, IMF and economic growth: the effects of programs, loans, and compliance with conditionality. Mimeographed, Exeter University.

⁹⁶ Barro, Robert J. and Lee, Jong-Wha (2006) IMF programs: who is chosen and what are the effects. Journal of Monetary Economics 52, 1245-69.

1990. Η μελέτη του Pastor⁹⁷ έκανε εμφανές ότι τα προγράμματα του ΔΝΤ έχουν οδηγήσει σε μια πιο άνιση κατανομή του εισοδήματος στις χώρες της Λατινικής Αμερικής. Επίσης η έρευνα του Vreeland⁹⁸ απέδειξε ότι τα ίδια προγράμματα που εφαρμόστηκαν στην Λατινική Αμερική μείωσαν το μερίδιο του εισοδήματος από την εργασία. Στα ίδια συμπεράσματα έχει καταλήξει και η έρευνα του Easterly⁹⁹ όπου διαπίστωσε ότι η εμπλοκή του ΔΝΤ, έφερε αντίθετες επιδράσεις πάνω στη φτώχεια, με τη μείωση τόσο του ρυθμού με τον οποίο οι άνθρωποι εισέρχονται στη φτώχεια κατά τη διάρκεια μιας περιόδου αρνητικών οικονομικών επιδράσεων καθώς και στον ρυθμό με τον οποίο εξέρχονται.

Παρ' όλα αυτά, αν θέλουμε να είμαστε δίκαιοι πρέπει να εστιάσουμε και σε ένα άλλο ενδεχόμενο. Μια συμφωνία με το ΔΝΤ, δεν σημαίνει κατ' ανάγκη κυβερνητική δέσμευση για τις πολιτικές του προγράμματος. Οι κυβερνήσεις μπορεί να έχουν μικρή ή καμία πρόθεση να συμμορφωθούν πλήρως με τις συμφωνίες. Από την άλλη πλευρά, ακόμη και κυβερνήσεις που είναι πλήρως αφοσιωμένες στην εφαρμογή των προγραμμάτων μπορεί να αντιμετωπίσουν δυσκολίες στην εφαρμογή, λόγω των εγχώριων πολιτικών της αντιπολίτευσης ή από τις απρόβλεπτες εξωτερικές οικονομικές κρίσεις.

Προχωρώντας σε άλλα αποτελέσματα που αφορούν την εφαρμογή των προγραμμάτων του ΔΝΤ, διαπιστώνουμε ότι σύμφωνα με τους Nsouli, Atoian και Μουρμούρα, η καλύτερη εφαρμογή των προγραμμάτων επιτυγχάνεται αν συνδυαστεί με χαμηλό πληθωρισμό και με αρχικά ασθενέστερη, αλλά στη συνέχεια ισχυρότερη ισορροπία στο ισοζύγιο. Η συγκεκριμένη μελέτη δεν βρίσκει σημαντικές επιπτώσεις της εφαρμογής των προγραμμάτων στην οικονομική ανάπτυξη. Άλλοι, όπως ο Chen και Alun¹⁰⁰ υποστηρίζουν ότι η διακοπή των προγραμμάτων του ταμείου, από τις εκάστοτε κυβερνήσεις, προκαλείται κυρίως από την αύξηση του

⁹⁷ Pastor, M. (1987) The effects of IMF programs in the third world: debate and evidence from Latin America. *World Development* 15, 249-62

⁹⁸ Vreeland, James Raymond (2001a) The effect of IMF programs on labor. *World Development* 30, 121-39.

⁹⁹ Easterly, William (2005) What did structural adjustment adjust? The association of policies and growth with repeated IMF and World Bank adjustment loans. *Journal of Development Economics* 76, 1-22.

¹⁰⁰ Chen, Chuling and Thomas, Alun (2003) Evaluating Fund-supported programs in the 1990s: the importance of taking explicit account of stoppages. Mimeographed, International Monetary Fund.

πληθωρισμού και την εμφάνιση μεγαλύτερων ελλειμμάτων στον προϋπολογισμό, από ότι πριν την αρχή του εκάστοτε προγράμματος. Επίσης οι ίδιο υποστηρίζουν ότι η θετική επίδραση στην οικονομική ανάπτυξη μπορεί να γίνει φανερή, μετά από μια περίοδο 3 χρόνων από όταν ολοκληρωθούν τα προγράμματα. Μια εκτεταμένη μελέτη που διεξήχθη από τους Ivanova et al¹⁰¹ όταν αυτός προσπάθησε να αναλύσει την εφαρμογή 170 προγραμμάτων, μεταξύ των ετών 1992 και 1998, χρησιμοποιώντας κυρίως ως μέτρο τόσο αμετάκλητες όσο και αναστρέψιμες διακοπές στα προγράμματα του ταμείου. Η μελέτη του συνοψίζεται ως εξής : Από την μία πλευρά τα προγράμματα του ΔΝΤ επηρεάζονται από τις εγχώριες πολιτικές των χωρών που λαμβάνουν χρηματοδότηση, από τα ισχυρά πολιτικά συμφέροντα, από την έλλειψη πολιτικής συνοχής, από την εμφάνιση αναποτελεσματικής γραφειοκρατίας στις χώρες που λαμβάνουν την οικονομική βοήθεια κ.α. Από την άλλη πλευρά οι αρχικές συνθήκες, η προσπάθεια του ΔΝΤ και το βάθος των όρων που επιβάλλονται στις χώρες δεν φαίνεται να επηρεάζουν πραγματικά τις προοπτικές των προγραμμάτων όταν αυτά έχουν σχεδιαστεί για την κάθε περίπτωση ξεχωριστά. Στην ίδια έρευνα επισημαίνεται ότι οι κυβερνήσεις που παραμένουν για αρκετό διάστημα στην εξουσία έχουν λιγότερες πιθανότητες επιτύχουν την ολοκλήρωση των προγραμμάτων και ότι θεωρείται πιο πιθανό να ολοκληρωθούν αν η κυβέρνηση είναι προσφάτως εκλεγμένη. Τέλος ένα άλλο ενδιαφέρον αποτέλεσμα είναι ότι οι οικονομίες με υψηλό άνοιγμα του εμπορίου είναι πιο πιθανό να ολοκληρώσουν τα προγράμματα και τελικά επισημαίνεται ότι οι εισροές ιδιωτικών κεφαλαίων αποθαρρύνουν την εφαρμογή.

Μια τελευταία έρευνα που θα παρουσιαστεί είναι αυτή των Arpac, Bird & Μανδηλαράς¹⁰². Η συγκεκριμένη έρευνα εξέτασε προγράμματα που εφαρμόστηκαν σε 95 χώρες την περίοδο 1992 – 2004. Οι ερευνητές συνοψίζουν τα συμπεράσματά τους και αναφέρουν ότι η υλοποίηση των προγραμμάτων του ΔΝΤ είναι πιο πιθανή όταν το άνοιγμα του εμπορίου επιτρέπει στις χώρες που δανείζονται να προσαρμοστούν. Στις περιπτώσεις που δεν υπάρχει το άνοιγμα θα πρέπει να

¹⁰¹ Ivanova, Anna; Mayer, Wolfgang; Mourmouras, Alex and Anayiotas, George (2003) What determines the implementation of IMF-supported programs? IMF Working Paper 03/8

¹⁰² Arpac, Ozlem; Bird, Graham and Mandilaras, Alex (2006) The implementation of IMF programmes: an empirical investigation. Surrey Centre for International Economic Studies Working Paper

υπάρχει μικρή απόσταση στις υλοποιούμενες πολιτικές ανάμεσα στο ταμείο και τις εκάστοτε κυβερνήσεις. Αντίθετα η εφαρμογή είναι λιγότερο πιθανό να ολοκληρωθεί όταν η συγκέντρωση των εξαγωγών οδηγεί σε ανισορροπίες στο ισοζύγιο πληρωμών καθώς και όταν τα εξωτερικά σοκ είναι πολύ πιθανό να επηρεάσουν την εγχώρια εθνική οικονομία. Και σε αυτή την έρευνα επισημαίνεται ότι οι κυβερνήσεις που έχουν παραμείνει για αρκετά χρόνια στο «τιμόνι» της χώρας είναι λιγότερο πιθανό να ολοκληρώσουν τα προγράμματα του ταμείου. Επίσης η ίδια δυσκολία εφαρμογής υπάρχει όταν επίκεινται εκλογές, σύμφωνα με την ίδια έρευνα. Για να μπορέσουμε να καταλάβουμε και να εξετάσουμε καλύτερα τα προγράμματα του ΔΝΤ, θα πρέπει να εξετάσουμε παράλληλα οικονομικούς παράγοντες αλλά και τις οποιοσδήποτε πολιτικές επιρροές υπάρχουν στο εσωτερικό της εκάστοτε χώρας.

Πριν κλείσουμε το κεφάλαιο αυτό θα πρέπει να επισημάνουμε μερικά δεδομένα που αφορούν χώρες οι οποίες κάνουν παρατεταμένη χρήση των πόρων του ταμείου, μέσω δανεισμού. Οι χώρες που δανείζονται για μεγάλο χρονικό διάστημα είναι πολύ πιθανό να είναι ευαίσθητες σε εξωτερικά σοκ, καθώς επίσης έχουν και περιορισμένη πρόσβαση στο ιδιωτικό διεθνές κεφάλαιο. Σύμφωνα με την μελέτη του Joyce¹⁰³ υπάρχουν στοιχεία τα οποία αποδεικνύουν ότι οι χώρες που κάνουν παρατεταμένη χρήση των πόρων του ταμείου έχουν χαρακτηριστικά όπως, χαμηλό κατά κεφαλή εισόδημα, χαμηλό ποσοστό επενδύσεων, μεγάλα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών και μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα καθώς επίσης παρουσιάζονται αδύναμες στο διεθνές εμπόριο. Επίσης γίνεται ο ισχυρισμός από τον ίδιο μελετητή ότι οι χώρες που βρίσκονται για περισσότερα από 5 χρόνια υπό την επίβλεψη του ΔΝΤ είναι κυρίως φτωχές χώρες και με περιορισμένη απελευθέρωση του εμπορίου. Η παρατεταμένη εμπλοκή του ΔΝΤ επισημαίνεται και στην έρευνα των Conway & Joyce . Στην συγκεκριμένη έρευνα αναφέρεται ότι η παρατεταμένη εμπλοκή του ΔΝΤ μπορεί να έχει αρνητικό αντίκτυπο στους εγχώριους θεσμούς, καθώς η εξάρτηση από το ΔΝΤ αυξάνεται με την πάροδο του χρόνου. Αυτό τεκμηριώνεται από αποδεικτικά στοιχεία τα οποία κάνουν φανερό ότι η πιθανότητα «απόδρασης» από τα προγράμματα του ΔΝΤ γίνεται όλο και πιο

¹⁰³ Joyce, Joseph P. (2001) Time Present and time past: a duration analysis of IMF program spells. Federal Reserve Bank of Boston Working Paper No. 01-2 (Review of 104 International Economics, forthcoming).

δύσκολο όσο μια χώρα βρίσκεται υπό την επίβλεψη του ταμείου.

Το ΔΝΤ έχει μια αρκετά μεγάλη ιστορία αλλά και συνέχεια μέσα στον χρόνο. Από την ίδρυσή του μέχρι σήμερα έχει καταφέρει να αποτελέσει έναν από τους μεγαλύτερους διεθνείς οργανισμούς. Έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στις μεγαλύτερες χρηματοπιστωτικές κρίσεις σε όλο το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα. Η συμβολή του στην κρίση της τεκίλας των Τίγρων της Ανατολής, αλλά και στην πιο πρόσφατη κρίση που έπληξε ολόκληρη την παγκόσμια οικονομία.

Είναι γεγονός ότι την δεκαετία του 1970 συντελέστηκε μια μεγάλη αλλαγή τόσο στη παγκόσμια οικονομία όσο και στο ίδιο το ταμείο. Η μετάβαση στις κυμαινόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες έφερε νέα δεδομένα για σχεδόν όλες τις αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες οικονομίες αλλά και στο ίδιο το ταμείο. Ένας από τους βασικούς ρόλους του ταμείου έπαψε να ισχύει μετά την μετάβαση. Το ταμείο δυστυχώς δεν έχει καταφέρει να επαναπροσδιορίσει τον ρόλο του μέσα στον νέο παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον.

Είναι γεγονός ότι το ΔΝΤ και τα προγράμματά του έχουν δεχθεί αρκετή κριτική από αρκετούς ακαδημαϊκούς και οικονομολόγους. Υπάρχουν γεωγραφικές περιοχές, όπως αυτή της Υποσαχάριας Αφρικής, που έχουν γνωρίσει ιδιαίτερα προβλήματα μετά την επέμβαση του ΔΝΤ. Αρκετά κράτη είδαν το δημόσιο χρέους τους να εκτινάσσεται σε τεράστια ποσοστά του ΑΕΠ και ο φυσικός τους πλούτος να ιδιωτικοποιείται. Υπάρχουν βέβαια και περιπτώσεις όπου αρκετά κράτη βοηθήθηκαν στο να ανακάμψουν ύστερα από οικονομικά σοκ, με την βοήθεια του ταμείου. Η αλήθεια βρίσκεται κάπου στη μέση, σίγουρα το ίδιο το ταμείο έχει ακολουθήσει αρκετές φορές λάθος πολιτικές αλλά και τα ίδια τα κράτη δεν ήταν αρκετές φορές πρόθυμα να ακολουθήσουν μεταρρυθμίσεις που θα μπορούσαν να ωφελήσουν τις εθνικές τους οικονομίες. Το ΔΝΤ ως ένας από τους σημαντικότερους διεθνείς οργανισμούς θα πρέπει να βρίσκεται συνεχώς σε επαγρυπνήσει και να λειτουργεί ως έσχατος δανειστής για όποιο κράτος το έχει ανάγκη αλλά παράλληλα πρέπει να φροντίζει να διορθώνει τα λάθη που έχει κάνει στο παρελθόν.

Η υποδοχή των πολιτικών του ΔΝΤ και ο αντύκτυπός τους στην Κοινή Γνώμη

Σε ποιον βαθμό τα προγράμματα του ΔΝΤ προωθούν την κοινωνική δικαιοσύνη και αντιμετωπίζουν τα ζητήματα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού; Αυτά τα καίρια ερωτήματα έγιναν ακόμα πιο έντονα από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 και ιδιαίτερα τη δεκαετία του 1990, όπου ήταν πλέον έκδηλος ο έντονα αντικοινωνικός χαρακτήρας των προγραμμάτων του ΔΝΤ.

Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1980, το θέμα της φτώχειας¹⁰⁴ θεωρούνταν τόσο από το ΔΝΤ όσο και από την Παγκόσμια Τράπεζα ως ένα αμιγώς εγχώριο ζήτημα, με αποτέλεσμα όλα τα πακέτα σταθεροποίησης και διαρθρωτικής προσαρμογής να μην έχουν κανένα στοιχείο κοινωνικής μέριμνας. Ένα πρώτο βήμα για να αποκτήσουν οι οργανισμοί του Bretton Woods ένα πιο κοινωνικό πρόσωπο έγινε από την Παγκόσμια Τράπεζα,¹⁰⁵ με τη δημιουργία ενός Συνολικού Πλαισίου Στήριξης (ΣΠΣ), που είχε στόχο τη μείωση της φτώχειας και τη δημιουργία των προϋποθέσεων για ανάπτυξη με σταθερότητα και διάρκεια. Το ΔΝΤ άλλαξε και αυτό τη στάση του σε ζητήματα που αφορούν τη φτώχεια και τη διανομή του εισοδήματος. Ο Polak (1991, σελ. 26) σημειώνει ότι «[Τ]ο Ταμείο αναγνωρίζει ότι το ζήτημα της φτώχειας θα πρέπει να εξισορροπηθεί έναντι άλλων ζητημάτων που αφορούν δημοσιονομικές κατηγορίες, πιθανά παραγωγικά αντικίνητρα και διοικητική ικανότητα». Και συνεχίζει ισχυριζόμενος ότι η αναγνώριση του ζητήματος της φτώχειας θα μπορούσε να θεωρηθεί ως 'η Τρίτη Προσέγγιση', η οποία προϋποθέτει την ενίσχυση του Ταμείου με πρόσθετους πόρους από τις κυβερνήσεις που συμμετέχουν, από κυβερνητικούς οργανισμούς και άλλους διεθνείς οργανισμούς βοήθειας και τη διοχέτευσή τους στις πιο φτωχές πληθυσμιακές ομάδες που έχουν πληγεί από την ασκούμενη οικονομική πολιτική λιτότητας.

Στα μέσα του 1990, το ΔΝΤ αναθεώρησε την προσέγγισή του σε θέματα μεγέθυνσης και κοινωνικής συνοχής, αλλάζοντας τον Ενισχυμένο Μηχανισμό

¹⁰⁴ Η Παγκόσμια Τράπεζα διακρίνει τους φτωχούς σε δύο ομάδες: α) σε όσους βρέθηκαν σε κατάσταση φτώχειας λόγω της περικοπής των κρατικών επιδομάτων και σε όσους δεν κατόρθωσαν να βρουν δουλειά, εξαιτίας της μείωσης των θέσεων εργασίας στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, β) σε όσους ζούσαν στη φτώχεια και πριν από την εφαρμογή των διαρθρωτικών προγραμμάτων, αλλά η οικονομική τους κατάσταση επιδεινώθηκε ακόμα περισσότερο με την εφαρμογή των μέτρων

¹⁰⁵ Με την έκθεση «Επίθεση στη φτώχεια» που δημοσίευσε η Παγκόσμια Τράπεζα το 2000 επιχειρήθηκε η ένταξη των πολιτικών για τον περιορισμό της φτώχειας στο ευρύτερο πλαίσιο των διαρθρωτικών προσαρμογών.

Διαρθρωτικής Προσαρμογής (Enhanced Structural Adjustment Facility – ESAF) σε Έγγραφο Στρατηγικής για τη Μείωση της Φτώχειας¹⁰⁶ (Poverty Reduction and Growth Facility – PRGF). Μέσω αυτού του μηχανισμού, το ΔΝΤ επιχειρεί να ενδυναμώσει το κοινωνικό στοιχείο των προ- γραμμάτων του και ταυτόχρονα, θεωρητικά, να αυξήσει τη συμμετοχή των δανειζόμενων οικονομιών στον σχεδιασμό των προγραμμάτων διαρθρωτικής προσαρμογής και οικονομικής σταθερότητας. Παρά τις αλλαγές, καμία ουσιαστική πρόοδος σε σχέση με το παρελθόν δεν έχει γίνει στις πολιτικές και στους προβλεπόμενους στόχους του ΔΝΤ, καθώς «...οι περισσότερες στρατηγικές επικεντρώνονται στη μεγέθυνση, δίχως στην πλειοψηφία να εστιάζουν στο πώς διανέμεται η μεγέθυνση στους φτωχούς ...οι μακροοικονομικές πολιτικές έχουν αλλάξει λίγο από τα παλιά προγράμματα διαρθρωτικής προσαρμογής, με συνεχιζόμενη επικέντρωση στις ιδιωτικοποιήσεις, στην απελευθέρωση και στον μειωμένο κρατικό ρόλο»¹⁰⁷. Το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα προσεγγίζουν το θέμα σε σχέση με τις κοινωνικές επιπτώσεις της μακροοικονομικής πολιτικής, παρά με το κοινωνικό περιεχόμενο της μακροοικονομικής πολιτικής. Αυτό σημαίνει ότι δεν επικεντρώνονται στην εξισορρόπηση των κοινωνικών δυνάμεων που πλήττονται από την άσκηση μιας συγκεκριμένης μακροοικονομικής πολιτικής, αλλά στη διαμόρφωση της αποτελεσματικότερης επιλογής των εργαλείων πολιτικής και του χρονικού πλαισίου εφαρμογής τους. Έτσι, η διαμόρφωση της οικονομικής πολιτικής εξαντλείται όχι στο εάν το κρατικό έλλειμμα πρέπει να μειωθεί, αλλά στο πώς θα γίνει αυτό με αύξηση των φόρων ή μείωση των δαπανών. Αντί να κοιτούν την εξισορρόπηση των κοινωνικών δυνάμεων, κοιτάζουν μόνο τις επιπτώσεις της μακροοικονομικής πολιτικής στους ρυθμούς μεγέθυνσης του ΑΕΠ και στις επιπτώσεις της μεγέθυνσης στη φτώχεια».

Από την πλευρά του ΔΝΤ, η διανομή του εισοδήματος προσδιορίζεται από πολλούς παράγοντες θεσμικούς και διαρθρωτικούς, ώστε οι μεγάλες εισοδηματικές ανισότητες να μην οφείλονται στο περιεχόμενο των εφαρμοζόμενων πολιτικών, αλλά μάλλον στις ιδιαιτερότητες κάθε οικονομίας. Από κριτική άποψη, βέβαια, η ουσία βρίσκεται στο περιεχόμενο των προτεινόμενων σταθεροποιητικών πολιτικών, καθώς η αντιπληθωριστική πολιτική και ένα είδος χρηματοπιστωτικού

¹⁰⁶ 19. Αυτό το πρόγραμμα είναι διαθέσιμο σε ογδόντα χώρες χαμηλού εισοδήματος και δίνει τη δυνατότητα χορήγησης δεκαετούς δανείου με ετήσιο επιτόκιο 0,5%.

¹⁰⁷ Peet ο.π.

συντηρητισμού έχουν «...ένα κοινωνικά άδικο περιεχόμενο, καθώς θέτουν σε προτεραιότητα τα χρηματικά δικαιώματα των πιστωτών».

Στο πλαίσιο της δια-μόρφωσης εθνικής οικονομικής πολιτικής, οι αρετές των πολιτικών λιτότητας είναι λιγότερο θελκτικές όταν οι άνθρωποι στερούνται υγειονομική φροντίδα, εκπαίδευση και κοινωνική δικαιοσύνη». Από εμπειρική πλευρά, οι Killick and Malik (1993), εξετάζοντας τις κοινωνικές συνέπειες¹⁰⁸ των σταθεροποιητικών προγραμμάτων του ΔΝΤ, κατέληξαν πως στις περισσότερες περιπτώσεις τα μέτρα οδήγησαν σε μεγάλες εισοδηματικές ανισότητες, με χαμένους κυρίως τους φτωχούς και τους εργαζομένους στα αστικά κέντρα. Ιδιαίτερα για τις χώρες της Λατινικής Αμερικής, τα προγράμματα του ΔΝΤ ήταν στενά συνδεδεμένα με τη μείωση του μεριδίου της εργασίας στη διανομή του εισοδήματος.

Αυτό το αποτέλεσμα επιβεβαιώνεται και από τον Pastor (1987) για ένα δείγμα χωρών της Λατινικής Αμερικής που εντάχθηκαν στο δανειακό πρόγραμμα του ΔΝΤ. Επιπλέον, και ο Stewart (1991) διαπιστώνει ότι κατά τη δεκαετία του 1980 στις χώρες της Λατινικής Αμερικής που ακολούθησαν το δανειοδοτικό πρόγραμμα σταθεροποίησης του ΔΝΤ δια-μορφώθηκαν υψηλά επίπεδα ανεργίας. Πιο συγκεκριμένα, από τις δεκαέξι χώρες του δείγματος στις δέκα χώρες η ανεργία ήταν υψηλότερη το 1989 σε σχέση με τις αρχές της δεκαετίας, ενώ ήταν η ίδια ή λίγο χαμηλότερη στις έξι χώρες του δείγματος. Στην ίδια μελέτη προκύπτει ότι, έπειτα από την εφαρμογή των προγραμμάτων στήριξης του ΔΝΤ και κυρίως ως συνέπεια της μείωσης της ζήτησης στην επίσημη αγορά (formal sector), αυξήθηκε η μαύρη αγορά εργασίας. Στον μη αγροτικό τομέα η μαύρη εργασία υπολογίζεται ότι από 29% το 1980 αυξήθηκε στο 32% το 1986. Παρόμοια αύξηση που πλησιάζει το 4% παρατηρήθηκε και στις υποσαχάριες χώρες της Αφρικής κατά την περίοδο 1980-1985, περίοδο εφαρμογής σταθεροποιητικών πολιτικών υπό την εποπτεία του ΔΝΤ. Η οικονομετρική μελέτη του Vreeland¹⁰⁹, που αφορούσε ένα σύνολο 110 χωρών για την περίοδο 1961-1993 και που μεθοδολογικά ήταν περιορισμένες οι επιπτώσεις της μη τυχαίας επιλογής στατιστικών στοιχείων, επιβεβαιώνει τα συμπεράσματα των άλλων μελετών που ανέδειξαν τις αρνητικές επιπτώσεις των προγραμμάτων του Ταμείου όσον αφορά το μερίδιο της εργασίας στο συνολικό εθνικό εισόδημα.

¹⁰⁸ Ο Stewart (1991) αναφέρει τρεις μηχανισμούς που μπορούν να επηρεάσουν την ανθρώπινη και κοινωνική ανάπτυξη: 1) το εισόδημα που επηρεάζεται από τις αλλαγές στην εργασία, στους μισθούς και στα εισοδήματα από προσωπική εργασία, 2) οι τιμές βασικών αγαθών, και ιδίως όσων συνδέονται με τη σίτιση, 3) η διαθεσιμότητα βασικών υπηρεσιών, όπως η παιδεία και η υγεία.

¹⁰⁹ Vreeland (2002) ο.π.

Αντίθετα με τις δηλώσεις του πρώην διευθυντή του ΔΝΤ Michel Camdessus για τα προγράμματα που είναι προσανατολισμένα σε υψηλής ποιότητας οικονομική μεγέθυνση, ο παρατηρεί ότι «...τα προγράμματα του ΔΝΤ μειώνουν την οικονομική μεγέθυνση και οι αρνητικές επιπτώσεις επικεντρώνονται κυρίως στην εργασία», ενώ συνεχίζει υποστηρίζοντας ότι, «...παρά την αρνητική οικονομική μεγέθυνση, το εισόδημα των 'λίγων προνομιούχων' αυξάνεται». Από την πλευρά της περικοπής των κρατικών δαπανών, οι διανεμητικές επιπτώσεις προσδιορίζονται από το μέγεθος και το είδος των περικοπών (σε παραγωγικές ή μη παραγωγικές δαπάνες)¹¹⁰.

Οι μειώσεις στο σύνολο των κρατικών επενδύσεων αυξάνει την ανισοκατανομή του εισοδήματος και τη φτώχεια, καθώς ένα μεγάλο μέρος του φτωχού, ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού εργάζεται στα δημόσια έργα. Οι περικοπές των κοινωνικών παροχών εντείνουν το πρόβλημα της φτώχειας, βυθίζοντας τις οικονομίες σε έναν φαύλο κύκλο ύφεσης και κοινωνικής απαξίωσης¹¹¹, «...οι μειώσεις στην κρατική παροχή κοινωνικής προστασίας, υγείας και εκπαίδευσης ή η ιδιωτικοποίηση των κοινωνικών παροχών και των κρατικών επιχειρήσεων στοχεύουν στην αλλαγή των ιδιοκτησιακών σχέσεων και άρα στη διανομή του πλούτου και της πολιτικής δύναμης στους πλούσιους, τις μεγάλες επιχειρήσεις και στους εισοδηματίες, σε βάρος της κάτω τάξης». Γενικότερα, η σκληρή πολιτική λιτότητας που προτείνεται από το ΔΝΤ, με περικοπές σε μισθούς στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, περικοπές στις κοινωνικές παροχές που απευθύνονται κυρίως στις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, αυξήσεις στη φορολογία που επιβαρύνουν το ήδη μειωμένο, λόγω της ύφεσης, εισόδημα, πλήττει ακόμα περισσότερο τις μεσαίες και χαμηλές εισοδηματικές τάξεις, ασκώντας ταυτόχρονα μικρότερης έκτασης πιέσεις στις υψηλές εισοδηματικά ομάδες, οι οποίες, έχοντας συνήθως πρόσβαση στην πολιτική ελίτ, μπορούν να μετριάσουν τις αρνητικές επιπτώσεις της υψηλής φορολογίας¹¹².

Από την ανάλυση των σχετικών εμπειρικών μελετών προκύπτει επίσης ότι οι διανεμητικές επιπτώσεις των προγραμμάτων σταθεροποίησης του ΔΝΤ εξαρτώνται σε κάποιο βαθμό από τους πολιτικούς συσχετισμούς των δανειζόμενων οικονομιών καθώς και από την προ του προγράμματος μακροοικονομική τους κατάσταση.

¹¹⁰ Vreeland 2002

¹¹¹ Garouda 2000

¹¹² Ο.π.

Ειδικότερα, οι χώρες που εντάχθηκαν σε κάποιο δανειοδοτικό πρόγραμμα του ΔΝΤ και υιοθέτησαν πολιτικές αναδιάρθρωσης και σταθεροποίησης πριν περιέλθουν σε κρίση διέθεταν ισχυρότερη διαπραγματευτική ικανότητα και κατάφεραν να διαμορφώσουν ένα πρόγραμμα πολιτικά εφικτό και κοινωνικά πιο δίκαιο.

Διεθνείς οργανισμοί, όπως τα Ηνωμένα Έθνη που συνεργάζονται με το ΔΝΤ, έχουν επισημάνει την απουσία του στοιχείου της κοινωνικής δικαιοσύνης και μέριμνας στα προγράμματα του Ταμείου και έχουν προτείνει τη θέσπιση μέτρων σταθεροποίησης και διαρθρωτικής προσαρμογής με 'ανθρώπινο πρόσωπο' (μικρές περικοπές σε κοινωνικές δαπάνες, στήριξη των φτωχών που πλήττονται από τα σταθεροποιητικά προγράμματα).¹¹³ Το 1996 το ΔΝΤ έθεσε σε εφαρμογή τον μηχανισμό βοήθειας Υπερχρεωμένων Φτωχών Χωρών (Heavily Indebted Poor Countries – HIPC), με κύριο στόχο «...την εξεύρεση μιας μόνιμης λύσης για το πρόβλημα του χρέους αυτών των χωρών, συνδυάζοντας τη σημαντική μείωση του χρέους με μεταρρυθμίσεις που ενισχύουν τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη και μειώνουν τη φτώχεια» (IMF, 2000). Απαραίτητη προϋπόθεση για την ένταξη στο συγκεκριμένο πρόγραμμα είναι η δέσμευση των οικονομιών που είναι υπερχρεωμένες ότι θα κινηθούν προς την κατεύθυνση του περιορισμού των μακροοικονομικών ανισορροπιών, με την εφαρμογή των προτεινόμενων από το Ταμείο μέτρων λιτότητας, ώστε «...η συνολική μείωση του χρέους να εφαρμόζεται ύστερα από μια περίοδο ορθών οικονομικών πολιτικών, προκειμένου να φτάσουμε σε αυτό που ονομάζεται 'σημείο ολοκλήρωσης'» (IMF, 2000).

Βέβαια, σε αντίθεση με τις προσδοκίες των ιθυνόντων του Ταμείου, οι προτεινόμενες πολιτικές βύθισαν τις περισσότερες οικονομίες σε έναν φαύλο κύκλο χρέους, αστάθειας και φτώχειας,¹¹⁴ με αποτέλεσμα το 1999 ο μηχανισμός των Υπερχρεωμένων Φτωχών Χωρών να υπαχθεί σε ένα μεταβατικό στάδιο που θα οδηγούσε σε άμεση μείωση του κόστους εξυπηρέτησης του χρέους. Παράλληλα, έγινε και μια πρώτη προσπάθεια για τη μείωση της φτώχειας, θέτοντας ως προϋπόθεση για την παροχή δανείου τη σύσταση ενός εθνικού σχεδίου για την

¹¹³ Σύμφωνα με τον Taylor (2000), οι οικονομίες χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες, ανά- λογα με το μέγεθος των κοινωνικών δαπανών κατά τη διάρκεια εφαρμογής των στα- θεροποιητικών προγραμμάτων: α) σε εκείνες που αύξησαν τις δαπάνες, β) σε εκείνες που δεν μπόρεσαν να αυξήσουν τις δαπάνες και γ) σε εκείνες που επέλεξαν να μην το κάνουν.

¹¹⁴ Πιο συγκεκριμένα, το 2001, 22 χώρες, εκ των οποίων 18 αφρικανικές, εντάχθηκαν στο πρόγραμμα για τις Υπερχρεωμένες Φτωχές Χώρες. Αντίθετα από τους αρχικούς στόχους για περιορισμό του χρέους στα 2/3, το χρέος των οικονομιών εξακολούθησε να αυξάνεται και από 500 δισ. δολάρια το 1980 έφθασε στο 1 τρις δολάρια το 1985 και γύρω στα 2 τρις δολάρια το 2000 (Peet, 2003, p. 97).

εξάλειψη φτώχειας, με έντονο το στοιχείο της κοινωνικής συναίνεσης. Η διόγκωση όμως του χρέους¹¹⁵ και η εντεινόμενη κριτική για την αποτελεσματικότητα των πολιτικών που ΔΝΤ ως προς τη διασφάλιση οικονομικής σταθερότητας και κοινωνικής δικαιοσύνης οδήγησαν στη συγκρότηση μιας ομάδας από ανεξάρτητους οικονομολόγους, με βασικό αντικείμενο την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του Ενισχυμένου Μηχανισμού Διαρθρωτικής Προσαρμογής.

Βασικό συμπέρασμα, μεταξύ άλλων, ήταν οι μεγάλες αρνητικές κοινωνικές επιπτώσεις του μηχανισμού στις χώρες που τον εφάρμοσαν,¹¹⁶ καθώς «η προσαρμογή περιλάμβανε μεγάλες αλλαγές στην κοινωνία, πολύ μεγάλες αλλαγές στις τιμές και ως συνέπεια, μεγάλη ανακατανομή του εισοδήματος» (IMF, 1998). Στο πλαίσιο αυτής της έντονης κριτικής, το ΔΝΤ μετονόμασε τον Ενισχυμένο Μηχανισμό Διαρθρωτικής Προσαρμογής σε Μηχανισμό Μείωσης της Φτώχειας και Οικονομικής Ανάπτυξης, με στόχο τη διαμόρφωση μιας ευρύτερης ατζέντας όπου θα συμπεριλάμβανε τον περιορισμό της φτώχειας στη διαρθρωτική προσαρμογή και θα στόχευε στην αύξηση της συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων των δανειζόμενων οικονομιών στη διαμόρφωση των προγραμμάτων. Βέβαια, στην πραγματικότητα, το μείγμα πολιτικής αυτού του προγράμματος εξακολουθεί να είναι νεοφιλελεύθερο, προσανατολισμένο στην απελευθέρωση των αγορών, στις αποκρατικοποιήσεις και στην περικοπή των κρατικών δαπανών, ενώ η συμμετοχή των εθνικών φορέων έχει οδηγήσει σε μια διαδικασία επικοινωνίας και όχι ουσιαστικής συμμετοχής.

Η μεγάλη ανισοκατανομή του εισοδήματος και η επιδείνωση του βιοτικού επιπέδου των μεσαίων και χαμηλών εισοδηματικά στρωμάτων στις χώρες που είναι ενταγμένες σε προγράμματα διαρθρωτικής προσαρμογής του Ταμείου δείχνουν πως ουσιαστικά «η φτώχεια χρησιμοποιείται σαν βιτρίνα προκειμένου να προωθηθούν ουσιαστικά τα ίδια προγράμματα προσαρμογής σε χώρες χαμηλού εισοδήματος, ενώ εξ αρχής αυτά ήταν που τις οδήγησαν σε ένα καθεστώς χρόνιας οικονομικής κρίσης». Η εμπειρία δείχνει πως τόσο το ΔΝΤ όσο και η Παγκόσμια Τράπεζα «...απλώς άλλαξαν το περιτύλιγμα των πολιτικών διαρθρωτικής προσαρμογής του

¹¹⁵ Σε αντίθεση με τις προσδοκίες του ΔΝΤ, οι χώρες που, σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση του Ταμείου, ανήκαν στις 41 υπερχρεωμένες φτωχές χώρες, κατέγραψαν αύξηση του συνολικού τους χρέους από τα 60 δισεκατομμύρια δολάρια το 1980 στα 205 δισεκατομμύρια το 2000 (IMF, 2000).

¹¹⁶ Η αξιολόγηση αφορούσε ένα δείγμα οικονομιών κυρίως από την Αφρική, την Ασία και τη Λατινική Αμερική, που δανειοδοτήθηκαν από το ΔΝΤ και υποχρεώθηκαν να εφαρμόσουν τα μέτρα της ατζέντας του Ταμείου.

παρελθόντος, δίνοντάς τους τη μορφή του νέου προγράμματος μείωσης της φτώχειας»¹¹⁷.

¹¹⁷ Peet (2009) ο.π.

Τρόποι Αύξησης της Επιρροής του ΔΝΤ στην Ρύθμιση της Παγκόσμιας Οικονομίας.

Η παγκόσμια οικονομία απειλείται ολοένα και περισσότερο από τις ασταθείς αντιδράσεις των αγορών στις διεθνείς ανισορροπίες σε μία περίοδο κατά την οποία το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο έχει εν πολλοίς απολέσει το λόγο ύπαρξής του ως παγκόσμιου οργανισμού νομισματικής πολιτικής. Οι δύο αυτές εξελίξεις θα έπρεπε να συνιστούν κίνητρο διεκδίκησης μίας νέας αποστολής για το ΔΝΤ. Τη δεκαετία του 1960, το ΔΝΤ διαχειριζόταν τα προβλήματα όλων των μεγάλων οικονομιών, ενώ τις δεκαετίες του 1980 και του 1990 αναδείχθηκε σε διαχειριστή κρίσεων για τις αναδυόμενες αγορές.

Η δουλειά αυτή όμως είναι πολύ πιο δύσκολη σήμερα, εξαιτίας του μεγέθους ορισμένων αναδυόμενων οικονομιών. Και σε κάθε περίπτωση η ανησυχία εστιάζεται εκ νέου στις ανεπτυγμένες οικονομίες του κόσμου, όπως οι ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Αυστραλία, οι οποίες χρηματοδοτούν τα τεράστια ελλείμματά τους με πλεονάσματα πολύ φτωχότερων χωρών. Αυτά τα πλεονάσματα αντανakλούν τα υψηλά ποσοστά αποταμίευσης τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα των πετρελαιοπαραγωγών και αναδυόμενων ασιατικών οικονομιών, τα οποία έχουν ως αποτέλεσμα τη συσσώρευση αποθεμάτων ξένου συναλλάγματος. Δεν πρόκειται όμως για ευλογία για αυτές τις χώρες. Τα αποθέματά τους έχουν γιγαντωθεί σε τέτοιο βαθμό, ώστε ακόμη και η ανακοίνωση της παραμικρής μεταβολής στο ενεργητικό -για παράδειγμα από ευρώ σε δολάρια- μπορεί να δημιουργήσει αναταράξεις και κρίσεις πανικού στις αγορές. Όπως συνέβαινε με το παλαιό καθεστώς αποθεμάτων, το οποίο επέτρεπε επιλογή ενεργητικού (για παράδειγμα, δολάριο, στερλίνα και χρυσό την περίοδο του μεσοπολέμου) η αστάθεια είναι εγγενής. Η προσπάθεια των χωρών αυτών να εντοπίσουν εναλλακτικές για τα αποθέματά τους έχει αποδειχθεί προβληματική¹¹⁸.

Η προσοχή εστιάζεται, κυρίως, στα αποθέματα της Κίνας, τα οποία αγγίζουν τα 1 τρις. δολάρια, και στις προσπάθειες της χώρας να διατηρήσει την αξία του ενεργητικού αυτού. Η προσπάθεια για διαφοροποίηση του χαρτοφυλακίου, που περιλαμβάνει κατά κύριο λόγο αμερικανικά κυβερνητικά ομόλογα, μέσω της επένδυσης 3 δισ. δολαρίων στον όμιλο διαχείρισης ιδιωτικού μετοχικού κεφαλαίου Blackstone αυτό το καλοκαίρι συνοδεύθηκε από επώδυνη απώλεια της αξίας τους.

¹¹⁸ Killick, Tony, (1995) IMF Programs in Developing Countries: Design and Impact. London: Routledge

Από την άλλη, οι κυβερνήσεις των βιομηχανικών κρατών ανησυχούν ότι τα νέα αυτά εθνικά ταμεία διαχείρισης πλούτου χρησιμοποιούνται περισσότερο ως εργαλείο πολιτικής στρατηγικής, παρά δρουν βάσει της λογικής της αγοράς. Ακόμη και το επιτυχημένο παράδειγμα της Temasek, κρατικού επενδυτικού ταμείου της Σιγκαπούρης, το οποίο για μακρά περίοδο είχε περάσει απαρατήρητο, σήμερα προσελκύει υπερβολική προσοχή, την οποία οι ιδιοκτήτες και οι διαχειριστές του δεν επιθυμούσαν. Οι αυξανόμενες ανησυχίες είναι κατανοητές. Άλλωστε, δεδομένου ότι οι κεντρικές τράπεζες και τα επενδυτικά ταμεία των αναδυόμενων αγορών κυριαρχούν σήμερα στις αγορές κεφαλαίου, τα αποτελέσματα δεν παράγονται πλέον από τη διάδραση εκατομμυρίων ανεξάρτητων κινήσεων, αποφάσεων ή στρατηγική. Όταν οντότητες τέτοιου μεγέθους λαμβάνουν αποφάσεις είναι υποχρεωμένες να δρουν βάσει στρατηγικής. Όλες οι πλευρές αρχίζουν να υποπτεύονται πολιτική χειραγώγηση¹¹⁹.

Οι αντιπαραθέσεις, που προκύπτουν όμως, θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν και οι ενέργειες πολιτικής εμπάθειας να απουσιάσουν, εάν υπήρχαν πολυμερείς οργανισμούς παρακολούθησης, που θα δεσμεύονταν στο να υπηρετήσουν το κοινό καλό. Αυτή θα έπρεπε να είναι η βασική αποστολή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου σήμερα. Παρακολούθηση σήμερα σημαίνει ουσιαστικά παροχή συμβουλών. Το 1960- όταν το ΔΝΤ επόπτευε την εφαρμογή του συστήματος του Bretton Woods πριν την κατάλυσή του το 1971 -η παρακολούθηση συνδεόταν με την αποτελεσματικότητα του Ταμείου ως μεγάλου οικονομικού διαμεσολαβητή. Η δυνατότητα του ΔΝΤ να δίνει κατευθύνσεις σε σημαντικές οικονομίες, όπως αυτή του Ηνωμένου Βασιλείου, έχει ενισχυθεί και από την εξάρτηση των χωρών αυτών από τους πόρους του διεθνούς οργανισμού. Ήταν η οικονομική δύναμη του ΔΝΤ, που του έδωσε από την πρώτη στιγμή ώθηση- μία δύναμη που ενισχύθηκε και από το δανεισμό του Ταμείου. Τα χρόνια που ακολούθησαν την κατάρρευση του Bretton Woods, το ΔΝΤ επανεφήρε εαυτόν ως ένα βασικό όχημα για τη διαχείριση των πλεονασμάτων, που προέκυψαν από την πετρελαϊκή κρίση της δεκαετίας του `70. Δανειζόταν από τις χώρες με τα πλεονάσματα, οι οποίες έτσι εν μέρει διαχειρίζονταν το νέο αυτό ενεργητικό με διαμεσολάβηση του ΔΝΤ. Το Ταμείο από την πλευρά του μπορούσε να δανείσει τις χώρες εκείνες, που είχαν πληγεί από την

¹¹⁹ Killick, Tony, (1995) IMF Programs in Developing Countries: Design and Impact. London: Routledge

αύξηση στις τιμές του πετρελαίου. Πράγματι, ένας μεγάλος παίχτης στο χρηματοοικονομικό σύστημα, μπορεί να διαδραματίσει σταθεροποιητικό ρόλο.

Κατά το παρελθόν, οι μεγάλοι ιδιωτικοί οργανισμοί μπορούσαν να σταθεροποιήσουν τις αγορές σε περιόδους πανικού. Ο όμιλος Rothschild προσέφερε σταθερότητα στο πρώτο μισό του 19ου αιώνα. Σε περιόδους πανικού τη διετία 1895-6 και το 1907, η J.P. Morgan ήταν εκείνη, που επανάφερε την ηρεμία στην αμερικανική οικονομία. Το 1930, την περίοδο της Μεγάλης Ύφεσης, δεν υπήρξε κάποια δύναμη, που να δράσει αντίστοιχα. Σήμερα υπάρχουν ορισμένες ενδείξεις ότι η Goldman Sachs αισθάνεται υποχρεωμένη να σταθεί απέναντι στο γενικό ρεύμα.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο θα μπορούσε να είναι μία ισχυρή δύναμη σταθεροποίησης εάν διαχειριζόταν μέρος των αποθεμάτων των πλεονασματικών οικονομιών, καθώς οι τοποθετήσεις του θα αντιστάθμιζαν τις κινήσεις των κερδοσκόπων. Αυτό θα σήμαινε οφέλη και για τις χώρες που διατηρούν τα τεράστια αποθέματα σε ξένο συνάλλαγμα, οι οποίες ενδιαφέρονται για τη σταθερότητα της παγκόσμιας οικονομίας και των διεθνών αγορών. Την ίδια ώρα, η διαχείριση αποθεμάτων από έναν διεθνώς ελεγχόμενο «διευθυντή» θα ήρε τις υποψίες και τις αμφιβολίες για τη χρήση του ενεργητικού αυτού για προώθηση πολιτικών σκοπιμοτήτων. Προκειμένου ωστόσο να φέρει εις πέρας μία τέτοια αποστολή, το ΔΝΤ θα πρέπει να ανακτήσει την εμπιστοσύνη των μελών του¹²⁰.

Πριν λοιπόν το ΔΝΤ αναλάβει το ρόλο του διαχειριστή τους, οι ασιατικές και άλλες χώρες θα πρέπει να δουν τη συμμετοχή τους στη διακυβέρνηση του οργανισμού να ενισχύεται. Μόνο σε αυτή την περίπτωση θα μπορούν να είναι σίγουρες, ότι δεν θα πέσουν θύμα πολιτικής χειραγώγησης. Η μελλοντική αξία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) και της Παγκόσμιας Τράπεζας, καθώς και άλλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων εξαρτάται από το πώς αυτά αλλάζουν. Το μέλλον του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας θα εξαρτηθεί από την ικανότητά τους να επιτευχθούν οι τρεις στόχοι: να αναπτύξουν ή να ενισχυθούν τα κίνητρα για ανάπτυξη της χώρας που είναι υποψήφια την παροχή κινήτρων για εφικτά δημόσια αγαθά βελτιώσεων στην ποιότητα ζωής και την μείωση της φτώχειας.

Από εδώ και στο εξής η επιτυχία ή αποτυχία πρέπει να κρίνεται από την ικανότητα των διεθνών οργανισμών να ενθαρρύνουν τις χώρες μέλη να

¹²⁰ Killick, Tony, (1995) ο.π.

δημιουργήσουν τα κατάλληλα κίνητρα για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την οικονομική και κοινωνική πρόοδο. Το ΔΝΤ στην αρχή θα μπορούσε να προσφέρει δύο οφέλη.

Πρώτον, μπορεί να μειώσει τον κίνδυνο των διεθνών ή παγκόσμιων οικονομικών κρίσεων.

Δεύτερον, μπορεί να παράσχει πληροφορίες για λογιστική και χρηματοοικονομικά πρότυπα, οι οποίες μειώνουν το κόστος της απόκτησης πληροφοριών. Η καλύτερη ενημέρωση βελτιώνει την κατανομή της αγοράς, επιτρέποντας στους συμμετέχοντες της αγοράς να κάνουν περισσότερο συνειδητές επιλογές.

Είναι διαπιστωμένο ότι η αγορά αντιδρά γρήγορα στις νέες πληροφορίες. Το ΔΝΤ έχει πλεονέκτημα στην απόκτηση πληροφοριών, λόγω της σχέσης εργασίας του με πολλές αναπτυσσόμενες χώρες και την υποχρεωτική από το άρθρο 4 αναφορά σχετικά με τις εξελισσόμενες χώρες. Το ΔΝΤ ήταν αργό στην ανάπτυξη προτύπων για τη βελτίωση της ποιοτικής ενημέρωσης και ακόμα πιο αργό να καταστήσει την πληροφορία δημόσια. Έχουν γίνει πολλές βελτιώσεις τα τελευταία χρόνια, αλλά πρέπει να γίνουν πολλές ακόμη. Το πιο σημαντικό καθήκον του ΔΝΤ είναι η πρόληψη και ο μετριασμός των κρίσεων. Το ΔΝΤ θα πρέπει να επαναπροσδιορίσει την κύρια του αποστολή. Αντί να δανείζει όλες τις χώρες με προβλήματα, θα πρέπει να περιορίσει το ρόλο του στην πρόληψη της εξάπλωσης των κρίσεων από την παραγμένη οικονομία των γειτόνων τους, τους εμπορικούς εταίρους, και άλλα. Αντί των μακροχρόνιων διαπραγματεύσεων για να γίνουν οι υποσχέσεις των μεταρρυθμίσεων, θα πρέπει να μην δανείζουν σε χώρες που δεν έχουν εγκριθεί και διατηρηθεί ορισμένες συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις. Η πρόβλεψη αυτών των αλλαγών, που επιτρέπουν χρονικά περιθώρια προσαρμογής, θα συμβάλουν πάρα πολύ στην αλλαγή των κινήτρων για τις χώρες και τους δανειστές.

Συμπεράσματα

Το ΔΝΤ έχει αναμφισβήτητα μεγάλη χρησιμότητα στην παροχή αισθήματος σταθεροποίησης στην παγκόσμια οικονομία, ρόλο που μοιράζεται και με άλλους οργανισμούς όπως είναι η Παγκόσμια Τράπεζα ή ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, που θέτουν σαφείς όρους για την ανάπτυξη των διεθνών συναλλαγών και του παγκοσμιοποιημένου παραγωγικού συστήματος, πάνω στο οποίο έχει δομηθεί η σύγχρονη οικονομία στον Δυτικό Κόσμο. Η τεχνογνωσία που έχει συγκεντρώσει τις τελευταίες δεκαετίες του επιτρέπει να παράσχει κρίσιμες υπηρεσίες στα Κράτη που επιθυμούν να εισέλθουν στο διεθνές οικονομικό σύστημα και οι ετήσιες εκθέσεις που συντάσσει για τα Κράτη-Μέλη, αποτελούν έναν σημαντικό οδηγό δημοσιονομικής πολιτικής για τα Κράτη, αλλά και επενδυτικό εγχειρίδιο για τις επιχειρήσεις.

Στους στόχους του, τους οποίους υπηρετεί πιστά (υπό την αρκετά συγκεκριμένη οπτική του), εντάσσεται και η διερεύνηση και η ισόρροπη ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου, με απώτερο σκοπό την υποβοήθηση της διατήρησης υψηλών επιπέδων απασχόλησης και εισοδήματος, όπως ακόμα η προώθηση της συναλλαγματικής σταθερότητας και η διατήρηση των διεθνών συναλλαγματικών ρυθμίσεων μέσω της αποφυγής της ανταγωνιστικής υποτίμησης του συναλλάγματος (με σκοπό την αθέμιτη και πλάγια αύξηση των εξαγωγών της εκάστοτε χώρας).

Βασικοί πυλώνες της πολιτικής που ακολουθεί είναι η δημιουργία ενός ενιαίου συστήματος πληρωμών (από άποψη όρων) και η εξάλειψη συναλλαγματικών και νομισματικών περιορισμών με στόχο την περαιτέρω ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου, αλλά και η εδραίωση της εμπιστοσύνης των κρατών μελών, παρέχοντας σε αυτές γενικούς πόρους του ΔΝΤ, κάτω από επαρκείς εγγυήσεις (ώστε κάθε κράτος μέλος να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει ανισορροπίες στο ισοζύγιο πληρωμών χωρίς να αναγκαστεί να καταφύγει σε μέτρα που θα έπλητταν τη διεθνή ευημερία).

Για να καλύψει τους στόχους αυτούς δημιούργησε τρεις βασικές λειτουργίες, των οποίων οι υπηρεσίες είναι διαθέσιμες στα κράτη-μέλη. Η πρώτη είναι η ελεγκτική λειτουργία, μέσω της οποίας μελετώνται, αναλύονται και αξιολογούνται οι πολιτικές κάθε κράτους-μέλους. Η δεύτερη είναι η συμβουλευτική λειτουργία που περιλαμβάνει την αποστολή εμπειρογνομώνων για την εκπόνηση μελετών και

εκθέσεων για την οικονομία, και που παρέχεται μετά από αίτηση/πρόσκληση από τις κρατικές αρχές των μελών και η τρίτη είναι η χρηματοδοτική λειτουργία με σκοπό την παροχή διευκολύνσεων, ή δανείων με ευνοϊκούς όρους, για την αντιμετώπιση ελλειμμάτων του ισοζυγίου πληρωμών.

Οι προϋποθέσεις όμως που θέτει για την παροχή των διευκολύνσεων αυτών (ή αλλιώς conditionality), παραμένουν σταθερές και χωρίς να δείχνουν κάποιον βαθμό ευελιξίας, ανάλογα με τη διαφορετικότητα της κάθε περίπτωσης. Η πάγια γραμμή του ΔΝΤ και οι προϋποθέσεις για δανειοδότηση, είναι ταυτόσημα με τις νεοκλασικές θεωρίες διορθωτικών μέτρων ανισορροπίας του Ισοζυγίου πληρωμών, που περιλαμβάνουν τόσο Βραχυπρόθεσμα μέτρα εξισορρόπησης συναλλάγματος, όσο και απαίτηση σε επίπεδο Δημοσιονομικών και Νομισματικών Μέτρων μείωσης του Εθνικού Εισοδήματος.

Όπως είδαμε και στην εργασία μας, τα προτεινόμενα Βραχυπρόθεσμα μέτρα εξισορρόπησης συναλλάγματος, συντίθενται από αύξηση επιτοκίων, περιορισμό του Εξωτερικού εμπορίου (εισαγωγές) και κάλυψη του ελλείμματος με εξωτερική χρηματοδότηση. Με την αύξηση των επιτοκίων, μειώνεται η ποσότητα χρήματος στην αγορά, το οποίο σημαίνει μείωση της κατανάλωσης και η μείωση των εισαγωγών, καλύπτουν εν μέρει το έλλειμμα του ισοζυγίου, ενώ αποτελούν και την αρχή της διαδικασίας της υποκατάστασης των εισαγωγών, με σκοπό να τονωθεί η εγχώρια παραγωγή και οικονομία.

Από την άλλη τα Δημοσιονομικά και Νομισματικά μέτρα μείωσης του Εθνικού εισοδήματος, αποτελούνται από μία δέσμη μέτρων αύξησης φόρων, μείωσης δημοσίων δαπανών, μείωσης προσφοράς χρήματος και διαρθρωτικά μέτρα βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας της εγχώριας οικονομίας. Τα μέτρα αυτά έχουν αποδειχθεί ότι έχουν πολλές διαφορετικές λειτουργίες. Από τη μία μειώνεται το δημόσιο έλλειμμα (φόροι και μείωση δαπανών), μειώνεται το έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών που οδηγεί στον εξωτερικό δανεισμό και τα ελλείμματα, αλλά από την άλλη αυξάνει την ανεργία άρα μειώνει το διαθέσιμο εισόδημα για κατανάλωση, μειώνει τις επενδύσεις καθώς αυξάνονται τα επιτόκια δανεισμού και τα δύο αυτά μέτρα μπορεί να οδηγήσουν σε περιδήνηση αποπληθωρισμού και απο-επένδυσης που οδηγεί σε περαιτέρω αύξηση της ανεργίας, ακόμα μικρότερο διαθέσιμο εισόδημα, μειώνεται η καταναλωτική δαπάνη, μειώνοντας και τις πιθανότητες κερδοφορίας των επιχειρήσεων.

Θα ήταν χρήσιμο εδώ να τονιστεί πως το Δ.Ν.Τ. αγνοεί συστηματικά το γεγονός πως στις τρεις μεγάλες οικονομικές κρίσεις του 20^{ου} αιώνα (1929 και οι δύο πιο πρόσφατες πετρελαιοακές κρίσεις), η παγκόσμια οικονομία ανέκαμψε με Κεϋνσιανές πολιτικές, αύξησης της προσφοράς χρήματος και μείωσης της ανεργίας, που αν και δημιουργούν ελλείμματα στις εθνικές οικονομίες, δημιουργούν τις προϋποθέσεις για μία γρήγορη ανάκαμψη.

Πολλές είναι οι απόψεις που έχουν διατυπωθεί σχετικά με τον ρόλο και την χρησιμότητα του ΔΝΤ. Δεν μπορούμε να αγνοήσουμε το γεγονός πως το ΔΝΤ δείχνει να παραμελεί τον λόγο ύπαρξης του ως παγκόσμιος οργανισμός νομισματικής πολιτικής σε μια περίοδο όπου η παγκόσμια οικονομία απειλείται όλο και περισσότερο από τις συνεχείς αντιδράσεις των αγορών στις διεθνείς ανισορροπίες.

Επιπλέον οι κυβερνήσεις ανησυχούν ότι τα ταμεία του ΔΝΤ χρησιμοποιούνται περισσότερο ως εργαλείο πολιτικής στρατηγικής αφού οι κεντρικές τράπεζες και τα επενδυτικά ταμεία των αναδυόμενων χωρών κυριαρχούν στις αγορές κεφαλαίου. Η αλήθεια είναι ότι το ΔΝΤ έχει αμφισβητηθεί από πολλούς από τότε μάλιστα που ξεκίνησε η δημιουργία του. Οι επικριτές υποστηρίζουν ότι είναι γενικά απαθές και εχθρικό απέναντι στην δημοκρατία, τα ανθρώπινα και τα εργατικά δικαιώματα. Σίγουρα η ιστορία έχει δείξει πως το ΔΝΤ υποστηρίζει προγράμματα λιτότητας τα οποία συνεπάγονται στην αύξηση των φόρων, ακόμη και όταν η οικονομία είναι αδύνατη, με στόχο να παρέχουν έσοδα στην κυβέρνηση για να αντιμετωπίσει το έλλειμμα προϋπολογισμού¹²¹. Σαφώς αυτά τα προγράμματα οδηγούν στην ανεργία κάνοντας να φαντάζει ακατόρθωτη η εξισορρόπηση ισοζυγίου πληρωμών κάθε χώρας και κατά συνέπεια η ανάπτυξη, ωστόσο όμως αν κοιτάξουμε λίγο την συνεργασία του ΔΝΤ με την εκάστοτε χώρα θα δούμε πως σε καμία δεν εφαρμόστηκαν τα μέτρα εξ ολοκλήρου. Άρα λοιπόν στεκόμαστε στο γεγονός πως η εφαρμογή των μέτρων είναι δύσκολη και προφανώς δεν μπορεί καμία χώρα να κατορθώσει την πλήρη εφαρμογή τους, καθιστώντας αυτή την πολιτική καθόλου αποτελεσματική καθώς μέσω αυτής δεν μπορεί να επιτευχθεί η πλήρης ανάκαμψη

Οπότε μην γνωρίζοντας πραγματικά εάν το ΔΝΤ μπορεί να βοηθήσει τις χώρες αυτό που θα μπορούσαμε να προτείνουμε είναι να υπάρξει καλύτερη συνεργασία μεταξύ ΔΝΤ και χωρών-μελών. Εφαρμόζοντας τους όρους χρηματοδότησης το ΔΝΤ

¹²¹Πετσάς Στυλιανός- Παγκόσμια Οικονομική Κρίση: οι αιτίες και η αντιμετώπιση της, 8 Ιανουαρίου 2009- ΕΛΙΑΜΕΠ

θα μπορούσε να κρίνει και με βάση το βιοτικό επίπεδο κάθε χώρας και να γίνει πιο ευέλικτο στα μέτρα του όσων αφορά τους τομείς που νοσεί η κάθε χώρα. Με αυτό τον τρόπο το ΔΝΤ θα γίνει πιο δεκτικό και αξιόπιστο στα μάτια των χωρών-μελών και των πολιτών τους, και ίσως καταφέρουν με αμοιβαία συνεργασία να ολοκληρώσουν το στόχο τους.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Ζωγραφάκης Σ. & Μητράκος Θ. (2005). Η αναδιανεμητική επίδραση του πληθωρισμού στην Ελλάδα. Οικονομικό Δελτίο 24 σελ.49-90. Τράπεζα της Ελλάδος
- Καριμάλη Α.,(2013) ,Η βοήθεια στο σπίτι βγαίνει στη σύνταξη και αλλάζει, Έθνος
- Μονοκρούσος Π., Θωμάκος Δ., (2012) Δημοσιονομικοί πολλαπλασιαστές σε περιόδους βαθιάς ύφεσης και οφέλη από μια 2-ετή επιμήκυνση του νέου προγράμματος λιτότητας, Eurobank Research
- Μουρίκη Α. (2010), Το νέο προλεταριάτο Το κοινωνικό πορτραίτο της Ελλάδας
- Ο.Π.Α. (2009), Έρευνα εργατικού δυναμικού(δ τρίμηνο 2008)/ Σχεδίαση πίνακα : Ομάδα Δημόσιας Πολιτικής
- Ο.Π.Α. (2013), Έρευνα εργατικού δυναμικού(δ τρίμηνο 2012)/ Σχεδίαση πίνακα : Ομάδα Δημόσιας Πολιτικής
- Πετσάς Σ, (2009)- Παγκόσμια Οικονομική Κρίση: οι αιτίες και η αντιμετώπιση της, ΕΛΙΑΜΕΠ
- Ρουκανάς Σ & Σκλιάς Π. (επιμ) (2014), Η Ελληνική Πολιτική Οικονομία 2000-2010: Από την ΟΝΕ στο Μηχανισμό Στήριξης", Λιβάνη, Αθήνα

Ξενόγλωσση

- Abbott, P., Andersen, T. B. and Tarp, F. (2010) ‘IMF and Economic Reform in Developing Countries’, Quarterly Review of Economics and Finance 50: 17-26.
- Alogoskoufis, G., (2012), Greece’s Sovereign Debt Crisis: Retrospect and Prospect, mimeo, Department of Economics, Athens University of Economics and Business.
- Alper, C. E. And Öniş, Z. (2004) ‘The Turkish Banking System, Financial Crisis and the IMF in the Age of Capital Account Liberalization: A Political Economy Perspective’, New Perspectives on Turkey 30 (Spring): 25-54.
- Arpac, Ozlem; Bird, Graham and Mandilaras, Alex (2006) The implementation of IMF programmes: an empirical investigation. Surrey Centre for International Economic Studies Working Paper
- Bank of Greece (2010), Annual Report 2009, April 2010
- Baqir, R., Ramcharan, and R. Sahay (2005) ‘IMF Programs and Growth: Is Optimism Defensible?’ IMF Staff Papers, Vol. 52, no.2
- Barro, Robert J. and Lee, Jong-Wha (2006) IMF programs: who is chosen and what are the effects. Journal of Monetary Economics 52, 1245-69.
- Bina C., (1985), The economics of the oil crisis, St’ Martin’s Press, NY
- Blanchard, O., (2012), The Logic and Fairness of Greece’s Program, March 19, 2012, iMFdirect
- Boeri T. & Jan van Ours, (2012), The economics of imperfect labor markets, σελ.29-49
- Boughton J. M.,(2001), The silent revolution: The international monetary fund,1979-1989
- Brookings Institution (The), (1997), Mexico in crisis, the US to the rescue. The Financial Assistance Packages of 1982 and 1995, 5/1
- Burges S. (2007), Building a global southern coalition: the competing approaches of Brazil’s Lula and Venezuela’s Chavez, Third World Quarterly
- Carneiro R. D. & Jorgensen R. (2011), Brazilian Exporter Dynamics Following the Argentine Crisis
- Chen, C. and Thomas, A, (2003) Evaluating Fund-supported programs in the 1990s: the importance of taking explicit account of stoppages. Mimeographed, IMF
- Clements B. (2005), “The Real Plan, Poverty, and Income Distribution in Brazil”, IMF, Fiscal Affairs Dept.
- Cohen A. & Schaefer D., (1998), The IMF’s \$22.6 billion failure in Russia, The Heritage Foundation
- Conway, P. (2006), The International Monetary Fund in a time of crisis. Journal of Economic Literature, forthcoming

- Conway P., (1994), IMF lending programs: participation and impact, *Journal of development economics*, vol. 45(2)
- Cooper R. & Truman E.,(2007), The IMF Quota formula: Linchpin of Fund reform, IMF
- Corsetti G., (2006), International lending of last resort and moral hazard: a model of IMF's catalyst finance, *Journal of monetary economics*, vol.53 (3)
- Dreher, Axel ,(2004), IMF and economic growth: the effects of programs, loans, and compliance with conditionality. Mimeographed, Exeter University.
- Economist (The), (2004), 29/12/2004, The peso crisis, ten years on : Tequila slammer
- Easterly W., (2005) What did structural adjustment adjust? The association of policies and growth with repeated IMF and World Bank adjustment loans. *Journal of Development Economics* 76, 1-22.
- Eichengreen B.J. & James H., (1996), International monetary cooperation since Bretton - Woods
- Elliot J. et al, (2010), The making of good supervision, IMF
- European Commission, (2010), The Economic Adjustment Programme for Greece, *European Economy, Occasional Papers No. 61*, May 2010.
- European Commission, (2012), The Second Economic Adjustment Programme for Greece, *European Economy, Occasional Papers No. 94*, March 2012.
- European Commission (Directive 91/383/EEC of 25 June 1991
- Goldfajn I. (2003), "The Brazilian Crisis, the Role of the IMF and Democratic Governability"
- Goldstein, Morris and Montiel, Peter (1986) Evaluating Fund stabilization programs with multicountry data. *IMF Staff Papers* 33, 304-44.
- Gomulka S., (1995), The IMF supported programs of Poland and Russia, 1990- 1994: Principles, errors and results, *Journal of Comparative Economics*, Vol. 20(3)
- IMF, 2001, Financial Report for Turkey, Report for Economic Progression in the Levant, cc2346
- IMF, (2015), PRGT pledges linked to SDR 700 million distribution of reserves associated with gold sales, available online at <https://www.imf.org/external/np/fin/prgt/>
- IMF,(2014) Rapid Credit Facility, <https://www.imf.org/external/np/exr/facts/rcf.htm>
- IMF, (2003), Independent Evaluation Office, The role of the IMF in Argentina 1991-2002, Draft Issues paper for an evaluation by the Independent Evaluation Office
- IMF, (2008) 'Iceland: Request for Stand-By Arrangement - Staff Report Series: Country Report No. 08/362
- IMF, what we do, IMF.org homepage
- IMF, Stone R, (2008), The scope of IMF Conditionality, *International Organization*, vol. 62(4)
- IMF, (2014), Worldwide Government Revenues Database
- Ivanova, A. et. al. (2003) What determines the implementation of IMF-supported programs?
- Jessoula M., Graziano P., Madama I.(2010). "Selective flexicurity" ". *Journal of Social Policy* 39 (4) 561-583
- Jessoula M., Graziano P., Madama I.(2010) "Selective flexicurity" ". *Journal of Social Policy* 39 (4) 561-583
- Joyce, J. P. (2001) Time Present and time past: a duration analysis of IMF program spells. Federal Reserve Bank of Boston Working Paper No. 01-2 (Review of 104 International Economics.
- Keynes J (1936), The general theory of employment, interest and money, N. York.
-
- Killick, Tony, (1995) IMF Programs in Developing Countries: Design and Impact. London: Routledge
- Kollintzas T., Papageorgiou D., Vassilatos V. (2012), An explanation of the Greek Crisis: The Insiders-Outsiders Society"
- Martinez G. O., (1998), What lessons does the Mexican crisis hold for recovery in Asia, *Finance & Development*, vol. 35(2)
- New York Times (The), (2001), 21/12/2001, Argentine leader his nation frayed, abruptly resigns
- OECD, (2010), Jobs for youth: Greece, N. York
- Palaiologos Y. (2014), The 13th Labour of Hercules, Portobello: Inside the Greek Crisis

- Panagiotarea E.(2013) ‘‘Squaring the circle? Understanding the legitimacy of conditionality.’’, Crisis Observatory, No2,.
 - Pastor, M. (1987) The effects of IMF programs in the third world: debate and evidence from Latin America. World Development 15, 249-62
 - Pereznieta P., (2010), The Case of Mexico’s 1995 peso crisis and Argentina’s 2002 convertibility to previous economic crises, Unicef Report
 - Vaubel R S. (1983) ‘‘The Moral Hazard of IMF Lending’’ The world economy 6, No3, March 1983.
 - Vreeland, J. R. (2001a) The effect of IMF programs on labor. World Development 30, 121-39.
 - Woehrel S., (2011), Serbia: Current Issues and U.S., European Affairs
 - Woods N., (2000), The challenge of good governance for the IMF and the Worlds Bank themselves, World Development, vol. 28(5)
-

Άλλες πηγές

- Ημερησία,(2010) Μεξικό: Σκληρά μέτρα λιτότητας μετά την κατάρρευση του 95, <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26516&subid=2&pubid=28469182>
- Το Βήμα, Τέλος προγράμματος του ΔΝΤ για Λετονία, 22-11-2011, <http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=436024>
- Newpost, (2014), Η Ρουμανία διώχνει το ΔΝΤ, <http://newpost.gr/oikonomia/353886/h-roymania-diwxnei-to-dnt>
- Inews, (2013), Το ΔΝΤ στη Ρουμανία http://www.inewsgr.com/t/%CE%B4%CE%BD%CF%84-%CF%81%CE%BF%CF%85%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%B1_dnt-roumania.htm
- Olympia.gr, (2015), Η Ουγγαρία διέσυρε ΔΝΤ και ΕΕ: Αντί για λιτότητα φορολόγησε τις τράπεζες <http://olympia.gr/2015/08/07/%CE%B7-%CE%BF%CF%85%CE%B3%CE%B3%CE%B1%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CE%B4%CE%B9%CE%AD%CF%83%CF%85%CF%81%CE%B5-%CE%B4%CE%BD%CF%84-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B5%CE%B5-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%AF-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-2/>
- Ντοκιμαντέρ, John Perkins, (2011) ‘Εξομολόγηση ενός οικονομικού δολοφόνου’ John Perkins
- IMF, International Monetary Fund Home Page, www.imf.org

Παράρτημα

Λίστα των μετόχων και ειδικών τραβηκτικών δικαιωμάτων του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

Μέλος	ΜΕΤΟΧΗ		Ψηφοφορίες
	Εκατομμύρια ΕΤΔ	Τοις εκατό του Συνολικού	Αριθμός
Ισλαμική Δημοκρατία του Αφγανιστάν	161,9	0,07	2.357
Αλβανία	60,0	0,03	1.338
Αλγερία	1254,7	0,53	13285
Αγκόλα	286,3	0,12	3.601
Αντίγκουα και Μπαρμπούντα	13,5	0,01	873
Αργεντινή	2,117,1	0,89	21.909
Αρμενία	92,0	0,04	1,658
Αυστραλία	3,236,4	1,36	33102
Αυστρία	2,113,9	0,89	21877
Αζερμπαϊτζάν	160,9	0,07	2.347

Μπαχάμες	130,3	0,05	2.041	0,08
Μπαχρέιν	135,0	0,06	2088	0,08
Μπανγκλαντές	533,3	0,22	6.071	0,24
Μπαρμπάντος	67,5	0,03	1.413	0,06
Λευκορωσία	386,4	0,16	4602	0,18
Βέλγιο	4,605,2	1,93	46.790	1,86
Μπελίζε	18,8	0,01	926	0,04
Μπενίν	61,9	0,03	1.357	0,05
Μπουτάν	6,3	0,003	801	0,03
Βολιβία	171,5	0,07	2.453	0,10

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Βοσνία και Ερζεγοβίνη	169,1	0,07	2.429	0,10
Μποτσουάνα	87,8	0,04	1.616	0,06
Βραζιλία	4,250.5	1,78	43243	1,72
Μπρουνέι Νταρουσαλάμ	215.2	0,09	2890	0,11
Βουλγαρία	640,2	0,27	7140	0,28
Μπουρκίνα Φάσο	60,2	0,03	1,340	0,05
Μπουρούντι	77,0	0,03	1,508	0,06

Πράσινο Ακρωτήριο	11.2	0.005	850	0,03
Καμπότζη	87,5	0,04	1.613	0,06
Καμερούν	185.7	0,08	2595	0,10
Καναδάς	6,369.2	2,67	64.430	2,56
Κεντροαφρικανική Δημοκρατία	55,7	0,02	1.295	0,05
Τσαντ	66,6	0,03	1.404	0,06
Χιλή	856.1	0,36	9299	0,37
Κίνα	9,525.9	4,00	95997	3,81
Κολομβία	774.0	0,32	8,478 χιλιάδες	0,34
Κομόρες	8.9	0.004	827	0,03
Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό	533,0	0,22	6,068	0,24
Δημοκρατία του Κονγκό	84,6	0,04	1584	0,06
Κόστα Ρίκα	164.1	0,07	2.379	0,09
Ακτή Ελεφαντοστού	325,2	0,14	3.990	0,16
Κροατία	365.1	0,15	4389	0,17

Κύπρος	158,2	0,07	2.320	0,09
Τσεχία	1,002.2	0,42	10760	0,43
Δανία	1,891.4	0,79	19652	0,78
Τζιμπουτί	15,9	0,01	897	0,04
Ντομίνικα	8.2	0.003	820	0,03
Δομινικανή Δημοκρατία	218,9	0,09	2.927	0,12

Ισημερινός	347.8	0,15	4216	0,17
Αίγυπτος	943.7	0,40	10175	0,40
Ελ Σαλβαδόρ	171,3	0,07	2451	0,10
Ισημερινή Γουινέα	52,3	0,02	1.261	0,05
Ερυθραία	15,9	0,01	897	0,04
Εσθονία	93,9	0,04	1.677	0,07
Αιθιοπία	133,7	0,06	2075	0,08
Φίτζι, της Δημοκρατίας	70,3	0,03	1.441	0,06
Φινλανδία	1,263.8	0,53	13,376	0,53
Γαλλία	10,738.5	4,51	108123	4.29

Γκαμπόν	154,3	0,06	2.281	0,09
Γκάμπια	31.1	0,01	1.049	0,04
Γεωργία	150,3	0,06	2.241	0,09
Γερμανία	14,565.5	6.12	146,393	5,81
Γκάνα	369,0	0,15	4.428	0,18
Ελλάδα	1,101.8	0,46	11756	0,47
Γρενάδα	11,7	0.005	855	0,03

Γουατεμάλα	210,2	0,09	2.840	0,11
Γουινέα	107,1	0,04	1.809	0,07
Γουινέα-Μπισσάου	14,2	0,01	880	0,03
Γουιάνα	90,9	0,04	1.647	0,07
Αϊτή	81,9	0,03	1.557	0,06
Ονδούρα	129,5	0,05	2.033	0,08
Ουγγαρία	1,038.4	0,44	11122	0,44

Ισλανδία	117,6	0,05	1,914	0,08
Ινδία	5,821.5	2,44	58953	2,34
Ινδονησία	2,079.3	0,87	21531	0,85
Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν	1,497.2	0,63	15710	0,62
Ιράκ	1,188.4	0,50	12,622	0,50
Ιρλανδία	1,257.6	0,53	13314	0,53
Ισραήλ	1,061.1	0,45	11.349	0,45
Ιταλία	7,882.3	3,31	79.561	3.16
Τζαμάικα	273,5	0,11	3473	0,14
Ιαπωνία	15,628.5	6,56	157,023	6.23
Ιορδανία	170,5	0,07	2.443	0,10

Καζακστάν	427,8	0,18	5016	0,20
Κένυα	271,4	0,11	3452	0,14
Κιριμπάτι	5,6	0.002	794	0,03
Κορέα	3,366.4	1,41	34402	1,36
Κοσσυφοπέδιο	59,0	0,02	1.328	0,05

Κουβέιτ	1,381.1	0,58	14,549	0,58
Δημοκρατία της Κιργιζίας	88,8	0,04	1626	0,06
Λάος Λαϊκή Δημοκρατία	52,9	0,02	1.267	0,05
Λετονία	142,1	0,06	2.159	0,09
Λίβανος	266,4	0,11	3.402	0,13
Λεσότο	34,9	0,01	1.087	0,04
Λιβερία	129,2	0,05	2.030	0,08
Λιβύη	1,123.7	0,47	11.975	0,48
Λιθουανία	183.9	0,08	2577	0,10
Λουξεμβούργο	418,7	0,18	4925	0,20

Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας	68,9	0,03	1427	0,06
Μαδαγασκάρη	122,2	0,05	1.960	0,08
Μαλάουι	69,4	0,03	1.432	0,06
Μαλαισία	1,773.9	0,74	18477	0,73
Μαλδίβες	10,0	0.004	838	0,03
Μαλί	93,3	0,04	1.671	0,07
Μάλτα	102.0	0,04	1.758	0,07
Νησιά Μάρσαλ	3.5	0.001	773	0,03
Μαυριτανία	64,4	0,03	1.382	0,05
Μαυρίκιος	101.6	0,04	1754	0,07
Μεξικό	3,625.7	1,52	36995	1,47
Ομόσπονδες Πολιτείες της	5.1	0.002	789	0,03

Μικρονησίας				
Μολδαβία	123,2	0,05	1.970	0,08
Μογγολία	51,1	0,02	1249	0,05
Μαυροβούνιο	27,5	0,01	1,013	0,04
Μαρόκο	588,2	0,25	6620	0,26
Μοζαμβίκη	113,6	0,05	1874	0,07
Μιανμάρ	258,4	0,11	3322	0,13
Ναμίμπια	136,5	0,06	2103	0,08
Νεπάλ	71,3	0,03	1.451	0,06
Ολλανδία	5,162.4	2.17	52.362	2,08
Νέα Ζηλανδία	894.6	0,38	9684	0,38
Νικαράγουα	130,0	0,05	2.038	0,08
Νίγηρας	65,8	0,03	1.396	0,06
Νιγηρία	1,753.2	0,74	18.270	0,72
Νορβηγία	1,883.7	0,79	19575	0,78
Ομάν	237,0	0,10	3108	0,12

Πακιστάν	1,033.7	0,43	11075	0,44
Παλάου	3.1	0.001	769	0,03
Παναμάς	206.6	0,09	2,804	0,11
Παπούα Νέα Γουινέα	131,6	0,06	2.054	0,08
Παραγουάη	99,9	0,04	1737	0,07
Περού	638.4	0,27	7122	0,28
Φιλιππίνες	1,019.3	0,43	10931	0,43
Πολωνία	1,688.4	0,71	17,622	0,70

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Πορτογαλία	1,029.7	0,43	11035	0,44
Κατάρ	302,6	0,13	3764	0,15
Ρουμανία	1.030,2	0,43	11.040	0,44
Ρωσική Ομοσπονδία	5,945.4	2,50	60192	2,39
Ρουάντα	80.1	0,03	1.539	0,06

Σαμόα	11,6	0.005	854	0,03
Σαν Μαρίνο	22,4	0,01	962	0,04
Σάο Τομέ και Πρίνσιπε	7.4	0.003	812	0,03
Σαουδική Αραβία	6,985.5	2,93	70593	2,80
Σενεγάλη	161,8	0,07	2356	0,09
Σερβία	467.7	0,20	5415	0,21
Σεϋχέλλες	10,9	0.005	847	0,03
Σιέρα Λεόνε	103.7	0,04	1.775	0,07
Σιγκαπούρη	1,408.0	0,59	14818	0,59
Σλοβακική Δημοκρατία	427,5	0,18	5013	0,20
Σλοβενία	275,0	0,12	3.488	0,14
Νησιά Σολομώντα	10.4	0.004	842	0,03
Σομαλία	44,2	0,02	1.180	0,05
Νότια Αφρική	1,868.5	0,78	19423	0,77
Δημοκρατία του Νότιου Σουδάν	123,0	0,05	1968	0,08
Ισπανία	4,023.4	1,69	40.972	1,63
Σρι Λάνκα	413.4	0,17	4872	0,19

Σεντ Κιτς και Νέβις	8.9	0.004	827	0,03
Αγία Λουκία	15.3	0,01	891	0,04
Άγιος Βικέντιος και Γρεναδίνες	8.3	0.003	821	0,03
Σουδάν	169.7	0,07	2435	0,10
Σουρινάμ	92,1	0,04	1.659	0,07
Σουαζιλάνδη	50,7	0,02	1245	0,05
Σουηδία	2,395.5	1,01	24.693	0,98
Ελβετία	3,458.5	1,45	35323	1,40
Συριακή Αραβική Δημοκρατία	293.6	0,12	3.674	0,15

Τατζικιστάν	87,0	0,04	1.608	0,06
Τανζανία	198.9	0,08	2.727	0,11
Ταϊλάνδη	1,440.5	0.60	15143	0.60
Ανατολικό Τιμόρ	10,8	0.005	846	0,03
Τόγκο	73,4	0,03	1472	0,06
Τόνγκα	6.9	0.003	807	0,03
Τρινιντάντ και Τομπάγκο	335,6	0,14	4.094	0,16
Τυνησία	286,5	0,12	3603	0,14
Τουρκία	1,455.8	0,61	15296	0,61
Τουρκμενιστάν	75,2	0,03	1.490	0,06
Τουβαλού	1.8	0.001	756	0,03
Ουγκάντα	180,5	0,08	2.543	0,10
Ουκρανία	1,372.0	0,58	14458	0,57
Ηνωμένα Αραβικά	752.5	0,32	8.263	0,33

Εμιράτα				
Ηνωμένο Βασίλειο	10,738.5	4,51	108123	4.29
Ηνωμένες Πολιτείες	42,122.4	17,68	421962	16.74
Ουρουγουάη	306,5	0,13	3803	0,15
Ουζμπεκιστάν	275.6	0,12	3.494	0,14
Ζάμπια	489,1	0,21	5.629	0,22
Ζιμπάμπουε	353,4	0,15	4272	0,17
Βανουάτου	17,0	0,01	908	0,04
Βενεζουέλα, Βολιβιανή Δημοκρατία της Βενεζουέλας	2,659.1	1.12	27,329	1,08
Βιετνάμ	460.7	0,19	5.345	0,21
Δημοκρατία της Υεμένης	243,5	0,10	3.173	0,13
ΣΥΝΟΛΑ: Γενικό Τμήμα και τμήμα ειδικών τραβηκτικών δικαιωμάτων.				
	238,182.7	100,0	2.520.571	100,0